

TURÓ DE MONTGAT

**ESTUDI DELS MATERIALS DEL
JACIMENT IBÈRIC DEL
TURÓ DE MONTGAT**

**David Bea Castaño
Elisabet Chimisanas**

Montgat, 26 de juliol de 2002

EQUIP DE TREBALL

Realització de l'Estudi: David Bea i Castaño
Elisabet Chimisanas Mateu-Alsina

Il·lustracions: Neus Marsà Griset
Mariona Valdepérez Aixendri

Planimetria: Mariona Valdepérez Aixendri

Fotografia: Abelard Chimisanas i Julià

Assessorament històric: Abelard Chimisanas i Julià.

Col·laboració científica: Dr. Jordi Juan i Tresserras (investigador adscrit a la
Universitat de Barcelona)
Dr. Jordi Diloli i Fons (Professor Àrea Història Antiga
Universitat Rovira i Virgili de Tarragona)

Disseny: Anna Vergés i Xirinachs

ÍNDEX DE L'ESTUDI DELS MATERIALS ARQUEOLÒGICS TURO DE MONTGAT

	Pàgines
1. INTRODUCCIÓ	
1.1 El Turó de Montbat i l'entorn geogràfic	1
1.2. Història de les investigacions	9
1.3. Antecedents històrics	14
2. ESTUDI DELS MATERIALS DEL TURÓ DE MONTGAT	
2.1. Materials de les prospeccions antigues	20
2.2. Les campanyes de 1987-1990	27
2.3. Estudi dels materials arqueològics	37
2.4. Conclusions	55
2.5. Bibliografia	61
2.6. Links sobre món ibèric i arqueologia del Maresme	72
3. APÈNDIX	
3.1. Apèndix 1: Inventaris	73
3.2. Apèndix 2: Dibuixos	92
3.3. Apèndix 3: Planimetria	118
3.4. Apèndix 4: Fotografies	129
3.4.1. Vistes generals del Turó de Montbat	
3.4.2. Evolució històrica de la imatge del turó	
3.4.3. Vistes de les cates i dels treballs d'excavació 1987-88	
3.4.4. Materials antics dipositats a l'Ajuntament de Montbat	
4. ANNEX	
4.1. Marc cronoespacial del món ibèric a Catalunya	152
4.2. Característiques generals de la cultura ibèrica	158

1. INTRODUCCIÓ:

- 1.1. El Turó de Montgat i l'entorn geogràfic**
- 1.2. Història de les investigacions**
- 1.3. Antecedents històrics**

1. INTRODUCCIÓ

1.1. El Turó de Montbat i l'entorn geogràfic

El Turó de Montbat és, com el seu nom indica, un turó d'uns 40,58 metres que es troba situat dins el terme municipal de Montbat, porta d'entrada a la comarca natural d'El Maresme, a 12 km al nordest de Barcelona tot seguint el trajecte marcat per la línia de la costa de la via fèrria, de Barcelona a Mataró. De fet, el turó va ser foradat precisament per deixar passar el ferrocarril al 1848. Les seves coordenades són 5°57'56" de longitud i 41°27'55" de latitud, segons el mapa UTM de la Corporació Metropolitana de Barcelona (FREIXA et alii 1991:35).

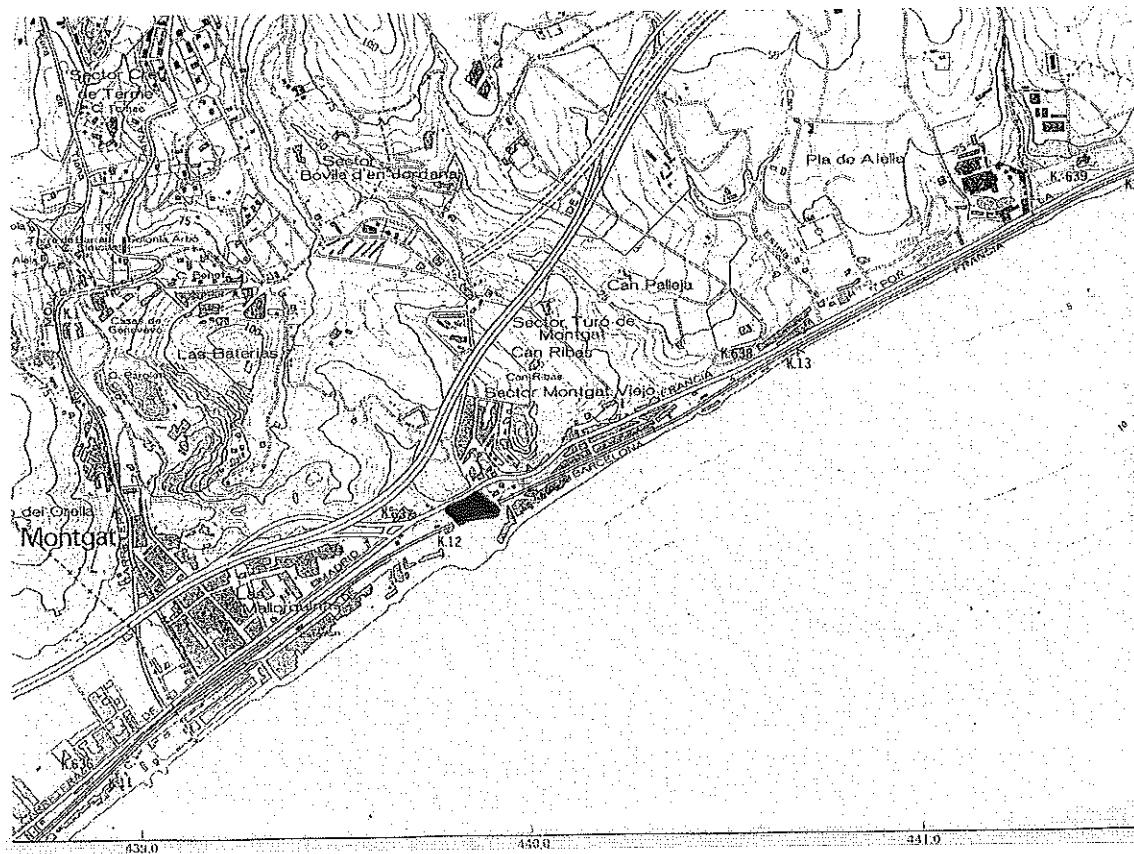

Fig.1 Mapa de situació del Turó de Montbat

Pel que fa a la seva constitució geològica podem considerar que aquesta és molt poligènica. Està conformat, per una banda, per una base de pissares silúriques (roques metamòrfiques), molt plegades amb calcàries devonianes en el seu sector nord, mentre que al sud, el sauló i les calcàries triàsiques (roques sedimentàries) són les altres components bàsiques de la seva estructura tal com ens indica Juan Vicente Castells en el seu estudi de la flora miocènica del Turó de Montgat (CASTELLS 1971: 338), junt amb una potent formació calcària la costat est. Aquests dipòsits calcaris són els que caracteritzen en major mesura el període en què es va formar el turó, durant una de les fases de l'Era Primària.

Una característica important que es pot observar a la banda de mar, a la zona de la pedrera és un parell de dics eruptius de força potència que travessen els dipòsits calcaris. Es tracta de roques porfíriques molt alterades que, segons Depage i Solé, és probable que pertanyin a una de les fases eruptives que acompanyaren l'orogènesi herciniana durant el Paleozoic, que va començar fa uns 570 milions d'anys (DEPAGE-SOLÉ 1934: 139).

Posteriorment, durant l'Era Secundària o Mesozoic (periode de transició que abarca des dels 230 milions i els 65 milions d'anys en què comença l'era Terciària o Cenozoic) es produeix un moment de sedimentació gairebé ininterromput, molt constant, que forma una capa de conglomerats amb còdols grossos rogenys de la base del Triàsic (granet, pissarres metamòrfiques, lidita, carbonífers i calcàries de pàtina blanca, que s'observen a la boca nord del túnel del Turó de Montgat) empastats per una mena de ciment sorrenc i argilós to vermellós. Aquest període de l'Era Secundària està representat per gresos, calcàries i margues que posteriorment es varen plegar a l'Era Terciària, dins el període pliocènic (FREIXA et alii 1991: 35-36).

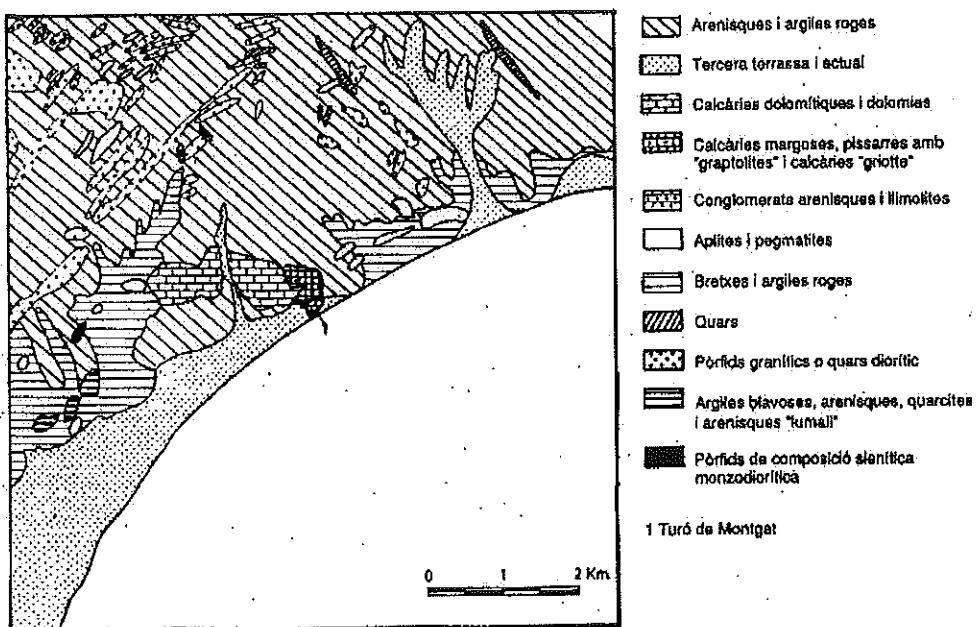

Fig. 2: Composició geològica d'el Maresme.

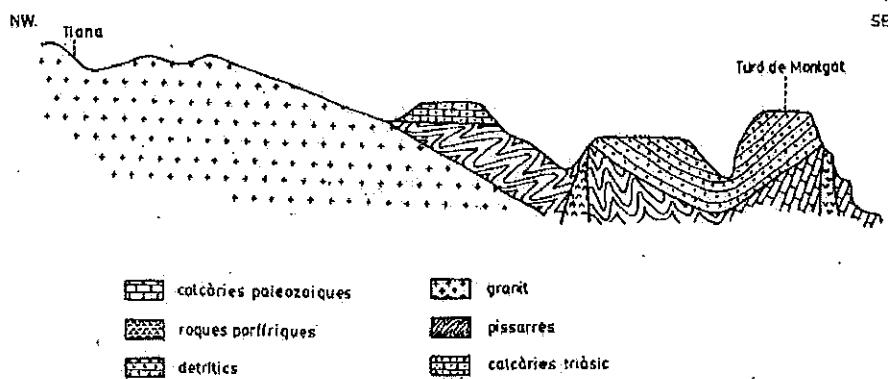

Fig. 3: Tall geològic del Turó de Montigat.

El Turó de Montgat ha tingut una importància vital des del punt de vista estratègic ja des de l'antiguitat. Per la seva situació va ser considerat la fita orogràfica que assenyalava el límit de llevant del que va ser el corregiment de Barcelona pel Decret de Nova Planta (1716). Malgrat que, per diverses causes, actualment la seva altitud és menor, es creu que originalment fou d'uns setanta metres i sobresurt en un tram de costa relativament plana i sorrenca i desplaçada cap a l'interior, sent els dos extrems d'aquesta “badia” el Turó de Montgat al nord i Montjuïc al sud.

Molt s'ha parlat del turó de Montgat al llarg de la història. Alguns autors l'assimilen al “Promontorium Lunarium” de Ptolomeu, que situa entre Badalona i Mataró (PTOLOMEU, s.II dC). Molts han estat els estudiosos que han tractat aquest tema: MARCA, 1688; FLÓREZ, 1747; MASDEU, 1783; PELLICER, 1887; SOLER, 1890; SERRA-RÀFOLS, 1928; CUBELLS, 1932; CASTILLO, 1939; FONT i CUSSÓ, 1933; ALMAGRO – SERRA-RÀFOLS - COLOMINES, 1945 etc, si bé també alguns altres ho han posat en dubte (SCHULTEN 1959: 326-327). Sembla ser, però, que aquesta teoria ha tingut més partidaris que detractors. És en aquest promontori que coincideix amb el Turó de Montgat on s'han trobat restes ibèriques i romanes i inclús alguns investigadors veuen probable l'existència d'una fase d'ocupació de Camps d'Urnes (1100-600 a.n.e.).

Per tot això, el Turó de Montgat es considera un lloc important, no tan sols pels vestigis arqueològics que conté, sinó també per la seva configuració per la qual ha estat identificat per diversos historiadors, com ja s'ha dit, com el “Promontorium Lunarium”, basant-se en l'enumeració que dóna Ptolomeu dels accidents geogràfics de la costa: “*Baetulo, Promontorium Lunarium, Ailuron*”, és a dir, Badalona, Montgat i Mataró (RIBAS 1975).

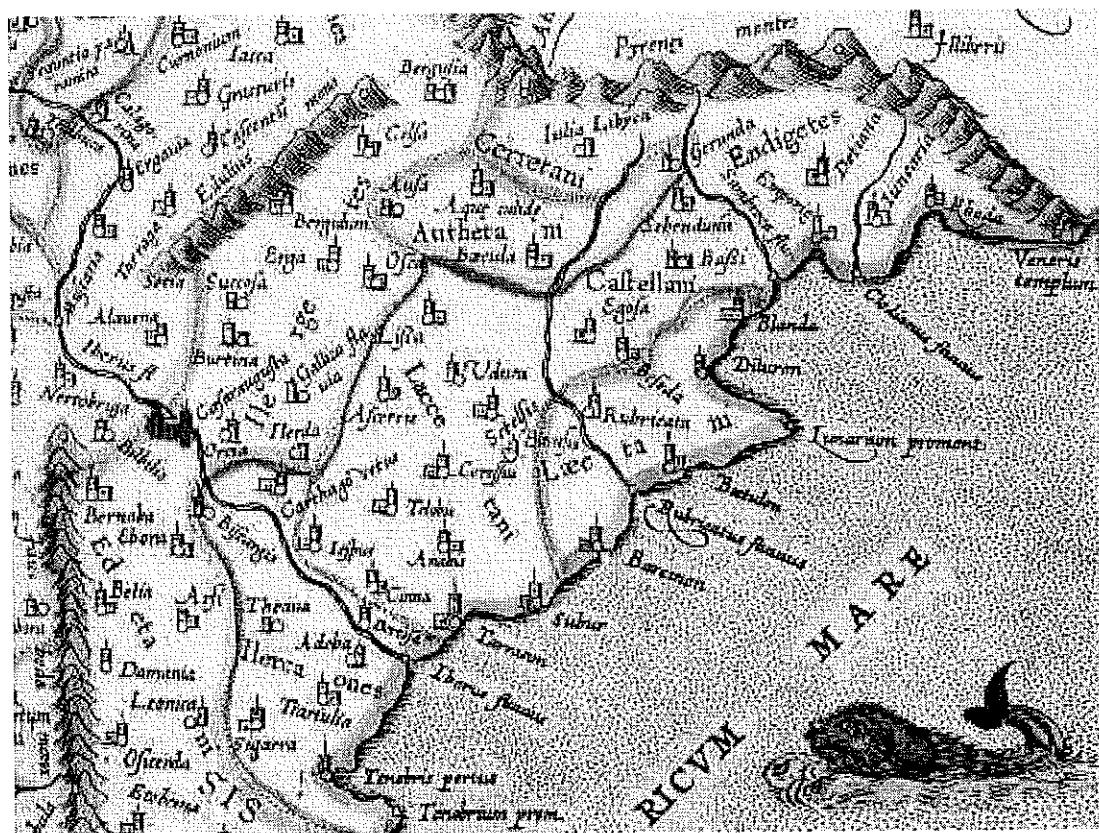

Fig. 4. Mapa publicat per Mercator l'any 1578 basat en Ptolomeu on apareix el *Promontorium Lunarium*

Les primeres interpretacions sobre les restes del Turó es dirigiren a entendre'l com a santuari ibèric dedicat a la lluna (PELLICER 1887: 30-32), possibilitat que es presentava per l'existència de cultes luni-solars en el poblament ibèric (ALEMAO-LÒPEZ 1990), com podria ser el cas del santuari reconegut per alguns autors a Mont Aguilar (Montigalà) on va ser trobada una ara romana amb una inscripció dedicada al Sol (CUYÀS 1976: 130), el de l'estel·la solar del Turó de Mas Boscà (Badalona) o també l'estel·la ibèrica de Can Peixau (Badalona) (CUYÀS 1976: 130-131).

El culte lunar el documenta ja Estrabó en el segle I a.n.e. Segons aquest geògraf i historiador, els celtibers i les tribus del nordoest adoraven la lluna i celebraven durant el pleniluni festes nocturnes amb danses (ESTRABÓ III, 3, 7). De la mateixa manera, Cuyàs veu molt probable que aquestes mateixes celebracions es fessin també al nordest, com podria ser el cas del Turó de Montbat (CUYÀS 1976: 116) malgrat que ara per ara no es pot documentar científicament res que corrobori aquesta teoria.

El que sí podem afirmar és el fet de la importància d'aquest jaciment en el sentit de la seva connexió tan visual com territorial amb d'altres assentaments de la zona. La comunicació del poblat amb altres establiments ibèrics es realitzava pel "Camí del Mig" que després derivà en un tram de la Via Augusta romana i que encara conserva el seu traçat antic en alguns punts de la vila de Montgat. Aquest camí, després de travessar les rieres de Canyet, Matamoros o Torrent de la Font, i de Tiana, seguiria fins a can Regent, i des d'allí pujaria pel corriol que condiria al Turó de Montgat, comunicant-lo així amb el Turó d'En Boscà (CUYÀS 1976: 134). Per altre costat, la continuació d'aquest camí del Mig cap al sud comunicaria el poblat del Turó d'En Boscà amb el de Puig Castellar, arribant al riu Besòs. De la mateixa manera, el Turó de Montgat estaria comunicat també amb el poblament de la Serralada Litoral a través d'un tram que sortiria del Camí del Mig i que coincidiria amb l'anomenat Camí Vell de Tiana, endinsant-se a l'interior del Vallès pel coll de la Conreria.

En època ibèrica, el Turó de Montgat era molt més esquerp pel vessant de Mataró que no pas pel de Barcelona amb la qual cosa aquest darrer era el més apte per a la construcció d'habitatges (CUYÀS 1976: 132-136). Pel que fa als recursos d'aigua la zona que envolta el turó n'era rica. Les planes cultivables són fèrtils a les petites valls que formen les rieres, que permeten un conreu de regadiu encara que tradicionalment la zona fou explotada fins al segle XIX pels conreus de la vinya, l'olivera i els cereals. La pesca tenia un pes especial, recordem les nombroses restes malacològiques de litoral trobades a les excavacions del Turó de Montgat (tal com es pot apreciar als inventaris arqueològics), així com també al Turó d'En Boscà (Badalona) i al Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet).

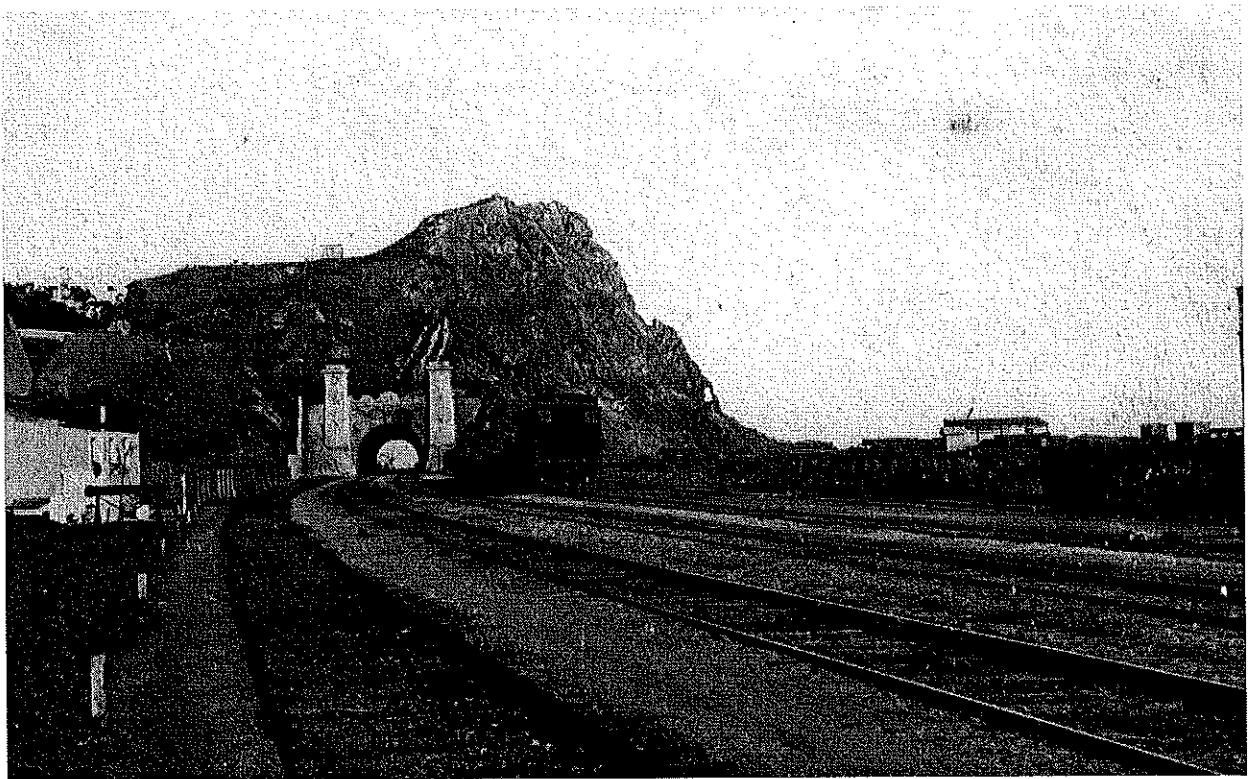
Malgrat la importància, a molts nivells, del Turó de Montgat, i potser també a causa d'aquesta mateixa importància, podem dir que el seu jaciment ha estat molt afectat per l'acció antròpica que ha provocat la desaparició de bona part de la seva superfície. La construcció al 1848 del primer túnel ferroviari de l'estat espanyol va causar la destrucció de la vil·la romana de Ca N'Alsina, situada als peus del turó. Les obres de la carretera N-II, sobre l'antic Camí Ral o Camí de França el va seccionar en dos, el que actualment coneixem com a Turó de Montgat i el turó de Can Piqué o Can Garandini. Per altra banda, la pedrera que va funcionar per l'extracció de calç i graves per a la construcció de la via fèrria el va anar malmetent durant anys fins que no fou aturada la

seva activitat, a mitjan del segle XX (MATEU 1980). De la mateixa manera les posteriors obres d'ampliació de la N-II ocasionaren la destrucció d'un camp de sitges, algunes de les quals eren visibles al límit de les trinxeres fins no fa gaire anys. La construcció del mirador al cim del turó, l'any 1976, en commemoració del centenari del Centre Excursionista de Catalunya, fou una de les darreres actuacions que han afectat el que quedava del poblat ibèric. Per bé que no hem d'oblidar les relativament recents actuacions de la RENFE, durant el mes de febrer de 1988, que va efectuar una trinxera sense cap mena de control arqueològic al vessant sud del turó deixant al descobert restes materials recollides posteriorment pels arqueòlegs Albert Freixa, Vicenç Moreno i Jordi Juan.

L'acció de l'erosió natural, per la manca de vegetació, també ha influit negativament provocant l'esllavissament de terres i materials sobretot als cingles de la pedrera, a la trinxera de la N-II i per descomptat a la mateixa rasa efectuada per la Renfe.

En resum, els danys ocasionats, en major mesura per l'acció antròpica però sense oblidar tampoc els factors naturals, al llarg del temps han estat notables ja que han provocat la desaparició de tota la façana litoral del turó, del Castell de Montgat i de les nombroses restes que corresponien al poblat ibèric.

A les fotografies següents es pot apreciar la destrucció de bona part de la superfície del turó. Entre elles només hi ha una distància temporal de menys d'un segle però en realitat la distància entre les dues fotografies és immensa i insalvable. Ja no és possible recuperar tot el que s'ha perdut però sí que és possible mantenir el que ens resta, una part molt important del passat de Montgat.

Il·lustració núm.1: Vista de la cara sud del turó de Montserrat d'inicis del segle XX

Il·lustració núm.2: Vista aèria del turó de Montserrat de la dècada dels 90 del segle XX on s'aprecia l'escapçament d'aquest a causa de la pedrera

1.2. Història de les investigacions històrico-arqueològiques

El Turó de Montbat ha estat el jaciment de la vila més afectat per la recerca constant de troballes arqueològiques per part d'aficionats i entitats excursionistes principalment, fins que al 1987 els arqueòlegs Albert Freixa, Vicenç Moreno i Jordi Juan, portaren a terme una sèrie de campanyes arqueològiques.

Ja des d'antic, els historiadors (Estrabó, Ptolomeu etc.) ens han parlat de la importància estratègica del Turó de Montbat amb les conseqüències que tot això comporta a efectes de poblament. Però no és fins a mitjan segle XIX que comença a estudiar-se la historiografia clàssica i és llavors quan aquesta ens proporciona una sèrie de referències històriques i a la vegada arqueològiques que documenten l'existència d'un poblament al cim del turó. És en aquest moment que Pascual Madoz esmentà que “*debió antigamente existir en este término una población numerosa y mercantil, por las ruinas que se ven de dos extensos cementerios, vestigios de edificios, con hornos de cal y ladrillos, y otras particularidades como el pedazo de muelle con argollas de hierro para amarrar embarcaciones que descubrió en la playa un fuerte temporal*” (MADOZ 1848: 285) i també fou durant aquestes dates que començà a explotar-se el turó de Montbat com a pedrera, fet que va provocar la troballa de tot un seguit de materials probablement atribuïbles a la cultura ibèrica, gràcies a les dades aportades pels mateixos treballadors de la pedrera (CUYÀS TOLOSA 1976: 135).

A finals de segle XIX també s'esmentà l'aparició de “*monedas romanas, tégulas y cerámica antigua*” (PELLICER 1887: 30-32). És precisament en aquest moment quan s'enderroquen les restes del castell de Montbat (1880-85), que feia fins aleshores de telègraf òptic (ALBERTI, 1935; i quan, segons testimoni del capatàs de la pedrera, el senyor Francisco Zaragoza, sota la torre del telègraf es trobaren enterrades, a no gaire profunditat, algunes àmfores buides, possiblement ibèriques (CUYÀS TOLOSA 1976: 135). El “castell” “*constava d'una torre quadrada d'uns dos cossos d'amplada i uns dos pisos d'alçada, amb la porta d'entrada de cara a Badalona i davant una placeta força espaiosa. Hi havia un camí que partia de la carretera y enllaçava amb un altre que pujava des de la via ferrada i moria al peu del “castell”*” (CUYÀS TOLOSA 1976: 136-137)

A inicis del segle XX, per la banda de mar, es documentà també una sitja descoberta per Josep Ferrer, també treballador de la pedrera, que recollí a més a més una moneda que per la descripció que en va fer podia ser també ibèrica (CUYÀS TOLOSA 1976: 135).

L'any 1933 el senyor Cuyàs amb Ricard Py, vistes les notícies de les troballes realitzades fins al moment, varen dur a terme una prospecció arqueològica sobre el terreny per determinar la possible existència d'un poblat ibèric. En aquesta prospecció es recolliren diversos fragments de ceràmica ibèrica i romana. Més tard hi tornaren amb altres membres de la Secció d'Arqueologia i Història de l'Agrupació Excursionista de Badalona, entre els quals cal destacar el senyor Font i Cussó, i hi localitzaren tres sitges suposadament d'enterrament que es van veure afectades en el curs de les obres d'eixamplament de la carretera de França pels obrers (FONT i CUSSÓ 1933; CUYÀS TOLOSA 1976: 134).

Posteriorment, al 1949, el Centre Excursionista "Els Blaus" de Sarrià efectuà també una prospecció durant la qual es recolliren diversos fragments de ceràmica campaniana (un fons de vas amb una empremta de color rogenc amb vuit palmetes) entre d'altres fragments, a més d'una amforeta i una nansa senzilla de ferro (CUYÀS TOLOSA 1976: 135).

Durant els mesos d'abril i maig del mateix any 1949, el senyor Cuyàs i altres membres de l'Agrupació Excursionista de Badalona continuaren les prospeccions. Hi trobaren una altra sitja prop de les tres excavades anteriorment. Aquesta sitja estava gairebé intacta, només presentava un escapçament, tenia un metre de fondària i vuitanta cinc centímetres d'amplada. La seva situació a sols uns vint centímetres del cingle, determinà que les tasques d'excavació fossin dificultoses. Aparegueren també fragments de dos exemplars d'àmfora ibèrica, tots dos fragments amb restes de cendra, part d'un *kalathos*, fragments de ceràmica ibèrica pintada, una agulla d'os, un fons d'àmfora d'ofrena, un gerro amb restes de pintura vermella, una tassa de color negre matisat, dues tapadores d'urna funerària, fitxes de ceràmica i restes de fauna. Cuyàs esmenta també que un conegut seu, en Tell, s'endugué un tros de plat ibèric, dos fragments de ceràmica a mà decorats amb relleus i incisions i un fragment de ceràmica àtica amb motius ornamentals al coll, entre d'altres peces (CUYÀS TOLOSA 1976:135-136).

L'enderrocament de la casa de Can Alsina (on s'havia documentat l'existència d'una vil·la romana amb la presència d'un paviment d'"*opus signinum*" i de restes ceràmiques al tall del terreny (SERRA-RÀFOLS 1942: 91)), i l'edificació de la nova casa a causa de l'ampliació de la carretera N-II portà a la troballa d'una sèrie de materials arqueològics localitzats al lloc on es van edificar els fonaments d'aquesta (l'actual Can Alsina). Font i Cussó recollí un vas campanià decorat amb quatre rosetes del taller de les "petites estampilles" i diferents fragments de ceràmica ibèrica (FONT i CUSSÓ 1976). Així mateix, el contractista d'obres Esteve Sabaté trobà gran abundància de ceràmica romana amb restes constructives, com ara un carreu de tres metres de llargada per vuitanta centímetres d'amplada, ben tallat, quan edificava una torre d'estiueig al vessant nordoest del turó, al costat de la carretera de la banda d'El Masnou (CUYÀS TOLOSA 1976: 136).

L'any 1958, A. Martínez, J. Vaello i J. Vicente, membres de l'Agrupació Excursionista de Badalona, prospectaren la zona i recolliren en superfície nombrosos fragments d'àmfora ibèrica, vasos de coll de cigne, ceràmica a mà, Campanianes A, fitxes de ceràmica, fragments d'àmfora púnica estriada, escòria de ferro i restes de fauna terrestre i malacològica entre d'altres, sense que ens consti que s'hagi fet cap ressenya.

Al 1972, Josep Matons i Genís Ibáñez van trobar durant una visita ocasional al turó restes de materials procedents d'una sitja d'uns 90 centímetres de profunditat i 70 centímetres d'amplada que es trobava situada a un dels talls de la trinxera feta durant l'eixamplament de la carretera. Entre aquests materials, cal destacar una àmfora grecoitalica quasi completa, només li manca el pivot, d'uns 95 centímetres d'alçada (reconstruïda), i amb una boca de 13 centímetres de diàmetre. Aquest tipus de peça la trobem a les zones costaneres principalment a partir del segle II a.n.e. fins al tercer quart d'aquest segle II a.n.e. que és substituïda per les Dressel 1. D'aquest altre tipus d'amfora (Dressel 1A) tenim també fragments d'una vora i l'arrencament del coll i la seva cronologia de la qual arriba fins l'època d'August. També s'ha localitzat un fragment d'àmfora Dressel 1C (segle I a.n.e.), més concretament la vora, part del coll i l'arrencament de les dues nanses entre d'altres i dos pondus.

Posteriorment, durant els anys 1975 i 1976 continuaren les recollides de materials superficials per part del Centre Excursionista Puig Castellar. Uns exemples de peces recuperades són un fragment de ceràmica Campaniana B amb un grafit incís a l'exterior amb la marca N, un fragment de vas bicònic de ceràmica grisa de la costa catalana i altres fragments de ceràmica roja a torn. Destaquen, per altra banda, l'abundància de restes de fauna malacològica (*Pectunculus* i *Cardium*), com ja s'ha pogut apreciar al llarg de les diferents intervencions al turó.

Per les mateixes dates el senyor Font i Cussó acompañat per membres de l'Escola Mireia de Montbat, realitzaren una prospecció exhaustiva que donà com a resultats la troballa de ceràmica ibèrica i romana disseminada pel cim del turó, i d'una sitja partida pel tall de la carretera, on s'exhumaren nombrosos fragments ceràmics, una moneda ibèrica de Kesse, dues fibules, mitja agulla d'os, cargols de mar i ossos (FREIXA et alii 1991:37).

A banda de totes aquestes prospeccions, el primer estudi estratigràfic del que es té constància el realitzaren Jorge de la Pinta i Laude Tolosa al 1978 a la banda NNE del turó, malgrat que per les continues remocions del terreny que s'han produït al llarg del temps, el material aparegut apareix molt barrejat, i per tant és difícil parlar d'una cronologia estratigràfica fiable tal i com ens diuen els mateixos autors (DE LA PINTA-TOLOSA 1978: 18). La prospecció del vessant NE que arribà a una longitud de 3,5 metres, una amplada d'1,5 metres i una profunditat de 40 centímetres (fins a la roca), aportà també una moneda ibèrica i altres de romanes, alguns fragments ceràmics de la 1a Edat del Ferro, ceràmica ibèrica a torn (àmfora, *kalathos*...), campanianes, ceràmica comuna romana, tègules etc. D'entre tot aquest material destaquen una fusaiola bitroncocònica, un còdol de forma ovalada i seccionat per la meitat amb una incisió amb forma de fletxa a la seva base plana i aparentment pintat de vermell, i una agulla de cap enrotllat, que podria datar-se a inicis de l'Edat del Ferro, com és el cas dels paral·lels de Llengüadoc, (NAVARRO 1970: 20), el de Cayla de Mailhac I (Aude) i el de la necròpolis de Moulin. Malgrat tot, l'agulla del turó de Montbat va aparèixer fragmentada ja que li mancava el màstil que es creu era de secció arrodonida i que va ser utilitzat fins a dates bastant posteriors, com ho indiquen els materials trobats al seu costat, però sempre fins una fase anterior a l'abandonament del lloc.

Per totes les troballes localitzades fins aquell moment es va determinar l'existència d'un primer assentament atribuible a la Primera Edat del Ferro, a l'igual que passa a d'altres jaciments de la zona com ara Burriac, el Puig Castell de Vallgorguina o la Torre dels Encantats. (DE LA PINTA 1991).

A mitjan dels anys vuitanta els arqueòlegs Albert Freixa, Vicenç Moreno i Jordi Juan van començar, de manera coordinada amb la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Montgat, un projecte que conduí a unes campanyes d'excavació sistemàtica iniciades al 1987 i dutes a terme durant els mesos d'abril i agost. El resultat d'aquesta primera i única memòria d'excavació va ser publicat a la revista d'història i arqueologia *Laietania* (FREIXA et alii 1991).

Els anys següents (1988-1990) varen continuar les excavacions per bé que els estudis van quedar inacabats, la qual cosa provocà que a finals del 2001, per encàrrec de la mateixa Regidoria de Cultura, presentem un reestudi del materials que actualment estan dipositats a les dependències municipals i de tot el conjunt documental que ens ha facilitat el mateix Ajuntament. Al mateix temps agraïm la col·laboració del Dr. Jordi Juan i Tresserres per a la seva col·laboració i facilitats a l'hora de realitzar aquest treball.

1.3. Antecedents històrics al Turó de Montgat

A banda de l'assentament ibèric objecte d'aquest estudi, no podem oblidar que el Turó de Montgat ha estat al llarg dels segles un focus cabdal en la història del poble de Montgat. Per la seva situació estratègica, els ibers van edificar-hi un assentament que posteriorment els romans van mantenir per bastir un punt de guaita, funcionalitat que va continuar tenint durant l'Edat Mitjana i utilitzat més modernament per les tropes de diferents exèrcits que, amb la seva possessió, volien controlar l'entrada de Barcelona per la banda de l'est.

Ja hem parlat del coneixement que tenien els antics sobre el Turó com és el cas, per exemple, del mapa del segle II del geògraf grec Ptolomeu on apareix per primer cop amb el nom pel qual era conegut en aquell moment, “*Promontorium Lunarium*”.

Ja durant l'Edat Mitjana es documenta a Montgat, possiblement al moll esmentat per Pascual Madoz, el desembarcament del comte Borrell de camí cap a Manresa fugint d'una de les escomeses d'Al-Mansur després d'assetjar Barcelona, que va caure el 6 de juliol de l'any 985 (CUYÀS TOLOSA 1978: 15).

Posteriorment, al Cartulari de Sant Cugat s'esmenta, en data de l' 11 de novembre de l'any 1006, l'existència d'una edificació fortificada (a partir d'ara l'anomenarem castell per bé que potser no hauríem d'entendre'l com a tal) al cim del turó a través de la donació del “castell de Montgat”: “...*Kastrum meum vocatum Monte Katum, cum ipsa torre...in suburbio Barchinona iusta littore maris*” (ACA, Cart. f.314, núm.942) i que l'any següent (el 23 de maig de 1007) és donat per Radulf i la seva cunyada Ermengarda, filla de Sunifred, a l'abat Otó del Monestir de Sant Cugat a canvi de 4 unces d'or: “...*Ego Radulfus et cognata mea Ermengarda, filiam Suniefredi qd., vinditores sumus tibi domno Odone, pontifice vel nutu Dei abba cenobio s.Cucufati, emptore. Per hanc scripturam vindicionis nostre vindimus tibi kastrum quem vocant Monte Gatum, cum terminis et adiacenciis suis, nostrum proprium cum omnibus edificiis quem ibidem sunt...*” (ACA, Cart. f.314, núm.943).

D'aquesta manera, el turó de Montgat amb la fortificació situada al seu cim, van passar a pertànyer al monestir de Sant Cugat, tot i que es van mantenir sota la jurisdicció directa dels comtes de Barcelona tal i com ratifica Jaume I el 23 de gener de 1234 al mateix Cartulari: “...*Castrum de Montecatho et domini-caturam de Thiana cum omnibus ad easdem pertinentibus*” (ACA, Cart. f.412, núm. 1202 ; Pergamí Jaume I, núm.512). A partir de llavors, el Turó de Montgat va passar a considerar-se el límit oriental dels territoris sota jurisdicció directa dels comtes de Barcelona i dels seus oficials (que s'estenien des de Castelldefels fins a Montgat) com s'esmenta als “Usatges” (MORAN, 1997) : “*E enesters, establiren los sobredits princep que tots hòmens nobles e no nobles, e tots greus i mortal enemichs, tot temps sien seguis: per dies e pernits ayer ferma pau e vers treves, de Muntgat entrò al Castel de Feels, e des col de Finistreles entrò al col de Sa Gavarra e as col de Serola e de Vial Ludreda engre la mar XII llegües*” (PRADAS et alii 1993).

Aquesta situació estratègica va provocar que el Castell de Montgat fos objecte de tota mena d'atacs i accions en que es veiés implicada la Casa Comtal de Barcelona al llarg dels anys, fet que comportar la destrucció de la torre del castell encara que va ser reconstruïda posteriorment i que a l'any 1357 s'hi acabà instal·lant una guàrdia permanent a càrrec de la ciutat de Barcelona (DEL CAMPO I JORDÀ 1998). Uns anys després els Consellers de Barcelona adquiriran drets sobre el castell.

Pel març de 1400 Pere Carbonell inicia la construcció d'una capella dedicada a Sant Joan, Sant Roc i Sant Sebastià que va subsistir amb l'advocació de Sant Joan fins a mitjans del segle IX. Coneixem la situació d'aquesta capella dalt el Turó de Montgat, a prop del Castell, gràcies a un contracte signat el 7 de gener de 1522 pel notari Pere Celitons, on s'indica el següent: “...*al peu de la susdita torre i de la vinya que és prop de la capella de Sant Joan, edificada prop de la torre...*” (CUYÀS TOLOSA 1979: 24).

Com s'ha vist, al llarg del temps, la importància estratègica del Turó de Montgat ha estat considerable. El castell de Montgat, no només tenia la funció de vigilar i defensar el camí (la Via Augusta en temps del romans i posteriorment el Camí Ral) que es dirigia a Barcelona, sinó que també fou fonamental pel que fa a la vigilància marítima dels nombrosos atacs pirates que assolaven la costa catalana. Aquesta funció de vigilància queda palesa a través la construcció vers l'any 1521 d'una torre de guaita, que va ser

refeta el 1642 després de quedar malmesa per un llamp. La tasca de guaita queda refermada també per les dades facilitades en un contracte d'obres del mateix any 1521 que deia "*i sobre la susdita barana s'ha de fer un fogó per a fer els senyals*" (CUYÀS TOLOSA 1979: 24)

El 21 de gener de l'any 1575 els consellers de Barcelona nomenaren un ermità per la capella de Montbat i mesos més tard en feren sagristans a veïns del poble, probablement de can Matheu (Can Alsina) com es desprèn de l'inventari encomanat a Jeroni Juli el 28 d'abril de 1635 de tot el mobiliari i estris que hi havia a la torre de Montbat (CHIMISANAS 2002: 22). S'esmenta l'existència de creus, missals, calze, patena, guarniments d'altar, casulles, etc. i tot el necessari per les celebracions litúrgiques de la Capella de Sant Joan, Sant Sebastià i Sant Roc, així com la roba de la capella que guardava en Pere Matheu "a casa seva de baix" (CUYÀS TOLOSA 1979: 25) . El fet que en Pere Matheu fos el propietari la masia de Can Alsina situada al peu del Turó, ens torna a confirmar la situació de la capella al cim i a prop del castell.

Les constants lluites entre la monarquia austriacista (Castella) i la borbònica (França) durant els segles XVI i XVII i el fet que Catalunya fos constantment ocupada pels exèrcits castellans amb les conseqüents obligacions imposades i els abusos infringits als catalans, van provocar l'aixecament contra la monarquia al 1640; és el que s'ha anomenat la guerra dels Segadors (1640-1652). Aquest conflicte va portar de nou conseqüències per al Castell de Montbat i en general per a tot el poble: el 16 de maig de 1643 fou empresonat al castell el vicari general i canonge de la Seu de Barcelona, Galceran de Sentmenat, baró de Dosrius. Uns anys més tard, el 25 d'agost de 1651, les tropes de Felip III, amb el marquès de Mortara al capdavant de 2000 soldats, van conquerir el Castell de Montbat on s'havien refugiat uns 1000 combatents secessionistes. Això pot donar una idea de les dimensions que tenia el castell i de la seva importància ja que el fet de tenir una base tan propera a Barcelona va propiciar el setge a la ciutat comtal que va capitular l'any següent. A partir de llavors la corona es feu càrrec del castell fins que a l'any 1661 tornà a passar a mans del Consell de Cent, un cop acabada la guerra.

Al segle XVIII, la guerra de Successió (1702-1714) entre els partidaris de Felip d'Anjou i l'arxiduc Carles d'Àustria va provocar que, amb la victòria de les tropes felipistes,

destruïssin el castell de Montbat l'any 1715, segons les ordres que es documenten al Decret de Nova Planta. Aquest fet comportà el desemparament de la costa davant el perill de la pirateria. Una de les mostres d'aquesta indefensió és l'atac i el saqueig documentat l'1 de gener de 1715 del convent de Montalegre per part de pirates berberiscs. És per aquest motiu que la seva reconstrucció no es faria esperar. (CUYÀS TOLOSA, 1978: 143).

Podem comptar també amb un altre document destacable d'un viatger anomenat Francisco de Zamora, que pels volts de 1790 fa una descripció breu del turó de Montbat i del seu castell: “...castillo de Montbat, por cuyo pie pasa la carretera. Este fuerte se halla situado sobre un montecillo bastante elevado i escarpado, cuyo pie baten las olas. La fortificación no es más, en sustancia, que una atalaya con cuatro cañones. Las vistas que desde él se logran son muy hermosas (...) hay un gobernador de menor graduación (...) Al pie de él se hallan las casas que llaman de Montbat, que son vecindario de Tiana (...) Aquí cerca estan las minas de yeso que surten a Barcelona...” (GALERA 1982: 446)

Un altre dels fets cabdals en la història del Castell de Montbat fou la seva intervenció en la guerra contra les tropes franceses que envaïren la península l'any 1808 en l'anomenada Guerra del Francès (1808-1814) que documenta l'historiador Antoni de Bofarull (DE BOFARULL 1886) i que nosaltres resumim breument.

El dijous 16 de juny del 1808, festivitat del Corpus, a les 4 de la matinada, una divisió francesa del general Duhesme, comandada pel general Lecci i composta per 5000 homes, 8 peces d'artilleria i alguns carros de municions, sortí de Barcelona, amb direcció a Montbat amb la finalitat d'atacar el Castell.

En previsió d'aquest atac la Junta de Mataró envià 2 canons que es col·locaren a la pujada del Camí Ral, es fortificà el Turó i el Castell i enviaren 3 falúes amb un canó a cadascuna, tripulades amb gent armada amb mosquetó i trabucs. També repicaren a sometent per tal de prevenir a les poblacions al llarg del camí de Barcelona a Mataró. La primera escomesa fou refusada pels defensors del Castell, però l'arribada de reforços, va obligar al sometent de Mataró que el defensava a abandonar-lo.

El 3 d'agost de 1808, seguint un pla estratègic del tinent de l'armada reial Francesc Barceló, les tropes aliades situaren dues fragates angleses, la "Imperiosa", comandada per Lord Cochrane, amb 42 canons, i la "Cambrian", amb Sir Francis Fane al capdavant, amb 48 canons. Al mateix temps que la tropa de les dues naus desembarcava, per terra es produí l'atac de les companyies de "miquelets" i dels sometents de Tiana, Alella, Teià, Premià i Vilassar, amb l'ajuda d'alguns immigrants napolitans. La rendició no va trigar. (DE BOFARULL 1886)

Però a banda de la narració dels fets per part de l'historiador Antoni de Bofarull, també comptem amb un testimoni de primera mà dels aconteixements bèl·lics de la Guerra del Francès a Montbató, explicat pel rector de la parròquia de Sant Cebrià de Tiana d'aquells dies i que reproduïm textualment: *"Dia de Corpus 16 de juny de 1808. Las tropas francesas baix lo manto dels Generals en Gefes Dueme y Legui eixiren de Barcelona y acometeren al Castell de Mongat del qual se apoderaren ab prestesa per la vergoñosa fugida, y ninguna resistencia dels somatens de Matarò, que lo guardaban: saquejaren moltes casas, incendiaren altres, y asesinaren inumanament alguns indefensos, despues de haverlos robat quan tenian, deixant altres ferits, y molts sustats.*

Casi totom desempera la Parroquia martxanse a las montañas fins tots los monjos de Montalegre desempararen lo Monestir.

Arribà lo saqueig fins à casa Mas, y queda libre lo restant de la Parroquia de las tropas francesas, porque marxaren per la Marina cap à Matarò, cometent iguals insults en sa carrera; pero no quedà libre de la gent del Pais (essent los principals los de Badalona, que pagats per los francesos los enseñaren los camins, y fora los francesos se cometieren molts robos". (APT, 1808 : 226)

Durant els gairebé sis anys que va durar la dominació francesa, Montbató va patir contínuament els atacs napoleònics, ja que el Turó de Montbató era el punt estratègic més important de la comarca. Això va fer que el castell fos atacat constantment per tots els bàndols al canviar constantment de mans.

La desaparició de la pirateria i el canvi en les estratègies de la guerra moderna va motivar l'abandonament del castell com a reducte militar a la primera meitat del S. XIX. Posteriorment, i tal com ja s'ha dit anteriorment, al 1848, es va foradar el turó per fer-hi el túnel del tren i es va iniciar l'extracció sistemàtica de pedra, amb conseqüent pèrdua

de més de la meitat de la muntanya, l'enderroc definitiu del castell, de la capella de Sant Joan i la desaparició de la major part de les restes ibèriques, romanes i medievals situades al cim, a les vessants i als peus del turó (CHIMISANAS 2002: 22).

2. ESTUDI DELS MATERIALS DEL TURÓ DE MONTGAT

2. 1. Materials procedents de prospeccions antigues

A banda de fer el reestudi ceràmic del material proporcionat per les excavacions arqueològiques del 1987-90, no hem volgut deixar de banda altres materials recuperats, documentats i publicats que, procedents del mateix Turó de Montbat, es troben dispersos a Museus o altres entitats. La nostra intenció és fer un compendi de tots aquells materials procedents del turó, a través de publicacions i que estirant el fil s'han pogut localitzar.

En primer lloc tenim la documentació extreta de l'article publicat a la revista *Puig Castellar* al 1978 per part de Jorge Luis de la Pinta i Laude Tolosa, on parlen d'una materials recollits per Cuyàs Tolosa l'any 1933.

També tractarem de localitzar els materials, alguns d'ells veritablement importants, que els senyors Josep Matons i Genís Ibáñez van recuperar del turó de Montbat l'any 1972 i que estan publicats al *Butlletí d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord* per part del mateix Genís Ibáñez i Jorge Luis de la Pinta al 1991. Malgrat que segons aquesta publicació, els materials estaven dipositats a la Secció d'Estudis del Centre Excursionista Puig Castellar, després d'una conversa amb el Sr. Ibáñez hem pogut saber que aquests es troben actualment a les seves mans a l'espera que algun dia s'edifiqui a Montbat un Museu on dipositar-los. Cal dir però que desgraciadament fins al moment no ha estat possible veure'ls i per tant necessàriament hem de confiar en les descripcions i catalogacions de les peces fetes per ell i publicades al Butlletí esmentat anteriorment.

Per últim, tenim documentats una sèrie de materials recuperats per Jorge L. de la Pinta i Laude Tolosa fruit de les excavacions dutes a terme l'any 1978.

2.1.1. DESCRIPCIÓ DELS MATERIALS ANTICS LOCALITZATS PER CUYÀS i FONT i CUSSÓ (DE LA PINTA-TOLOSA 1978)

- Material ceràmic:

1. Ceràmica preibèrica: Dos fragments de ceràmica decorada amb relleus i incisions
2. Ceràmica Ibèrica a torn: fragments d'àmfora, acanelats, dos fragments de coll de *kalathos*, un fragment de plat, dos fragments de bol, altres fragments de ceràmica grisa etc.
3. Campanianes: Diversos fragments de campaniana, un fragment de plat de color negre, un fons de vas de color vermellós amb vuit palmetes, un fons d'unguentari, un bol de color negre i bona part d'un vas de la mateixa època.
4. Romana: Fragments diversos de ceràmica romana i tegules.
5. Grega: Fragment de ceràmica grega amb motius ornamentals al coll.

- Material ossi:

Una agulla d'os, dues mandíbules d'animal indeterminades i altres fragments ossis indeterminables.

- Malacofauna:

Deu valves de *Pectunculus* entre d'altres.

- Numismàtica:

Una moneda ibèrica i altres de romanes.

2.1.2. DESCRIPCIÓ DELS MATERIALS LOCALITZATS PER GENÍS IBÁÑEZ I JOSEP MATONS AL 1972 (DE LA PINTA-IBÁÑEZ 1991)

1. Ceràmiques de vernís negre:

- Fragment de vora d'una foma similar a la Lamboglia 25 (Campaniana A). Característiques: pasta ataronjada, porosa i depurada. Diàmetre de la

boca: 9 cm. Cronologia: Segona meitat del segle III a.n.e. fins finals s.II a.n.e. (Làm. II, fig.1).

- 5 Fragments informes de Campaniana A
- 4 fragments de Campaniana B, entre ells un fragment de paret i inici del coll d'una pàtera Lamboglia 5 (s.I a.n.e.)

2. Àmfores :

- Àmfora grecoitalica : Característiques: Pasta groguenca i desgreixant volcànic (de color negre) i l'exterior amb engalba groguenca. Diàmetre de la boca: 13 cm. Altura: 95 cm. (reconstruïda). Trobada quasi completa excepte el pivot. Cronologia: baix republicana (rarament a Catalunya en el segle II a.n.e., arriba amb major quantitat durant el segle II a.n.e. fins 3r/4 s.II a.n.e. que és substituïda per les Dressel 1.(Làm.II, fig.2).
- Àmfora Dressel 1 A: llavi i arrencament del coll. Característiques: pasta ataronjada clara amb desgreixant negre i quars. Diàmetre de la boca 11'1 cm. Cronologia: a partir de l'últim terç del s.II a.n.e. i van començar a ser substituïdes per les Dressel 1C durant la segona meitat del segle I a.n.e. i desapareixent definitivament durant en època d'August, abans del canvi d'era (Làm. II, fig.3).
- Àmfora Dressel 1C: fragment de la boca, part del coll i l'arrencament de les nanses. Característiques : Pasta groguenca clara i desgreixant negre i quars. Diàmetre de la boca: 12 cm. Cronologia: s.I a.n.e. (Làm.II, fig.4)
- Àmfora ibèrica Mañà D: fragment de vora i 4 fragments del cos. Característiques: pasta ataronjada. (Làm.II, fig.5).
- Àmfora púnica assimilable al tipus Mañà D, variant 1-b de Solier de pasta clara i desgreixant blanc. Cronologia: s.III-inicis s.II a.n.e.

3. Ceràmica comuna ibèrica:

- Fragment de vora i arrencament de paret d'una pàtera de pasta amarronada a imitació de les peces de vernís negre d'importació,

probablement de les Lamboglia 26 o 27. Superficie clara i pulida.

Diàmetre de la boca: 17 cm. (Làm.II, fig.6)

- Fragment de vora i arrencament de paret d'una pàtera de pasta ataronjada, com les anteriors. Diàmetre de la boca: 19'7 cm.(Làm.II, fig.7)
- Fragment de peu de pàtera ataronjada fosca amb desgreixant de negre i quars molt depurat i superficie porosa. Diàmetre de la base : 8'2 cm. (Làm.II, fig.8)
- Fragment de tapadora de pasta ataronjada i desgreixant de mica daurada i quars molt depurat i superficie porosa. Diàmetre: 22'1 cm. (Làm.III, fig.9)
- Fragment de nansa de secció circular i pasta ataronjada.

4. Ceràmica Grisa:

- Fragment de vora acanalada de superficie fina i depurada. Diàmetre de la boca: 11'3 cm. Sembla pertànyer a una gerreta bicònica assimilable a la forma 5 d'Aranegui (ARANEGUI 1985). Cronologia:150-100 a.n.e. (Làm. III, fig.10)
- Fragment de peu de gerreta bicònica amb acanaladura al fons extern. Diàmetre de la base : 5'2 cm. (Làm. III, fig.11)
- Fragment de coll de gerreta bicònica amb dos motlles paral·leles i altres dos informes del mateix tipus de peça.
- Fragment de carena de vas indeterminat.

5. Ceràmica a mà:

- Fragment de vora de parets rectes. Reduïda a mà. Desgreixant de mica daurada i quars. Diàmetre de la boca : 22 cm. (Làm.III, fig.12)
- Fragment informe amb cordó digitat. Pasta amarronada, fosca amb desgreixant de mica daurada. (Làm.III, fig.13)
- Fragment de base de pasta marró fosca i desgreixant de quars molt visible. Diàmetre de la base : 13 cm. (Làm.III, fig. 14)

6. Altres :

- Fragment de nansa motllurada amb secció de mitja circumferència. Pasta groguenca i porosa. (Làm.III, fig.15)
- Fragment de vora vertical i arrencament del cos d'un morter republicà de pasta amarronada-ataronjada i desgreixant gruixut de quars visible. Diàmetre de la boca: 23'5 cm. Cronologia: tipus 7 de Vegas, variant de les formes 3-4, datat en època tardorepublicana. (Làm.III, fig.16)
- Pondus piramidal, pasta amarronada clara i desgreixant de mica i quars. Dimensions: Altura, 10 cm, amplada, 4'3 a 6 cm, gruix, 2'8 cm. (Làm.IV, fig.18)
- Pondus quadrangular decorat amb una aspa a la cara superior i base enfonsada formant un pseudopeu. Pasta ataronjada amb desgreixant de punts blancs i quars. Dimensions: Altura, 13 cm, amplada, 11'4 a 12'7 cm, gruix, 4 a 5'8 cm. (Làm.IV, fig.19)
- 2 fragments de pedra de moldre pissarrosa i allargada
- Fragment de la part superior d'un molí barquiforme granític i dos informes.
- Escòries de ferro (500 grams)
- Nòduls de pedra (bales)
- Fragment de paviment ceràmic de pasta amarronada-ataronjada amb desgreixant de mica daurada. Gruix: 2'4 cm.

2.1.3. MATERIALS DE LES PROSPECCIONS DE JORGE L. DE LA PINTA I LAUDE TOLOSA AL 1978 (DE LA PINTA-TOLOSA 1978)

Prospecció al vessant NNE: longitud 3 metres i mig, amplada 1.5 metres i profunditat de 40 cm. fins arribar a la roca mare.

Descripció dels estrats arqueològics detectats per J.L. de la Pinta i L. Tolosa:

1r. estrat superficial: Amb gruix de 5 cm. de sòl vegetal de color marró amb material arqueològic barrejat.

2n. Estrat de 12 cm. de potència amb fragments ceràmics de color amarronat fosc, de tradició neolítica, amb decoracions de ratlles horitzontals i cordes amb incisions unguinals etc. Troballa d'una fusaiola bitroncocònica de 2 x 3 cm., un fragment d'agulla de coure amb el cap enrotllat en forma d'anella, abundant malacofauna amb perforacions (*Pectunculus glycymeris*, *P. violascensis*, *P. pilosus*, *Purpura haemastoma*).

Entre el material ceràmic cal destacar dos fragments de Campaniana A (una vora i una base amb cercles concèntrics en el seu interior) i dues petites estampilles datades per JL de la Pinta i L. Tolosa abans del 100 a.n.e. De la mateixa manera, tenim documentada una base circular a torn de 5 cm. de diàmetre de color gris fosc i pasta grisosa amb incisions circulars que envolten la seva cara externa; una Terra Sigillata Clara A que apareix en el món romà a partir del finals del segle I d.n.e. classificable com a forma 4 imitació de la Dragg.35-36; un fragment de ceràmica aretina d'època d'August (posterior al 30 a.n.e.) així com fragments d'àmfora púnica.

Pel que fa a la fauna cal destacar la presència de dents de conill (*Oryctolagus cuniculus*), molars de senglar (*Sus scropha*) i de cabra (*Capra hircus*).

3r. Estrat de 3 a 5 cm. de color beix amb fragments ceràmics grollers i algunes decorades amb línies primes incises que envolten totalment el vas i un pondus d'unes dimensions 8.5 x 8 x 3.8 cm. amb forat no totalment perforat.

4rt. Estrat de 3 cm. de color grisós amb cendres. Documentació de ceràmica grollera a torn però en poca quantitat.

5è. Nivell de sòl natural de color vermellos.

Malgrat aquesta estratificació del terreny els materials documentats apareixen molt barrejats a causa dels continus moviments de terres que ha sofert el turó, per la qual cosa no és possible establir una cronologia estratigràfica vàlida del material recuperat.

Materials destacables:

- Palet de riu trobat en l'estrat 2n a uns 8 cm. de profunditat, amb unes mides de 3.5 x 2.5 cm., de forma ovoide i seccionat per la meitat. A la seva base plana es pot apreciar un gravat en forma de fletxa aparentment pintat de vermell. Al seu costat va aparèixer un fragment de ceràmica pintada.
- Agulla de bronze de cap enrotllat, que podria datar-se a inicis de l'Edat del Ferro, com és el cas de paral·lels de Llengüadoc, (NAVARRO 1970: 20), el de Cayla de Mailhac I (Aude) i el de la necròpolis de Moulin. Malgrat tot l'agulla del turó de Montgat va aparèixer fragmentada, li mancava el màstil que es creu era de secció arrodonida i que va ser utilitzat fins a dates bastant posteriors, com ho indiquen els materials trobats al seu cantó, però sempre fins una fase anterior a l'abandonament del lloc. El seu diàmetre és de 13 mm i la seva longitud pot oscil·lar entre 80 i 90 mm a l'igual que moltes de les trobades senceres.

2.2. Les campanyes d'excavació de 1987-90 (FREIXA et alii 1991)

2.2.1. INTRODUCCIÓ

Al 1986 es varen iniciar els treballs de prospecció a la zona on temps enrera s'havien localitzat restes arqueològiques pertanyents al poblat ibèric del Turó de Montbat. A l'any següent es començaren els treballs d'excavació planejats primerament en dues campanyes, la primera d'elles es va dur a terme al mes d'abril de 1987 (1987-I), durant la Setmana Santa, en què es va realitzar bàsicament prospeccions i sondejos per establir les cates que durant la segona campanya del mes d'agost (1987-II) s'excavarien més extensament. Les campanyes successives a les de 1987 es realitzaren l'any següent, també durant la Setmana Santa de 1988 (1988-I) i el mes d'agost (1988-II), en que es continuaren baixant les cates 6 i 7 (tal com es veurà a l'anàlisi estratigràfic). A través dels materials recuperats a partir de l'any 1989, que estaven pendents de rentar, siglar i inventariar, podem interpretar que s'obrien altres cates, la 8 (situada al cim del turó, just al costat del garrofer que hi ha a l'oest de la plataforma del mirador) i la 9, la 10 i la 11, encara que aquestes últimes desconeixem on estaven ubicades (sobre el terreny no s'han localitzat). Tan sols ens queda esperar a poder consultar les informacions que ens poden proporcionar directament els arqueòlegs directors.

2.2.2. RECONSTRUCCIÓ DELS TREBALLS

Primerament es va procedir a la divisió del jaciment en tres sectors:

- El sector I estava ubicat a la part sud del cim del turó de cara al Barcelonès.
- El sector II, a la part central (just on es troba plataforma on s'aixeca el monòlit del Centre Excursionista de Catalunya que commemora el seu centenari).
- El sector III a la vessant nord, mirant cap al Maresme.

En el SECTOR I es va obrir una cata ([cata 1](#)) perquè segons les seves notícies, aquella zona no havia estat mai excavada i van creure necessari documentar la possible existència de nivells arqueològics en una zona amb força potència estratigràfica. Aquesta cata era d'unes dimensions de 2 x 3 metres i es localitzaren fins a 14 unitats estratigràfiques (u.e.) l'any 1987.

- U.E. 100: Nivell superficial format per unes terres flonges de color negre i grisós amb restes d'elements vegetals (arrels, matèria vegetal en descomposició...).
- U.E. 101: Capa de terra vermellosa, molt compacte que pràcticament ocupava la totalitat de la cata.
- U.E. 102: Capa de terra marronosa d'una textura molt més flonja que la u.e.101.
- U.E.103: Sota la u.e.101, de color vermellós i compacte però amb pedres de major tamany , la qual cosa va fer pensar als arqueòlegs a canviar de nivell.
- U.E.104: També sota la u.e.101.Terra grisosa amb molta qüantitat de material (ceràmiques, ferros etc) de tipus superficial.
- U.E.105: Sota la u.e.104. Possible enderroc format per dues agrupacions de pedres maons i altre material constructiu .
- U.E.107: Inmediatament a sota de la u.e.105. Alineació de pedres calcàries i granítiques formant un petit mur enderrocat, unides entre elles mitjançant sorra.
- U.E.108: Taca de cendres a la banda nord de la cata amb restes de carbons i terra grisosa.
- U.E.109: Trinxera moderna amb una orientació sud-oest per a la instal·lació d'un cable, possiblement de la xarxa telegràfica que va estar situada al cim del turó.
- U.E.110: Grup de pedres alineades en sentit est-oest sense cap mena de valor arqueològic situades a la banda sud-est de la cata, procedents d'un enderroc.

- U.E.112: Estrat on es comença a documentar material ceràmic homogeni i plenament ibèric, sense alteracions modernes.
- U.E.113: Capa compacta de pedres de mida petita i mitjana amb material ceràmic ibèric.

Els treballs d'excavació d'aquesta cata 1, que tenim documentats a la publicació de la revista Laietània, número 6 i a la memòria entregada al Servei d'Arqueologia de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya, acaben amb la u.e. 114, sense donar als arqueòlegs els resultats que esperaven.

En el SECTOR II es van realitzar dues cates de sondeig (cates 2 i 3), a l'altra banda de la barana del mirador, amb molta dificultat per la perillositat de la situació, amb la finalitat de seguir l'estructura murària que encara avui és visible al tall del cingle de la pedrera.

A la cata 2 (d'unes dimensions d'1 x 3 metres) es podia apreciar una afloració rocosa natural que podia haver estat aprofitada per bastir els fonaments d'un mur, però no se'n va poder obtenir més informació.

La cata 3 (1 x 1 metre) oferia l'estructura del mur que apareix al mateix cingle de la pedrera i que anava perpendicular a la mateixa barana.

Malgrat que s'ha documentat una continuitat d'estructures al cim del turó fins als nostres dies, les característiques constructives d'aquest mur (roques granítiques unides amb fang sec) podrien fer pensar que es tractava d'un mur ibèric. Desgraciadament el material va aparèixer barrejat en tots els nivells estratigràfics no podent-se determinar un nivell arqueològic ibèric pur.

En el SECTOR III, que era la zona on s'havien efectuat més intervencions amb anterioritat (FONT i CUSSÓ, 1933, 8-10; CUYÀS, 1976, 132-136; DE LA PINTA-TOLOSA, 1978, 17-21) i on s'havien localitzat unes estructures circulars que pel seu aspecte havien estat identificades com a sitges per Font i Cussó i Cuyàs, es van obrir

dues cates més (cates 4 i 5) amb la intenció de re-excavar dites estructures. Primerament es van marcar les dues cates aprofitant que eren encara visibles després de les excavacions de Font i Cussó i Cuyàs.

La cata 4, de 2 x '5 metres, proporcionà dues estructures circulars (A i B): la A, de 75-76 cm de diàmetre i 45 cm de profunditat, i la B d'entre 74 cm i 54 cm de diàmetre i 26 cm de profunditat (FREIXA et alii 1991: 39). Aquesta darrera es va aconseguir documentar però estava molt deteriorada tan pel rebaix del terreny efectuat amb motiu de l'ampliació de la N-II, com per la mateixa erosió natural del cingle del turó.

La cata 5, d'1'5 x 1'5 metres, proporcionà una sitja de 125 x 102 cm de diàmetre i 42 cm de profunditat. Cal destacar que la seva estructura interior no era perfectament circular, sinó que presentava una mena de petit banc l'origen del qual és desconegut ja que no sabem si es tracta de la seva estructura original o bé ha estat causada per una intervenció arqueològica anterior a les sitges, ja esmentades per Cuyàs (CUYÀS-TOLOSA 1976: 132-136) i Font i Cussó (FONT i CUSSÓ 1933: 10).

Durant la campanya d'estiu, ja que els sondejos efectuats durant la primera campanya de Setmana Santa anterior no van aportar la informació arqueològica esperada, es van obrir dues cates més, la cata 6 (7 x 3 metres) al cim del turó, a l'est del sector II just davant del monòlit, i la cata 7, al sector III just on comença la vessant nord del turó. La justificació a la situació de la cata 6 era provar de localitzar la trajectòria del mur que ja s'havia intentat excavar a les cates 2 i 3 però que per motius de seguretat no va poder-se aprofundir els treballs al trobar-se massa prop del cingle de la pedrera. També era important relacionar aquest mur amb altres estructures. A l'any 1988 es va continuar excavant aquesta cata però aquest cop ampliant la seva superfície fins arribar a les cotes en que havien arribat al final de la campanya anterior (u.e.623), per igualar-les i poder així continuar l'excavació en una àrea major amb la finalitat de poder documentar unes estructures ibèriques que es corresponien plenament als els materials recuperats. Així doncs, a la campanya següent prenen la decisió també de canviar la metodologia d'excavació, aplicant el mètode de coordenades cartesianes que comporta la plasmació sobre plànol de totes les troballes arqueològiques. De la mateixa manera, s'havia previst extreure totes les estructures de la casa moderna documentada l'any anterior per poder continuar amb les excavacions de les estructures ibèriques.

Les unitats estratigràfiques documentades en aquesta cata 6 són les següents:

- U.E. 600: Nivell superficial d'uns 10 cm de potència, amb una barreja de grava i sorra de color gris.
- U.E. 601, 602, 603, 604, 605, 606 i 613, situades inmediatament sota de la u.e. 600, configuren una unitat d'hàbitat. Freixa, Moreno i Juan parlen d'una casa moderna que va ser destruïda l'any 1976 i que presentava uns murs compactes realitzats a base de calç, pedres i maons i un paviment modern de la casa (u.e. 602) compost bàsicament de ciment.
- U.E. 609: Nivell lligat a la preparació de l'estructura d'hàbitat que es troba situada sota el paviment modern de la casa (u.e.602).
- U.E. 611: Nivell situat sota la u.e. 609 format per una capa d'argiles compactes que ocupaven tota la planta de l'estructura i que funcionava com a anivellador del terreny per a la col·locació del paviment posterior (u.e. 602).
- U.E. 607: Nivell de reompliment i enderrocs compost per materials de construcció i terra.
- U.E. 608, 610, 615, 619 i 620: Nivells d'enderrocs i reompliment de les u.e. 621 i 625.
- U.E. 614 i 616: Nivell de terres compactes amb pedres situat sota la u.e. 611 que forma un enderroc o reompliment en funció del paviment i les seves preparacions.
- U.E. 617: Nivell de cendres i carbons.
- U.E. 618: Nivell de terra argilosa de poca consistència situat al cantó nordoest de la casa i sota les u.e. 616 i 617.

- U.E. 622: Nivell de terra dura de color groguenc amb pedres que sembla que són l'enderroc del mur u.e. 624.
- U.E. 623: Petit nivell documentat entre la u.e. 622 i el mur (u.e. 624).
- U.E. 624: Mur format per grans blocs calcaris i granítics (situat a la part alta delimitada per la casa contemporània). El mur queda tallat per la superposició del darrer nucli d'hàbitat, sota el mur de tancament de la casa (u.e. 613) que l'aprofita com a fonament.
- U.E. 621 i 625: Dues estructures muràries que es poden datar *a priori* gràcies a la troballa d'una moneda d'Ilturo i de ceràmica Campaniana A, entre els segles II-I a.n.e. i que es troben situades sota els nivells d'enderrocs u.e. 610, 615 i 620.
- U.E. 621 és un mur transversal a la u.e. 625 i de composició similar.
- U.E. 625 és la continuació del mur u.e. 624 encara que queden tallats per la u.e. 613, per això se'ls va donar una enumeració diferent malgrat que es va arribar a la conclusió posteriorment que es tractava del mateix mur.
- U.E. 626: Mur lateral est de la casa moderna.
- U.E. 627: Pedra de l'esglao caigut de les escales d'accés a la casa.
- U.E. 628: Nivell de terres flonges situat sota la u.e. 607 que funcionà com anivellament del terreny per accedir al sòl de la casa.
- U.E. 629: Nivell de reompliment de color marró i de consistència molt flonja documentat al costat del Monòlit del Centre Excursionista de Catalunya, la funcionalitat del qual era nivellar la plataforma on es situaria el monòlit.
- U.E. 630: Fonamentació de l'escala del mirador.
- U.E. 631: Mur d'1.65m x 0.80m

- U.E. 632: Nivell de terra vermellosa de consistència més flonja que el nivell anterior (u.e.631).
- U.E. 633: Nivell de terra gronguenca amb pedres procedents d'un enderroc situat sota la u.e. 622.
- U.E. 634: Nivell format per materials ceràmics de vernís negre situat al mateix nivell que la u.e. 631 i sota la u.e. 633.
- U.E. 635: Enterrament. Desgraciadament sabem que es tractava d'un crani, per indicacions de l'arqueòleg Jordi Juan i Tresserres, però no disposem de les restes. Sembla ser que s'han perdut, de la mateixa manera que les mostres de sediment del voltant que estaven destinades a ser analitzades.
- U.E. 636: Nivell de terra sota la u.e. 632. Possible enderroc format per terra de consistència flonja i de color marró amb pedres.
- U.E. 637: Nivell de terra vermellosa i amb pedres de dimensions petites on es va documentar un pondus i ceràmica de vernís negre.
- U.E. 638: Nivell de terra vermellosa i compacte situat sota la u.e. 637 on es va excavar les restes d'un pal.
- U.E. 639: Forat de fonamentació del pal excavat a la u.e. 638.
- U.E. 640: Nivell de reompliment de color vermellos de la u.e. 639
- U.E. 641: Nivell de terra vermellosa i flonja situat sota la u.e. 636
- U.E. 642: Nivell de terra de tonalitat entre marronosa i grisa, de consistència flonja i formada per margues i pedres petites i situat sota la u.e. 641.

- U.E. 643: Nivell situat sota la u.e. 638 de consistència flonja i menys compacte que l'anterior.
- U.E. 644: Banqueta de pedres situada al costat de la u.e. 631
- U.E. 645: Trinxera de fundació del mur u.e. 624 formada per una terra fosca i compacta d'argiles i margues.

Fins aquí arriba la documentació que disposem dels treballs arqueològics d'aquesta cata. Desconeixem si es van continuar els treballs o si ans al contrari es va donar per acabada l'excavació.

La cata 7, s'emplaçà al nord-est de la vessant nord del turó, per les notícies que es tenien d'anteriors intervencions arqueològiques en aquell lloc (DE LA PINTA-TOLOSA 1978:17-21). Les dimensions d'aquesta eren de 4 x 2'5 metres. A continuació provarem de reconstruir a través de la poca documentació que disposem la descripció de l'estratigrafia:

- U.E. 700: Nivell superficial d'escassa potència i de color grisenc.
- U.E. 701: Petita alineació de pedres situades a l'est de la cata i que es troben quasi aflorant a la superfície. S'interpretà com la fonamentació d'un muret desaparegut segurament per l'erosió del qual es va descartar que es tractés d'un bancal de cultiu a causa de la seva orientació, d'uns 160 cm de llargada i uns 20 cm d'alçada.
- U.E. 702: Nivell de terres (u.e. 702) de color gris-rogenc sota la u.e. 701 i de consistència més dura que aquesta.
- U.E. 703: Sòl natural, en aquest cas margues descomposades. Aquest fet es repetirà en la totalitat del turó atès que les calcàries es troben a molta profunditat i a sobre d'aquestes es sobreposen nivells d'argiles i margues.
- U.E. 704: Nivell situat sota la u.e. 701 de consistència més flonja i de color marró.

- U.E. 705: Nivell d'enderroc de pedres mitjanes situat sota la u.e. 704 i d'origen desconegut. que apareix a una part de la cata.
- U.E. 706: Nivell que apareix a l'altra part de la cata on no es documenta la u.e. 705, format per una terra compacta, de color clar i amb carbons. En aquest nivell es documenta fragments d'amfora Dressel 1A, Pascual 1 i algun fons de Campaniana A que proporcionen la data d'amortització aproximadament en el 25 a.n.e.
- U.E. 707: Nivell de terra compacta de color marró clar que es troba situat sota el nivell de pedres u.e. 705. No es pot confirmar si es tracta d'un enderroc ni si és assimilable al nivell d'abandonament de l'assentament.

Cata 8: Situada on hi ha el garrofer del cim del turó i excavada durant la Setmana Santa de 1988. Al llarg de l'excavació arqueològica es varen localitzar les unitats estratigràfiques següents:

- U.E. 800: Nivell de terra superficial molt humosa a causa de la vegetació (garrofer), de color marró fosc, de consistència flonja i amb material orgànic vegetal (arrels) i ceràmic (vidrades modernes). Aquesta unitat estratigràfica estava situada a nivell original del cim del turó abans de la construcció del mirador.
- U.E. 801: Nivell de terra compacta que cobreix les arrels del garrofer, de color marró i formada també per blocs de pedra d'origen indeterminat i argiles. Es tract d'un nivell uniforme on s'observa una acumulació de materials majoritàriament ibèrics.

Cata 9: Excavada l'any 1990. Com ja s'ha dit, d'aquesta cata no disposem cap altra informació que la descripció de les primeres u.e. localitzades i els materials recuperats, sense cap mena de localització sobre plànol, ni fotografia que ens pugui donar la seva ubicació, tal com passa amb les cates 10 i 11. La relació estratigràfica de la cata 9 és la següent:

- U.E. 900: Nivell superficial de material orgànic en descomposició i restes de deixalles constructives.

- U.E. 901: Nivell de terra marró, de consistència flonja de tipus encara superficial.

Fins aquí arriba la documentació aportada per la memòria de la campanya de 1987 (FREIXA et alii, 1991) i alguna altra documentació que estava en mans de l'Ajuntament de Montgat i a les quals hem tingut accés. A partir d'ara tan sols podem fer una interpretació en base a l'estudi del material ceràmic recuperat, un material que, com ja s'ha dit, es troava dipositat a les depèndencies de l'Ajuntament guardat en bosses i caixes sense cap altra informació que la unitat estratigràfica i en algun cas l'any. En el seu moment tan sols es va completar l'estudi de la campanya de 1987 i l'inventari i neteja d'alguns materials de la campanya de 1988. En qualsevol cas, nosaltres hem procedit a fer un reestudi del conjunt de materials que disposem (ja que algunes peces que havien estat documentades anteriorment han desaparegut) tant el que ja s'havia inventariat en el seu dia com el material de les últimes campanyes. S'ha de dir però que també s'han perdut algunes de les etiquetes que accompanyaven les peces ceràmiques que encara no havien estat siglades a causa de les condicions del lloc on havien estat dipositades tots aquests anys. Això comporta que sigui impossible poder-les ubicar en el seu estrat corresponent ja que estan descontextualitzades.

2.3 Estudi dels materials: Els elements mobles del turó de Montbat.

Ítems documentats i ítems inventariats.

El jaciment ibèric del Turó de Montbat ha estat, com ja s'ha indicat, objectiu i font d'investigació de nombrosos historiadors locals i en alguns casos arqueòlegs professionals que al llarg del segle XX han excavat o prospectat, legalment o no, el cim i les vessants del turó a la recerca d'estructures i elements mobles de filiació antiga. És un jaciment conegut –i publicat- intermitentment, que, a més apareix magnificat –i sobredimensionat- per la cita de Ptolomeu. Aquesta allau d'informació i de documentació permet conèixer determinats elements desapareguts, localitzats tant en prospeccions com en excavacions legals, que poden ajudar a definir els àmbits cronològics d'ocupació en els que es mou l'assentament.

La majoria dels elements mobles documentats que en l'actualitat es troben desapareguts foren trobats al llarg de campanyes de prospecció dutes a terme per aficionats locals abans de la creació del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. No es tracta, per tant, de prospeccions o treballs il·legals, sinó més aviat al·legals. Entre aquests cal destacar les investigacions de De la Pinta i de Tolosa. Però un dels fets més greus és el de la desaparició d'alguns materials documentats arqueològicament, en les campanyes d'intervenció de 1987, 1988, 1989 i 1990. El cas més flagrant és el de dues monedes, una de Kesse i una d'Ilturo, publicades (FREIXA et alii 1991) i que actualment estan ilocalitzades. Al mateix temps, alguns elements ceràmics inventariats pels directors de les intervencions de les darreries de la dècada dels vuitanta, com poden ser alguns fragments de ceràmica àtica, no han estat localitzats en l'inventari dut a terme per nosaltres. Aquest fet pot deure's a dues raons: o bé han patit la mateixa sort que les monedes desaparegudes (la dispersió dels materials pot justificar un possible extraviament dels peces no localitzades), o bé l'inventari no fou acurat.

És molt important per a la comprensió del fet històric desenvolupat al jaciment del Turó de Montbat definir els diversos àmbits cronològics als quals cal atribuir el funcionament de l'hàbitat. En aquest sentit cal reinterpretar alguns dels materials inventariats durant les campanyes d'excavació efectuades a la dècada dels vuitanta del segle passat i considerar tot un altre gruix d'elements provinents d'intervencions antigues, tots ells

desapareguts, però documentats en diverses publicacions (DE LA PINTA i TOLOSA 1978; FREIXA et alii 1991). En referència a aquests materials cal ser caute, doncs no hem pogut inspeccionar-los, i per tant hem de basar-nos en dibuixos i descripcions. Si bé en el cas d'algun d'ells la filiació és clara, en altres, com en el cas dels vernissos negres interpretats com a ceràmiques àtiques, no podem confirmar la seva presència. De totes maneres el Turó de Montbat presentava materials datables des del Ferro I (650-575 a.n.e.) fins a baixa època ibèrica (possiblement els segles II o I a.n.e.). Es poden, doncs, definir a partir de la presència de materials mobles diverses fases de possible ocupació, encara que la documentació estratigràfica tan sols permet delimitar un període d'ocupació per a baixa època ibèrica.

2.3.1. Els elements mobles datables al Ferro 1

Durant el procés de reinventariatge efectuat per nosaltres no s'ha localitzat cap element que pugui atribuir-se amb claredat a aquest període. Per tant, haurem de basar-nos en materials presentats en articles antics (DE LA PINTA i TOLOSA 1978; FREIXA et alii 1991) per tal de delimitar una probable ocupació antiga del Turó.

Cal assenyalar també l'absència, durant les diverses intervencions legals efectuades, d'estructures construïdes abans de l'Ibèric Final (segles II i I a.n.e.) Per tant, solament es pot documentar la localització de materials, no pas d'estructures constructives antigues. Aquest fet no permet afirmar amb seguretat l'existència de fases d'ocupació anteriors al segle III a.n.e. Però cal documentar aquests materials.

La peça més significativa prové, com les altres, de la intervenció feta per De la Pinta i Tolosa l'any 1978. Es tracta d'una agulla, possiblement de bronze o coure, de cap enrotllat (fig. 4). Solament conserva part del seu cap enrotllat, havent desaparegut la totalitat del seu cos. El cap, enrotllat sobre si mateix, és de dimensions mitjanes (13 mm de cap i entre 80 i 90 mm de llarg, segons el dibuix presentat per FREIXA et alii 1987: 53). Es tracta d'una agulla del subtípus C2 de Ruiz Zapatero (RUIZ ZAPATERO 1985), de cap enrotllat en forma de cercle diferenciat de la barreta. Aquest tipus d'agulla està documentat en una tomba de la necròpolis empordanesa d'Agullana (PALOL 1958), la famosa T-87, on apareix juntament amb tres vasos d'imitació fenícia del tipus "Cruz del

Negro". Ruiz Zapatero data aquesta tomba entre els anys 675 i 600 a.n.e. (RUIZ ZAPATERO 1985), encara que actualment es pot afinar aquesta cronologia, per la presència d'imitacions de vasos fenicis, o de tipus fenici, entre el 625 i el 585/575 a.n.e. (BEA et alii 2002). És, per tant, aquesta, la cronologia que cal atribuir a l'agulla del Turó de Montgat. Les agulles de la Bora Tuna, La Pedrera de Balaguer (Noguera) o, sobretot, pel que respecta a proximitat territorial amb el nostre exemplar, la de Burriac (Maresme), poden també classificar-se dins d'aquest subtipus, equivalent al grup 2 de Sotou. El seu cap s'aconsegueix per martellejat de la barreta, que és aplanada per a posteriorment enrotllar-se sobre si mateixa.

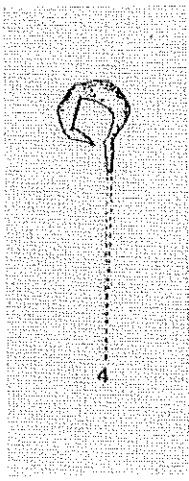
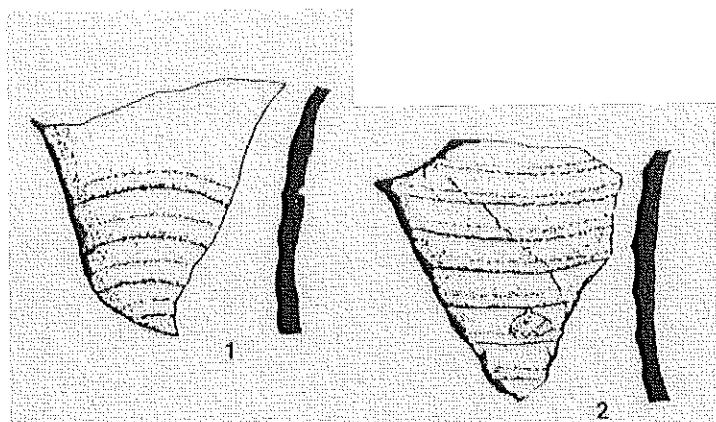

Fig. 4. Agulla de cap enrotllat FREIXA et alii 1991: lám.1)

La cronologia presentada per nosaltres és confirmada per Ruiz Zapatero. El subtipus C-2 és el més abundant, i pot datar-se entre segle VIII (exemplar del nivell VII de la necròpolis de la Pedrera de Balaguer (Noguera) fins a inicis del segle VI, en un contexte de Camps d'Urnes tardans o del Ferro, per a la peça de Burriac (RUIZ ZAPATERO 1985), agulla propera a la de Montgat, que n'ha de compartir la cronologia.

Les altres peces localitzades en excavacions antigues són ceràmiques, i han desaparegut, exceptuant un fragment de ceràmica a mà amb decoració acanalada que, almenys l'any 1991 es conservava al Museu de la Torre Balldovina de Santa Coloma de Gramenet (FREIXA et alii 1991). Els dos fragments desapareguts són informes, a mà, presentant una decoració clarament d'acanalats, en semicerclles concèntrics una d'elles, i de set bandes separades, més o menys paral·leles (figs.1 i 2).

Figs. 1 i 2: Ceràmiques a mà acanalades (FREIXA et alii 1991: lám.1)

La que es conserva al Museu de Santa Coloma és també un fragment informe de ceràmica a mà, amb “suposada” decoració en cinc bandes d’acanalats paral·lels (cal considerar més aviat una decoració en cordons incisos). Segons la descripció publicada per Albert Freixa i altres (FREIXA et alii 1991: 41) “*presenta una pasta de coloració terrosa clara, amb desgreixant de quars i mica i unes superfícies molt acurades, només allisades, i de la mateixa tonalitat. Hem de destacar que per la seva aparença s’ha de tractar d’una carena i pel seu gruix d’algun tipus de gran vas, essent possible que les bandes formin part d’un motiu ornamental de triangles*”(Fig. 3).

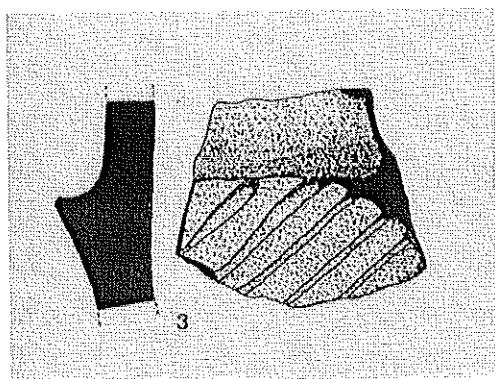

Fig. 3: Ceràmica a mà acanalada (FREIXA et alii 1991: lám.1)

La descripció d'aquestes peces en els articles publicats és minsa, encara que cal considerar de gran importància la seva suposada presència al jaciment, per tal d'atribuir

una cronologia *postquam* per a l'activitat ocupacional del Turó. De totes maneres cal realitzar, a la vista dels dibuixos, una sèrie de matitzacions sobre aquestes peces:

-Sobre les peces 1 i 2, desaparegudes ja l'any de publicació del treball de Freixa i altres (1991) no sembla que hi hagi cap mena de dubte en atribuir aquests fragments a vasos de decoració acanalada. Aquest tipus de decoració és un dels fòssils directors dels Camps d'Urnes, marcant la seva localització l'irrupció del Bronze Final (MAYA et alii 1998), encara que perduren fins almenys la primera meitat del segle VII a.n.e., en el que s'ha vingut coneixent com a *Camps d'Urnes del Ferro*. No són decoracions que perdurin dins de la Primera Edat del Ferro (650-575 a.n.e.) En aquest període, marcat principalment per l'aparició de xarxes comercials de caire semita al sud del Principat, i grec al nord, es mantenen les formes dels vasos (principalment vasos amb perfil en S) perdent-se, però, les decoracions acanalades. Aquestes es mantenen fins a un moment molt inicial del Ferro I en contextes allunyats del nostre, com la vall del Segre on, per exemple, els acanalats obliqus marquen l'inici de l'activitat, al segle VII a.n.e., del poblat dels Vilars d'Arbeca (Les Garrigues). De totes maneres és precipitat parlar de fases d'ocupació datables al Bronze Final o, fins i tot, a la Primera Edat del Ferro al Turó de Montbat. Els paral·lels presentats en el treball de Freixa i altres per a aquestes dues peces (fragment de la Loma de los Brunos, Osca) són excessivament antics. De totes maneres cal tenir en consideració la localització d'aquests ítems.

-La peça que es conservava al Museu de Santa Coloma de Gramenet no pot atribuir-se, en cap cas, a vasos de decoració acanalada, sinó que els motius que presenta, sobre una carena, són fets amb incisions. Aquest fet és important, doncs permet afinar cronològicament la seva presència en un contexte ja atribuible a la Ia. Edat del Ferro. Les decoracions incises, en cordons o no, són característiques del Ferro I en amples sectors del Nordest de la Península Ibèrica (BEA et alii 2002).

De totes maneres cap de les quatre peces indica amb seguretat l'existència d'una fase d'ocupació de Ferro I al Turó de Montbat. La confirmació, o no, de la seva existència ha de passar per una intervenció arqueològica sistemàtica dels punts no excavats fins al moment. Aquest és un repte important que caldria considerar en un futur. Fins ara solament podem testimoniar la localització de materials antics que poden reflexar un hàbitat preibèric.

2.3.2. Els materials de l'Ibèric antic

La presència de materials clarament datables dins del període Ibèric Antic (550-475/450 a.n.e.) és testimonial, i queda reduït a una sola peça. Aquesta, malgrat haver aparegut durant les excavacions arqueològiques dutes a terme per l'equip d'Albert Freixa i Vicenç Moreno, és totalment inèdita, encara que és d'importància cabdal. Es tracta d'un pivot i part del fons d'una àmfora de producció massaliota (probablement una forma A-MAS 2A o 2B de Lattes/ Py forma 2) (veure dibuixos adjunts: fig.16 de l'apèndix 2).

Aquest tipus d'àmfores, produïdes a l'hinterland de Massalia (Marsella) a partir de meitats del segle VI a.n.e. són molt abundants a la costa del Golf de Lleó, apareix als territoris de l'àrea de captació emporitana, és menys abundant a la costa de la Catalunya Central i és testimonial al sud del Principat. Vehiculada pel comerç grec, la seva absència a terres meridionals cal referenciar-la a l'establiment d'un patró d'intercanvi comercial semita (fenici sudpeninsular primer, ebussità després) al sud del Garraf o del Penedès. De totes maneres, no és gens comú documentar-la a la costa central.

El fragment aparegut al Turó de Montgat, de la forma MAS 2A o 2B de Lattes/Py forma 2, com ja s'ha indicat, ha de datar-se dins del segle V a.n.e., entre el 500 i el 400 a.n.e., marcant el trànsit entre l'Ibèric Antic i l'Ibèric Ple. Aparegué en un nivell superficial, remogut, encara que creiem que és bastant fiable la seva provinència del Turó, a diferència de les peces desaparegudes presentades a l'apartat anterior.

La seva aparició com a *unicum*, la total absència de peces característiques de l'Horitzó Ibèric Antic (ceràmiques ibèriques antigues, copes jones B-2, àtiques Vicup o Acrocup...) i la seva posició estratigràfica descarten la consolidació d'hàbitat d'aquesta fase al Turó, encara que caldrà noves intervencions arqueològiques per confirmar aquesta hipòtesis. De totes maneres és un període poc treballat i, per tant, força desconegut, encara que és important remarcar l'existència d'aquesta peça al Turó, que passa a formar part del conjunt d'elements que poden definir, en cas de contrastar-ho arqueològicament, un hàbitat antic al Turó de Montgat.

2.2.3. Els materials datables a l'Ibèric ple

Dins d'aquest període es poden englobar una quantitat gran –però indeterminada– de fragments de ceràmica comuna ibèrica, dels quals parlarem amplament en el següent apartat, així com diverses produccions de vernís negre. Dins d'aquest grup caldrà esmentar una sèrie de peces localitzades en les excavacions de Freixa i Moreno, que, desgraciadament, avui es troben desaparegudes, encara que van ser publicades per aquests (FREIXA et alii 1991: 41-42).

**El vernís negre àtic*

Els excavadors del Turó descriuen en el seu article de 1991 tres fragments de producció àtica de vernís negre, dos d'ells informes, apareguts a les unitats estratigràfiques u.e. 614 i u.e. 615. Com que no hem vist aquestes peces, citem textualment la seva descripció:

“Dels dos primers fragments, malgrat que no se'n pot determinar la forma, no dubtem de la seva filiació àtica per les seves característiques tècniques de pasta fina, molt depurada i de color rosat, i pel vernís negre, una mica lluent, espès, de tacte setinat (sic) i de molt bona qualitat.” (FREIXA et alii 1991: 41).

La tercera de les peces és un fragment de peu motllurat, aparegut a la u.e. 620. (fig. 5). La seva pasta “*és fina, molt depurada, compacta, sense desgreixant visible i de color rosat; el vernís és negre, brillant, setinat al tacte, de molt bona qualitat, espès i compacte. La superfície de repòs queda en reserva i en la cara interna del peu sembla conservar, malgrat la seva fractura, un altre cercle exempt, típic de les àtiques*”(FREIXA et alii 1991: 41).

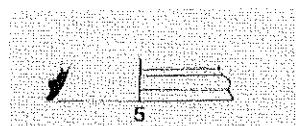

Fig. 5: Peu de ceràmica de vernís negre àtic (FREIXA et alii 1991: lám. 1)

La tipologia d'aquest peu sembla pertànyer a un *cup-kantharos plain rim* de l'Àgora d'Atenes (SPARKES-TALCOTT 1970: fig. 7, pp. 117 i ss.), tal i com ja apunten els investigadors que la localitzaren, i s'emmarca en el moment d'irrupció de les produccions de vernís negre de l'Àtica, un cop finalitzada l'arribada de productes de figures roges. Es tracta de exemplars iguals que els originals de la forma *cup-kantharos moulded rim*, amb la diferència que la paret còncava del vas arrenca d'un peu recte, sense motllura marcada. Les cronologies més antigues per a aquest tipus de peces cal cercar-les al primer quart del segle IV a.n.e., desenvolupant-se plenament al llarg d'aquesta centúria.

És realment problemàtica la desaparició d'aquesta peça, doncs és l'única datable al segle IV a.n.e. per al Turó de Montgat. És força probable que si arriba aquesta peça àtica, de qualitat dins del repòrtori de vernís negre grec, altres elements semblants formessin part dels dipòsits arqueològics del jaciment.

2.3.4. Els segles III, II i I a.n.e.

Dins d'aquestes centúries cal emmarcar la més gran quantitat de materials ceràmics estudiats, provinents del Turó de Montgat. Es tracta, per tant, a la llum de l'estat en que es troba l'excavació del jaciment, del seu període de més gran activitat. S'han analitzat diversos tipus de produccions, entre les que cal destacar les importacions amfòriques, els vernissos negres i els recipients indígenes a torn. En aquest apartat exposarem els resultats de la seva anàlisi.

a) Les importacions amfòriques :

Poden establir-se bàsicament dos grups: les importacions centremediterrànies i les importacions itàliques.

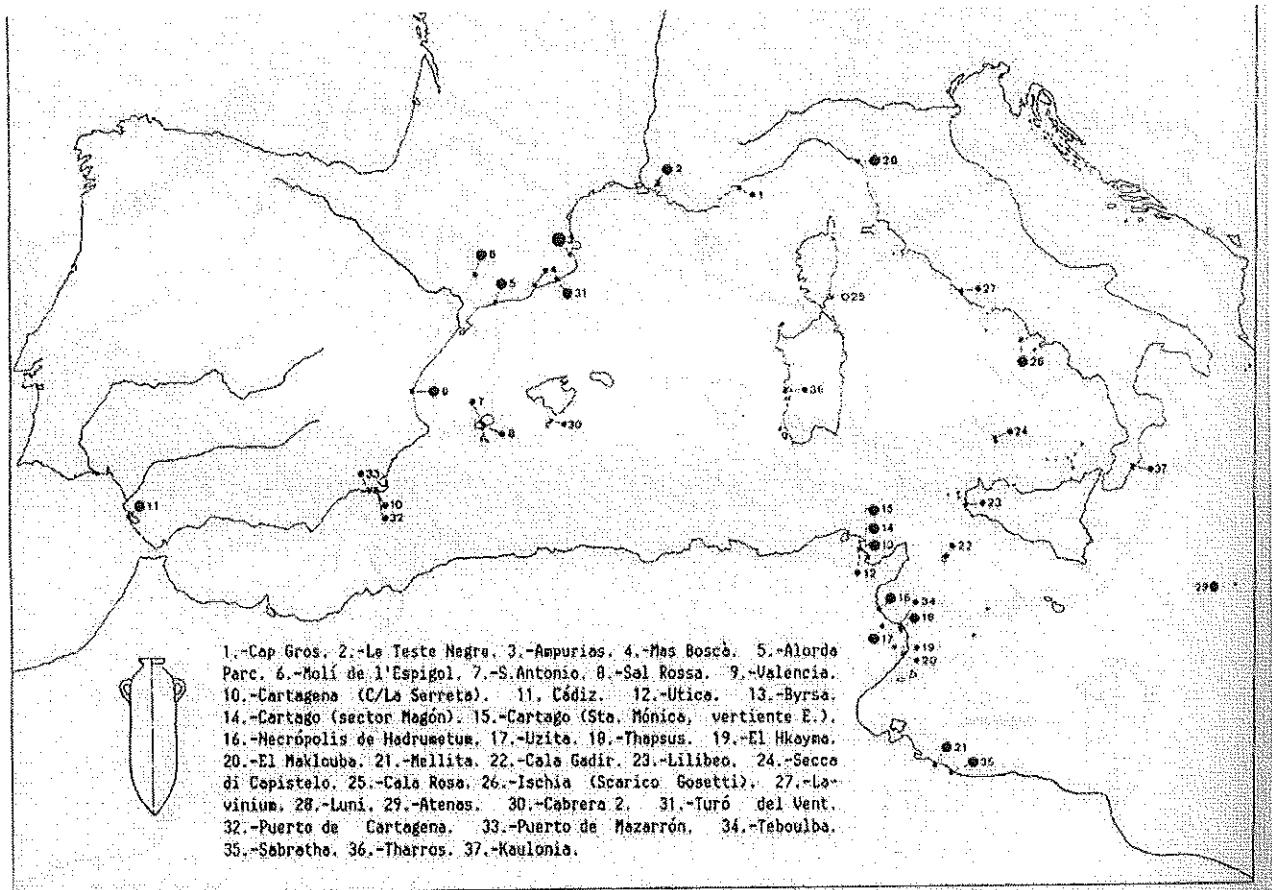
*Els recipients amfòrics centremediterranis. Àmfora tipus RAMON T-7.2.1.1.

L'estudi dels materials ceràmics del Turó de Montbat ha aportat la documentació d'exemplars amfòrics de producció centremediterrània, cartaginesa. La majoria de les pastes estudiades poden ser englobades dins dels grups “Cartago-Tunísia” o Nord d'Àfrica, en detriment d'altres produccions, com poden ser les sicilianes, malteses o sardes. La presència d'aquestes àmfores, si bé que minoritària davant importacions com les itàliques, és constant. Constant també és la recuperació de productes amfòrics púnico-ebussitans.

Durant la campanya de 1988 es recuperà, al netejar el tall de la Cata 6, un fragment de vora d'una àmfora que fou obviada pels investigadors del moment, però que presenta, com es veurà, una certa importància cronològica. Es tracta d'un exemplar d'àmfora de producció cartaginesa, que s'engloba dins de la forma RAMON T-7.2.1.1. La seva pasta és de color rosa, presentant una engalba exterior de color gris. Es correspon amb el tipus de pasta del grup “Cartago-Tunísia” (RAMON 1995).

Aquest tipus d'àmfora és un dels més importants pel que respecta a la projecció comercial cartaginesa a les darreries del segle III i inicis del II a.n.e., és a dir, en un moment immediatament posterior a la Segona Guerra Púnica (RAMON 1995). El moment àlgid de la producció d'aquest tipus amfòric és el darrer terç del segle III a.n.e. i segurament el primer o segon decennis del segle II a.n.e. És possible que la seva producció s'iniciï abans, dins de la primera meitat del segle III a.n.e., encara que la seva presència a les tombes de Mellita (Líbia) o de El-Hkayma (Tunísia) o al peci de Secca di Capistrello (Lípari, illes Eòlies, Itàlia) possiblement desmonta aquesta hipòtesi. Aquestes àmfores són molt comunes als nivells últims de la Cartago púnica (LANCEL 1979; LANCEL 1982). La seva àrea de fabricació ha de ser cercada a l'àrea cartaginesa del Sahel tunisià. Altres zones, menys probables, són la Tripolitania oest i la Sicília occidental (RAMON 1995).

La distribució d'aquesta àmfora a la Mediterrània és ampla:

Com es pot observar, aquest tipus d'àmfora ha estat localitzat en nombrosos jaciments de la Península Ibèrica, entre els quals cal incloure alguns laietans o cossetans propers al Turó de Montbat. Entre aquests cal destacar Alorda Park (Calafell, Baix Penedès) per a la Cossetània, Mas Boscà (Badalona, Barcelonès) o Turó del Vent (Llinars del Vallès, Vallès Oriental) per a la Laietània o el Molí de l'Espigol (Tornabous, Urgell) per a la zona ilergeta. La seva presència al Turó de Montbat concorda amb la seva localització en assentaments laietans i esdevé una peça perfecta per a definir el trànsit entre el segle III i el II a.n.e. al jaciment. Per citar un exemple cronològic sobre la presència d'aquestes àmfores a la costa catalana, al jaciment d'Alorda Park es localitzen dos fragments de llavi, datables dins de la primera meitat del segle II (SANMARTÍ i SANTACANA 1992), a l'igual que els fragments presents a Albintimilium i Emporion.

**Les importacions itàliques. Les àmfores Lamboglia II i Dressel 1.*

Aquest és el conjunt d'importacions amfòriques més nombrós dins dels materials recuperats al jaciment. Es tracta de productes provinents de la costa sud de la Península Itàlica (Campània, Calàbria...), datables entre segle III i I a.n.e., encara que la seva arribada massiva cal situar-la dins del segle II a.n.e. Sembla que el producte transportat era bàsicament el vi, encara que algunes d'elles poden dur oli, com pot ser el cas de la Lamboglia II. Al Turó de Montbat s'han documentat un exemplar d'aquesta darrera forma i també de les diverses variants de les Dressel 1.

-Àmfora tipus Lamboglia II.

Provinent de la rasa efectuada l'any 1988 per part de la RENFE a la vessant sud del turó s'identifica una vora complerta amb el coll i les nanses d'una àmfora itàlica del tipus Lamboglia II. Es tracta d'una producció que arriba escassament a les nostres costes. Per exemple, tan sols se n'ha recuperat un exemplar a Badalona (COMAS 1985). L'exemplar del Turó de Montbat presenta un llavi recte, tendent a la triangularitat, coll curt, nanses rodones, pasta de color beix, depurada, amb escasses evidències de desgreixant.

És una àmfora classificada per Nino Lamboglia com a número 2 de la seva coneguda tipologia, en la revisió que efectuà sobre la taula formal de Dressel. Té un aspecte panxut, llavi recte, nanses de secció rodona i una carena força marcada a l'espalla. L'exemplar del Turó de Montbat cal identificar-lo amb el tipus d'àmfores del derelicte d'Albenga (LAMBOGLIA 1955). Eren àmfores de coll molt curt, pràcticament inexistent, datables cap al 50 a.n.e. Ja s'ha indicat que són àmfores de producció itàlica. En aquest sentit Beltrán les classifica com a apul·les (BELTRÁN 1970). Altres autors, com Tchernia, defensen una àrea de producció més ampla, que inclogui la costa calabresa, i una difusió bàsicament oriental, adriàtica i, en menor mesura, francesa i ibèrica (TCHERNIA 1980).

Pel que respecta al producte que transportaven majoritàriament s'ha defensat la hipòtesis vinària. Encara que Lamboglia parla d'àmfores oleàries per a aquesta forma, tant Beltrán com Tchernia creuen que el producte transportat era vi (COMAS 1985). Es

basen en fets com la localització de revestiments de pega en àmfores Lamboglia II al jaciment de Sa Nua Perduda o, fins i tot vi en descomposició, en una àmfora del peci de la Madrague de Giens.

El paral·lel més proper localitzat és un fragment de vora amb nansa, provenint de Badalona, amb número de referència Ct. 8838 (COMAS 1985). Presenta un llavi alt lleugerament triangular, pasta rosada força depurada, amb bastant poc desgreixant. Té una marca, PROTE, al llavi. Es correspon, a l'igual que l'exemplar del Turó de Montgat, a les àmfores del tipus del peci d'Albenga, amb una cronologia entorn al 50 a.n.e.

-Les àmfores Dressel 1.

Són les més abundants. Al conjunt ceràmic del Turó de Montgat se n'han documentat pertanyents a les seves tres variants clàssiques: Dressel 1A, Dressel 1B i Dressel 1C.

b) Els vernissos negres:

La localització d'elements de vaixella fina en vernís negre és poc abundant en el conjunt dels materials estudiats per nosaltres provinents del Turó de Montgat, encara que es manté constant. Cal assenyalar que la majoria dels que hem pogut documentar han estat trobats en nivells efectuats a la Cata 7, almenys pel que respecta als que hem pogut classificar. De totes maneres s'ha de suposar que la seva presència era major al jaciment, encara que no hagin estat localitzats o hagin desaparegut. Les formes documentades són les següents:

-MG-89-703: Vora d'un bol pertanyent a la forma Morel 2825/Lamb 27. Es tracta de la forma més típica de la ceràmica Campaniana A. Aquest bol gran, de paret carenada i perfil abombat, és una de les produccions més antigues d'aquesta tipologia, durant la seva fabricació fins almenys el 120 a.n.e., essent el seu moment de màxim apogeu entorn la meitat o el tercer quart del segle II a.n.e.(Fig. 9, núm.1)

-MG-89-704: Vora de ceràmica campaniana de tipus A pertanyent a la forma Morel 1310/Lamb 36. No es pot determinar a quina de les seves variants pot pertànyer. Es tracta d'un bol de vora exvassada, amb peu. La seva cronologia pot ser emmarcada dins del segle III o II a.n.e. Presenta forces variants, i apareix amb certa constància als jaciments protohistòrics d'aquesta cronologia. (Fig. 10, núm.1)

-MG-90-704: Vora de pàtera de producció campaniana de tipus B. Es tracta de vasos poc profunds, de vora vertical o poc elevada, poc alts. L'exemplar del Turó de Montbat possiblement pot ser emmarcat dins de la variant a de la forma Morel 2250/Lamb 5, i es pot datar possiblement dins de la primera meitat del segle II a.n.e. És una de les formes més representatives de Campaniana B que arriba a les nostres costes. Les dimensions d'aquestes pàteres es basen en tres ordres de grandària: 15-19 cm., 20-25 i els 30-35 cm. de diàmetre (BATS 1988: 138). L'exemplar del Turó de Montbat sembla poder-se emmarcar dins del primer dels grups, és a dir, de les pàteres petites. (Fig. 10, núm.2)

-MG-90-704: Peu de *kylix* de vernís negre, de producció itàlica. Presenta una pasta de color beix i un vernís de color negre mat que permet assimilar aquesta peça al cercle de produccions de la Campaniana B. Es correspon amb la forma Morel 4112. L'àrea de producció d'aquests vasos cal cercar-la, segons Morel, a Adria (Veneto, Itàlia), en contextes del segon quart del segle II a.n.e. (MOREL 1981). (Fig. 11, núm.1)

-MG-90-704: Vora de bol ample, de vora amb perfil elevat, quasi rectilini i quasi horitzontal, amb l'extrem bruscament elevat cap amunt. Pertany a la forma Morel 1441/Lamb 6, encara que no podem determinar a quina de les seves variants. Cal emmarcar la producció dins del cercle de la Campaniana A, o bé en algun taller de producció local itàlica indeterminat. És una forma no massa representada en jaciments amb presència constant de vernissos negres com Pollentia (Mallorca) (SANMARTÍ ET ALII 1996: 16). Pel que respecta a la seva cronologia, alguns autors han defensat la seva rarefacció en nivells datables durant la fase tardana de la Campaniana A (SANMARTÍ ET ALII 1996: 16), fet comprobable en jaciments com Òliba de Provença (3'8% de les formes de Campaniana A tardana), La Cloche (8'1%), Lattes (2'5%), Muralla Robert d'Empúries (un sol exemplar a l'estrat III) o Burriac (2'75% en els nivells datables entre el 90 i el 70 a.n.e., cap exemplar en cronologies de 70-40 a.n.e.). Aquesta darrera cronologia és

força aplicable per al Turó de Montgat. Així es podria datar la peça del Turó cap a inicis del segle I a.n.e.

-MG-90-706: Bol que presenta un llavi arrodonit i una ranura entorn. Les seves parets són de perfil fortament abombat. Es tracta d'una producció de Campaniana B, emmarcable en la forma Morel 2323/Lamb 1, que presenta multitud de variants. No podem concretar a quina pertany la localitzada al Turó de Montgat. Pel que respecta a la seva cronologia, les peces més antigues d'aquesta forma apareixen a les darreries del segle II a.n.e., en el trànsit amb la següent centúria, perdurant en alguns casos fins al tercer quart del segle I a.n.e. (Fig. 11, núm.2)

-MG-90-706: Peu d'una peça de vernís negre, de pasta groguenca clara, molt homogènea, vernís negre amb reflexos verdacis, amb decoració a rodeta. Presenta el peu interior en reserva, a excepció d'una línia de vernís que marca el peu per la part interna. Aquest és motllurat. Podria classificar-se dins de la forma Morel 4284/Lamb 42, concretament en el subtípus a1, encara que aquesta atribució no és segura. Seria així una peça antiga dins del contexte dels vernissos negres del Turó de Montgat, datable entorn al 300 a.n.e. La seva àrea de producció es trobaria possiblement als voltans de Càpua (Itàlia). (Fig. 11, núm.3)

-MG-90-708: Vora de ceràmica Campaniana B pertanyent a la forma Morel 1222 /Lamb 2, concretament al seu subtípus i1. Es tracta d'una peça de parets rectes i llavi exvassat, sortida possiblement d'obradors d'Etrúria, de pasta beix i vernís mat amb tonalitats olivàcees. Present en contextes peninsulars (Tarragona, Eivissa), pot ser datada al segle II o primera meitat del segle I a.n.e.

-MG-90-708: Vora d'una copa de parets convexes, amb nanses bifides, de la forma Morel 3121, possiblement classificable en les seves variants e o g. Presenta una pasta de color rosaci clar, amb un vernís negre força mat, que mostra reflexos plomacis en alguns punts. Es tracta d'una peça de producció etrusca, dins del cercle de la ceràmica Campaniana B, amb una cronologia situable entorn a meitats del segle II a.n.e.

-MG-90-708: Peu d'un bol de vernís negre, assimilable a produccions de Campaniana B, de la forma Morel 2931a/Lamb 8. Es tracta d'una peça força gran, amb un peu anular motllurat. La seva pasta és de color groguenc, de textura fina, depurada. Presenta la part interior del peu en reserva. És una producció local itàlica. Cal atribuir-li una cronologia entorn al 175 a.n.e. (Fig. 14, núm.3).

c) La ceràmica ibèrica:

Consisteix el grup més nombrós dins dels materials ceràmics localitzats al Turó de Montgat i alhora n'és el més homogeni. L'àmbit cronològic en el qual es mouen les produccions ibèriques presenta una problemàtica complexa. Es tracta de productes fabricats al llarg de diverses centúries, que en pocs casos han estat sistematitzats amb èxit. Entenem com a produccions ceràmiques ibèriques tota una sèrie de productes datables *a grosso modo* entre meitats del segle VI i les darreries del segle I a.n.e., encara que en alguns casos cal rebaixar la presència i fabricació de materials ceràmics ibèrics fins a època augustea o fins i tot tiberiana (com per exemple els materials ceràmics del Passatge Cobos de Tarragona). De totes maneres l'espectre cronològic més comú és aquell que es situa entre el segle V a.n.e. i el II-I a.n.e., això és, l'Ibèric Ple i l'Ibèric Final. En el cas del Turó de Montgat no creiem que poguem pujar les cronologies més enllà del segle III a.n.e., almenys pel que respecta a la zona excavada.

La sistematització de la ceràmica ibèrica més antiga és la de Bosch (BOSCH, P. (1915): “*El problema de la cerámica ibérica*”, Madrid), plantejant-se'n d'altres al llarg del segle XX, entre els quals cal destacar les de Nordström (NORDSTRÖM, S. (1969 i 1963): “*La céramique peinte ibérique de la provincie d'Alicante, I i II. Acta Universitatis Stockholmensi*”, VI i VIII, Stockholm), Aranegui (ARANEGUI, C. (1970): “Cerámica ibérica de La Serreta (Alcoy): los platos”dins *Papeles del Laboratorio de Arqueología de Valencia*, 10, València) o Ros Sala (ROS SALA, M.M. (1989): “*La pervivencia del elemento indígena: la cerámica ibérica*, La ciudad romana de Carthago Nova. Fuentes y materiales para su estudio, 1, Múrcia). Però la classificació més interessant, sota el nostre punt de vista, i que hem utilitzat en aquesta revisió de materials, és la publicada per Mata i Bonet (MATA, C. i BONET, H. (1992): “*La cerámica ibérica: ensayo de tipología*” *Estudios de Arqueología Ibérica y Romana. Homenaje a Enrique Pla Ballester*. Trabajos varios, 89, València). Considerem que es

tracta d'una classificació basada en conceptes lògico-analítics que planteja resolucions formals als problemes plantejats per la ceràmica ibèrica, bàsicament la seva gran estandardització. Aquesta classificació, com es pot comprovar, ha estat aplicada en part en aquest treball.

Es distingeixen dos grans grups dins de la ceràmica ibèrica:

- Ceràmica fina: Recull totes aquelles ceràmiques amb una sèrie de característiques ben definides, tant a nivell visual com analític. Presenten pastes compactes, dures, amb sons metàl·lics, sense mases impureses observables, i una única coloració clara, beix o rogenca, encara que poden presentar en secció la característica pasta "sandwich" o de cocció alternant. En tots els casos es tracta de ceràmiques cuites a altes temperatures, generalment oxidades, encara que existeix una bona proporció de ceràmiques reduïdes, totes elles tornejades, que presenten acabats amb engalba, polits o allisats per tal d'eliminar les imperfeccions. Dins d'aquest conjunt cal englobar la majoria de les ceràmiques ibèriques recuperades al Turó de Montbat. El seu repertori formal passa per la presència d'àmfores de boca plana (àmfores Mañá B-3/ Mata-Bonet Classe A, Grup I, Tipus 1, Subtipus 1.1.-Àmfores amb carena arrodonida), nombrosos vasos bitroncocònics amb coll de cigne (Mata-Bonet Classe A, Grup I, Tipus 2-Tenalles o grans recipients), *kalathoi* (Mata-Bonet Classe A, Grup II, Tipus 7-*kalathoi*), i tota una sèrie de formes de reduïdes dimensions com poden ser plats o copes. Cal destacar la presència d'un vas reduït d'excepcionals qualitats formals que conserva la seva nansa trenada. Cal classificar-lo com a gerra de boca circular o olpe –no creiem que es tracti d'un *oinochoe-* (Mata i Bonet Classe A, Grup III, Tipus 2, Subtipus 2.2.). La presència de *kalathoi* al Turó de Montbat no ens permet atribuir cronologies anteriors a meitats del segle II a.n.e. per al conjunt.
- Ceràmica grollera: Es caracteritza pel seu acabat groller o poc acurat, i està feta gairebé en la seva totalitat a mà. L'argila presenta una gran quantitat de desgreixants visible tant en la pasta com en la superfície. Es tracta de ceràmiques de cuina, presents al Turó de Montbat. Cal destacar una peça tècnicament englobable en aquest grup, però que cal classificar dins de la tradició dels vasos teromorfs: un vas a mà amb una nansa en apèndix que presenta un pròtom de bou. Exemplars similars han estat localitzats al Tossal Redó de Calaceit o al Turó del Calvari de Vilalba dels Arcs, aquest darrer en

estudi per nosaltres en el moment de redactar aquestes ratlles. De totes maneres les peces baixaragoneses són força més antigues, de finals del segle VII o inicis del VI a.n.e. Destaca l'ús ritual d'aquests vasos teromorfs en els ambients protohistòrics, fet que sembla repetir-se, a tenor d'aquesta peça, al Turó de Montbat.

La ceràmica ibèrica, com s'ha indicat, és la més abundant al Turó de Montbat, i, alhora, la que planteja majors problemes cronològics. La presència de vasos bitroncocònics amb perfil de coll de cigne és constant des del segle V a.n.e., mentre que els perfils en S cal considerar-los, si més no taxonòmicament, antics, de forta tradició des del Bronze Final, encara que els exemplars del Turó cal datar-los en baixa època. Els *kalathoi*, en canvi, representen una de les formes més tardanes, de segle II a.n.e. Esdevenen un fòssil director per datar nivells tardans, com és el cas del jaciment de Montbat.

Aquests fets han provocat que haguem d'usar les importacions, bàsicament de vernís negre, per tal de donar cronologies de funcionament acurades a l'hàbitat ibèric del Turó (veure conclusions). D'aquesta manera, considerem que el període de màxima activitat cal situar-lo entre els segles III i I a.n.e., arribant al seu zènit al llarg del segle II. A partir de meitats del segle I a.n.e. s'inicia la lenta decadència que provocarà el canvi de patró d'assentament cap a les vessants i la plana, iniciant-se un sistema d'hàbitat romà: les vil·les. Aquest és un procés força conegut i comú, encara que sobta la tardança amb què es produeix a Montbat. Possiblement caldrà cercar qüestions de tipus defensiu o estratègic per mantenir una talaia ibèrica sota el sistema d'explotació o, millor dit, d'ús del territori establert pel poder romà. Caldrà continuar els treballs arqueològics per tal de donar llum a aquesta incògnita.

Cal destacar, per altra banda, que recentment el Dr. Jordi Juan i Tresserres i el Dr. Joan Carles Matamala han dut a terme uns ànalsis sedimentaris, alguns dels quals encara es troben en fase d'estudi, i dels quals en destaquem la presència de restes carpològiques que han donat com a resultat que els continguts de les sitges de la cata 4 eren raïm i blat. Per altra banda, també s'han pogut analitzar els sediments de diferents àmfores de la campanya de 1987 que ens indiquen que contenien vi (àmfora Dressel 1 – Pascual 1) i cervesa (àmfora ibèrica Mañà B3). Malgrat tot, aquesta informació és encara incipient,

caldria doncs, esperar els resultats que encara estan pends i que ben segur ens proporcionaran molta més informació.

Altres materials en curs d'estudi són dues peces lítiques de jaspi, l'una procedent de la cata 7 (u.e. 702) i l'altra de la cata 6 (u.e. 619), ambdues també de la campanya de 1987 que actualment estan sent analitzades tan pel que fa als residus per part dels Drs. Juan i Matamala, així com la seves traces d'ús per experts de la Universidad Complutense de Madrid.

2.4. Conclusions

El jaciment ibèric del Turó de Montbat ha estat, com hem comprovat, amplament estudiat i interpretat al llarg del segle XX, fins a l'inici de les intervencions arqueològiques regulades per la Generalitat de Catalunya. La llarga història del Turó, així com un cert misticisme entorn a la cita d'Estrabó, han contribuit en aquest afany investigador.

L'objectiu del nostre treball ha estat el reestudi, reclassificació i reinterpretació d'una sèrie de materials, ceràmics en majoria, dipositats en dependències municipals. Almenys aquest fou l'objectiu principal. Però al mateix moment en que s'avancava en l'estudi d'aquests materials, provinents de les intervencions arqueològiques efectuades entre 1987 i 1990, es tenia notícia de materials apareguts en prospeccions antigues, o localitzats per excursionistes ocasionals. Aquest fet ha provocat que el volum de materials del Turó hagi augmentat sensiblement, i que en aquest treball poguem presentar l'inventari més complert des de l'inici de les investigacions.

L'estudi d'aquests materials ha permés la localització d'alguns materials que havien estat obviats, com per exemple un pivot d'àmfora massaliota, o materials àmforics romans (àmfores tarracoenses Dressel 2-4) que poden afinar una cronologia d'ocupació del jaciment. No podem saber si l'activitat ocupacional ha estat continuada o no, sense acabar d'excavar intensivament l'assentament, però podem apuntar unes cronologies *ante quem* i *post quem* que marquen el desenvolupament d'un hàbitat humà de com a mínim sis o set segles. Hem marcat algunes fases de funcionament:

***Turó de Montbat 0 (650-575 a.n.e.):** Aquesta fase de funcionament no ha estat comprovada arqueològicament. En prospeccions antigues havien estat localitzats, com s'ha indicat, una sèrie de materials datables durant la Ia. Edat del Ferro que poden indicar l'existència d'un primer assentament, el més antic del Turó. Solament es pot confirmar la seva existència continuant les intervencions arqueològiques, encara que és molt probable que si existien estructures d'aquesta època, aquestes hagin estat destruïdes en el moment de construcció del poblat ibèric.

***Turó de Montbat 1 (meitats segle VI a.n.e.):** Aquesta fase es diferenciaria de l'anterior per ser la primera plenament ibèrica, encara que en aquest moment tant sols podem presentar un fragment ceràmic datable en aquest període: un pivot d'àmfora massaliota. En aquest cas també és necessària la continuació dels treballs d'investigació per tal de confirmar l'existència d'aquesta fase.

***Turó de Montbat 2 (Segles V-IV a.n.e.):** Es correspondria amb la fase d'ocupació de l'Ibèric Ple. És un període ja mínimament documentat al Turó de Montbat, del qual no dubtem. És molt possible que calgui situar l'inici d'una activitat estable en l'Ibèric Ple, encara que el moment aparegut en les excavacions sigui datable en l'Ibèric Tardà. Ceràmiques ibèriques i els fragments àtics apareguts poden datar-se en aquest moment.

***Turó de Montbat 3 (Segles III-I a.n.e.):** Aquest és el moment de major activitat al Turó de Montbat, o almenys la fase que s'ha conservat més bé. La pràctica totalitat dels materials ceràmics pertanyen a aquest moment cronològic: ceràmiques ibèriques, àmfores itàliques (Lamboglia II, Dressel 1...), vernissos negres campanians... La totalitat de les estructures ibèriques excavades pertanyen a aquesta fase. Resultaria interessant continuar els treballs arqueològics per tal de determinar o delimitar les estructures d'aquest període.

***Turó de Montbat 4 (Segle I d.n.e.):** Marca el final de l'activitat al Turó i l'aparició de les vil·les romanes a la seva vessant (Vil·la de Ca l'Alsina). Aquesta fase queda determinada per la presència de recipients amfòrics tarraconesos (Dressel 2-4) o laietans (Pascual 1).

Resulta interessant efectuar una sèrie de matitzacions entorn a la construcció del territori ibèric a la Laietània i l'encaix del Turó de Montbat en aquest esquema. S'han realitzat nombroses interpretacions sobre la creació i estructuració del territori en les societats antigues, sobretot a partir de l'eclosió dels estudis d'arqueologia espacial o de captació de recursos (Site Catchment Analyses). El cas ibèric no és una excepció; d'aquesta manera recentment s'han presentat excel·lents treballs sobre estratègies de poblament a la zona de l'Ebre Final (DILOLI 1997) en època ibèrica o bé a nivell peninsular (RUIZ i MOLINOS 1993). El territori ibèric respon a una estructuració preconcebuda que té en compte la jerarquizació existent entre assentaments i territoris, plantejament que pot ser

determinat tant en estudis de territorialització com en l'acurada interpretació del registre documental, epistemològic o, fins i tot, mític (GARCÍA 1999-2000).

Generalment, la construcció o estructuració del territori ibèric -i aquest fet, com veurem, és aplicable a la zona de la Laietània- es fonamenta en tres nivells d'assentament: un o una sèrie d'assentaments centrals, que funcionarien, a partir de l'Ibèric Ple, com a *oppida*, un segon nivell d'assentaments subsidiaris, amb funcionalitat d'abastiment econòmic (agricultura, ramaderia) i un tercer nivell, de tipus defensiu, basat en talaietes de control del territori. A part de la confirmació de dades arqueològiques que permeten defensar aquesta disposició tripartida, és interessant plantejar alguns exemples documentals o epistemològics que reforcin aquesta idea.

El primer exemple documental és una peça ceràmica: el Kalathos de l'Arada, procedent de l'assentament del Cabezo de la Guardia (Alcorisa, Teruel) (LUCAS 1990). Aquest element pot ser datat entre els segles III i el primer terç del segle I a.n.e. Presenta una decoració figurada, que ha estat interpretada en tres escenes. Una primera d'elles mostra dos sèries de dos personatges, amb el braç enlaire, separats per un element floral interpretat com a àmfora. Una segona escena presenta a un altre personatge llaurant el camp amb una arada tirada per dos bous. Finalment una tercera escena mostra a dos individus, a cavall, armats amb sengles llances enfrontats a una sèrie d'animals que han estat identificats amb senglars o gossos. La interpretació més estesa sobre el *kalathos* és que aquest representa l'estructuració clàssica en tres espais del territori ibèric: un espai central, amb el poblat o *oppidum*, amb personatges plantejant un pacte (amb els braços alçats), un segon territori subsidiari, agrícola, en els camps que rodejen el poblat, on apareix l'arada i els bous ungits, i finalment un tercer espai, de cacera o guerra, allunyat del poblat i amb individus que van armats, a cavall, i que indistintament cacen, guerregen i defensen el territori. La cacera resta reflexada en la interpretació dels animals enfrontats com a senglars, mentre que la batalla o l'espai bèl·lic apareix si interpretarem aquestes bèsties com a gossos de guerra (ARANEGUI 1999; GARCÍA 1999-2000).

El segon dels exemples que presentem pot ser rastrejat en el famós mite de Gàrgoris i Habis. Aquesta història d'origen possiblement tartèssic (CARO BAROJA 1986), transcorre al llarg del temps. Bàsicament es pot considerar un primer temps presidit per

efectivitat de control del territori que ben segur contribuí en l'assentament de les bases per a l'evolució social i política cap a la complexitat.

A partir de paral·lels interpretats al tram final de l'Ebre (DILOLI 1997) podem establir dos tipus d'assentaments:

-Assentaments independents de població concentrada: Es tracta de jaciments de tipus central, amb una superfície d'ocupació superior als 1000 metres quadrats. Presenten un sistema defensiu endògen, destinat a protegir una població instal·lada a l'interior de l'assentament. Aquests poblets posseeixen una funcionalitat bàsica d'explotació econòmica de l'entorn, bàsicament de tipus agrícola o ramader. Aquests assentaments centrals estan encerclats de terres bones, aptes per al cultiu. Són assentaments com Burriac (Mataró) o Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet).

-Jaciments dependents dels anteriors: Presenten una superfície inferior als 1000 metres quadrats, amb un poblament més o menys estable o d'ocupació ocasional. Poden dividir-se en tres tipus segons la seva funcionalitat:

*Assentaments amb funció econòmica: Són nuclis sense estructures defensives, ubicats en punts poc estratègics -al pla, amb visibilitat reduïda o de fàcil accés-sense estructures conservades. La funció d'aquests seria la de complementar la producció agrària o artesanal dels centres dels quals depenen i en són subsidiaris. Cal destacar, per exemple, Mas Boscà (Badalona)

*Assentaments amb funció estratègica: Es tracta de talaios de control i defensa del territori, entre els que cal destacar el Turó de Montbat o la Cadira del Bisbe de Premià de Dalt, que possiblement tindrien un poblament estable, però que econòmicament dependrien d'un centre més gran, com per exemple Burriac o, en el cas de Montbat, Puig Castellar de Santa Coloma.

*Assentaments amb funció mixta: Dins d'aquest grup s'hi inclourien assentaments que cumplirien la funció d'explotació econòmica i la de control del territori. Serien subsidiaris dels nuclis centrals i en complementarien l'explotació econòmica, alhora que assegurarien la defensa dels assentaments principals.

Si tenim en compte totes aquestes dades sobre el patró d'ocupació del territori podem determinar l'existència d'uns assentaments centrals, Burriac i Puig Castellar, al voltant del qual s'articula el territori. Es construeixen altres centres principals, de clara funcionalitat d'explotació econòmica, que solament responen a una possible subsidiaritat envers els jaciments principals, i que alhora articulen el territori a nivell regional. Subordinats a aquests assentaments centrals es troben altres, menors, amb funció econòmica, de control del territori, o mixta.

La construcció territorial ibèrica en tres espais, plantejada més amunt, resulta, doncs, força evident a la Laietània. L'espai del poblat, l'espai de cultiu i l'espai de cacera o de guerra és evident, en un territori on assentaments centrals són complementats econòmicament per altres menors que poden respondre també a funcions estratègiques. Finalment, talaios de control del territori defineixen el tercer espai, el de la guerra i el de la cacera, fora de l'espai dels "homes del poblat", però integrats plenament dins del seu concepte de territori. La interpretació documental ha estat contrastada arqueològicament.

2.5. Bibliografía

- ALBERTI, A. (1935): "Agrupació Excursionista de Badalona", núm.23. Gener-febrer, Badalona, p. 8-9.
- ALEMAO, C.; J. JUAN; A. LÓPEZ (1990): "Astrolatría lunisolar en el poblamiento ibérico de la Layetana", dins *Zephyrus*, XLIII, Salamanca, p. 287-289.
- ALMAGRO, J.; J. de C. SERRA-RÀFOLS; J. COLOMINAS (1945): "Carta arqueológica de España. Barcelona", CSIC, Madrid, p.143-144.
- ALMAGRO, Martin (1955): "Las necrópolis de Ampurias", vol. II, Barcelona.
- ARANEGUI, Carmen (1970): "Cerámica ibérica de La Serreta (Alcoy): los platos" dins *Papeles del Laboratorio de Arqueología de Valencia*, 10, València.
- ARANEGUI, C. (1985): "Las jarritas bicónicas grises de tipo ampuritano", dins *Ceràmiques gregues i hel·lenístiques de la Península Ibèrica*, Taula Rodona 75è Aniversari de les Excavacions d'Empúries, Barcelona, p.106.
- ARANEGUI, Carmen (1999): "Personaje con arado en la cerámica ibérica (ss. II-I a.C.) Del mito al rito" dins *Mélanges C. Domergue, Pallas*, 50.
- ARGENTÉ OLIVER, J.L. (1974): "Las fibulas de la Necrópolis Celtilibérica de Aguilar de Anguita", dins *Trabajos de Prehistoria (Nueva Serie)*, núm. 31, Madrid, p.143-216.
- ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ (ACA) (1006-1007): *Cartolari de Sant Cugat*, foli 314, núm. 942-943.
- ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ (ACA) (1234): *Cartolari de Sant Cugat*, foli 412, núm. 1202.
- ARXIU PARROQUIAL DE TIANA (APA) (1808): *Llibre d'Òbits*, núm. 6, (16 d'agost de 1808), Tiana, p. 226.
- BANUS i TORT, J. (1991): "Les sitges del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme): les sitges núms. 36 i 37. Noves aportacions sobre la fase final del poblat", dins *Laietania*, 6, Mataró, p. 57-83.
- BARBERÀ, J. (1968): "La necrópolis de Cabrera de Mar. Colección Rubio de la Serna" dins *Ampurias*, XXX. Barcelona, p. 97-150.
- BARBERA, J. (1982): "Burriac, Cabrera de Mar", dins *Les Excavacions Arqueològiques a Catalunya en els Darrers Anyys, Excavacions Arqueològiques, I*, Barcelona, p.186-187.
- BARBERA, J. (1982-1983): "Un paral·lel remot de l'edifici públic de Burriac (Cabrera de Mar)", dins *Laietania*, 2-3, Mataró, p.146-151.

BARBERÀ, J.; M. CABALLÉ (1960): "Prospecciones en el poblado de Puig Castellar en Sant Vicenç dels Horts (Barcelona)", dins *Zephyrus*, 11, p. 210-214

BARBERÀ, J.; R. PASCUAL; M. CABALLÉ; J. ROVIRA (1960-61): "El poblado prerromano del Turó de Can Olivé de Cerdanyola (Barcelona)", dins *Ampurias*, núms. XXII-XXIII, Barcelona, p. 183-222.

BARBERÀ, J.; R. PASCUAL (1964-65): "El yacimiento prerromano de Puig Castell (Vallgorguina, Barcelona)", dins *Ampurias*, núms. XXVI-XXVII, Barcelona, p. 233-245.

BARBERA, J.; R. PASCUAL (1979-1980): "Burriac, un yacimiento protohistórico de la costa catalana (Cabrera de Mar, Barcelona)", dins *Ampurias*, núms. 41-42, Barcelona, p. 203-242.

BARBERÀ, J.; E. SANMARTÍ (1982): "Excavacions al poblat ibèric de la Penya del Moro (Sant Just Desvern)", dins *Monografies Arqueològiques*, núm. 1. Barcelona.

BARBERÀ, J.; X. DUPRÉ (1984): "Els laietans, assaig de síntesi", a *Fonaments*, 4, p. 31-86.

BEA CASTAÑO, D. (1996): "Can Canyís. Una necròpolis de la Ia. Edat del Ferro al Penedès", tesi de llicenciatura inèdita, Universitat de Barcelona.

BEA, David; Jordi DILOLI; Albert VILASECA (2002) "El Turó del Calvari (Vilalba dels Arcs, Terra Alta). Un recinte singular de la Primera Edat del Ferro al curs inferior de l'Ebre" dins *Primeres Jornades sobre Arqueologia Ibèrica de Tivissa*, Tivissa, novembre de 2001. En premsa

BELARTE, Maria del Carme (1997): "Arquitectura domèstica i estructura social a la Catalunya protohistòrica", dins *Arqueomediterrània*, núm., Universitat de Barcelona, Barcelona.

BENET, C.; X. FABREGA; J.M. MACIAS; J.A. REMOLA (1993): "La intervenció arqueològica a la variant de Mataró de la carretera N-II", dins *Tribuna d'Arqueologia 1991-1992*, Barcelona, p. 53-63.

BENITO, N. et alii (1982-1983): "Les excavacions al poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme), durant la campanya de 1984", dins *Laietania*, núm. 2-3, Mataró, p. 42-45.

BENITO, N. et alii (1986): "Excavacions al poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme) durant l'any 1984. Resultats preliminars i noves dades estratigràfiques", dins *Tribuna d'Arqueologia 1984-1985*, Barcelona.

BERTUCCHI, G. (1992): "Les amphores et le vin de Marseille. Viè avant J.C.-liè s.après J.C.", dins *Revue Archéologique Narbonnaise*, núm. 25, Paris.

BLÁNQUEZ, J.J. (1990): "La formación del mundo ibérico en el sureste de la Meseta (estudio arqueológico de las necrópolis ibéricas de la provincia de Albacete)", Institut de

Estudios Albacetenses de la Excm. Diputación de Albacete. CSIC. Confederación Española de Centros de Estudios Locales. Serie I-Ensayos Históricos y Científicos-núm. 53.

BONET, Ll. (1979): "Descobriment del poblat ibèric de Burriac", dins *Quaderns d'Història i Arqueologia del Maresme*, núms. 8-9 (juny-desembre de 1979), Mataró, p. 227- 229.

BOSCH, P. (1915): "El problema de la cerámica ibérica", Madrid.

BURJACHS, F. et alii (1987): "Un centre laietà productor d'envasos vinaris a Malgrat ", dins *El vi a l'antiguitat. Economia, producció i comerç al Mediterrani Occidental, I Col·loqui d'Arqueologia Romana*, Badalona, p.224-227.

BURJACHS, F.; N. BENITO; J.M. DEFAUS (1991): "El poblat ibèric fortificat de Burriac Cabrera de Mar, el Maresme)", dins *Fortificacions. La problemàtica de l'Ibèric Ple (segles IV-III a.C.)*, Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica, (6-8 i 9 de desembre de 1990), Manresa, p. 159-163.

CARO BAROJA, Julio (1986) : "España Antigua, (conocimiento y fantasías)", Madrid, Istmo.

CARRASCO, A.; M. ÁLVAREZ; C. BERNAL; M. RECASENS (1983): "El poblado ibérico de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt, Barcelona)", dins *XVI Congreso Nacional de Arqueología (Murcia, 1982)*, Zaragoza, p. 663-667.

CASTELLS, J.V. (1971): "Nueva contribución al conocimiento de la flora miocénica del Turó de Mongat (Barcelona)", dins *Puig Castellar*, núm. 14. Santa Coloma de Gramenet.

CHIMISANAS JULIÀ, A. (2002): "El Racó de la Història: El Castell de Montgat (II)" dins *Montgat*, núm. 10, (maig de 2002), Montgat, p.22.

CODEX SCCL (1992): "Excavacions a l'autopista A-19, variant de Mataró. Tres exemples de poblament del Maresme: de l'Ibèric Ple a la romanització", dins *Laietania*, núm. 7, Mataró, p. 157-189.

COLL, Ramon (1987): "El poblat ibèric de la Cadira del Bisbe (Premià de Mar, el Maresme): història de la investigació i estat de la qüestió", dins *Les Nostres Arrels*, núm. 2, Premià de Mar.

COLL, Ramon (1987): "Premià de Mar en l'antiguitat: prehistòria, íbers i romans", dins *Quadern Verd*, núm. 6, Premià de Mar.

COLL, Ramon; F. CAZORLA; F. BAYES (1993) "Una cova-santuari ibèrica en el Maresme: la Cova de les Encantades de Montcabrer (Cabrera de Mar)", dins *IX Sessió d'Estudis Mataronins, (28 de novembre de 1992)*, Mataró, p. 29-38.

COLL, Ramon; F. CAZORLA; F. BAYES (1994): "El santuari de la Cova de les Encantades del Montcabrer (Cabrera de Dalt, el Maresme). Estudi preliminar", dins *Laietania*, núm. 9, Mataró, p. 35- 86.

COMAS, Montserrat (1985): "Baetulo, les àmfores", dins *Monografies Badalonines*, núm. 8. Badalona.

CRABOL, D. (1986): "L'age du fer en Cerdanya Française", dins 6è. *Col·loqui d'Arqueologia de Puigcerdà*, Puigcerdà, p. 59-78

CUBELLS, J. (1932): "De re topònimica Montcada" dins *Butlletí de l'Associació Excursionista Tagamanent*. (Novembre-desembre de 1932), Barcelona, p.102-105.

CUYÀS i TOLOSA, J.M. (1975): "*Historia de Badalona*". vol.I. Badalona.

CUYÀS i TOLOSA, J.M. (1976): "*Historia de Badalona*". vol.II. Badalona

CUYÀS i TOLOSA, J.M. (1977): "*Historia de Badalona*". vol.III. Badalona

CUYÀS i TOLOSA, J.M. (1978): "*Historia de Badalona*". vol.IV. Badalona.

CUYÀS i TOLOSA, J.M. (1979): "*Historia de Badalona*". vol.V. Badalona

DD.AA (1991): "Fortificacions. La problemàtica de l'Ibèric Ple (segles IV-III a.C.)", dins *Simposi Internacional d'Aqueologia Ibèrica*, (6-7-8 i 9 de desembre), Manresa .

DD.AA (1993): "El poblament ibèric a Catalunya" , dins *Laietània*, núm. 8, Mataró.

DD.AA (1994): "Model d'ocupació, transformació i explotació del territori entre el 1600 i el 500 a.n.e. a la Catalunya meridional i zones limítrofes de la depresió de l'Ebre", dins *Gala*, núms. 3-5, Sant Feliu de Codines.

DD.AA (1998): "*Els Ibers. Prínceps d'Occident*". Fundació La Caixa, Barcelona.

DD.AA (1998): "*Actas del Congreso Internacional Los Iberos. Príncipes de Occidente. Las estructuras de poder en la sociedad ibérica*", Universitat de València, Saguntum.

DD.AA (1998): "L'arqueologia del territori", a *Citerior*, núm. 2, Biblioteca Tarragonense – Virgili Editor, Tarragona.

DD.AA (1998): "*La moneda en la societat ibèrica*", Museu d'Art de Catalunya, Barcelona.

DE BOFARULL i BROCA, Antoni (1886): "*Història crítica de la guerra de la independència a Catalunya*".

DE LA PINTA, Jorge Luis; L. TOLOSA (1978): "Contribución al conocimiento del poblado ibérico del Turó de Mongat (Barcelona)", dins *Puig Castellar* (3a època), núm. 1, Santa Coloma de Gramenet, p.17-21.

DE LA PINTA, Jorge Luis ; G. IBÁÑEZ (1990): "Materiales arqueológicos inéditos procedentes del Turó de Montgat (Maresme)", dins *Butlletí del Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord*, núm. 6, Santa Coloma de Gramenet, p. 292-300.

DEL CAMPO i JORDÀ, Ferran (1998): "Castells medievals del Maresme", Ed. Brau, Colecció Guies del patrimoni Comarcal, núm. 13, Girona.

DEPAGE, G.; L. SOLÉ I SABARÍS (1934) : "Constitució geològica del Turó de Montgat", al *Butlletí de l'Institut d'Estudis Catalans d'Història Natural*, vol. XXXIV, Barcelona, p..138-148.

DIOLI, J. (1991): "La Ilercavònica", Colecció Dertosa, 38, Ed. Coop. Gràfica Dertosense, Tortosa.

ESTEBAN SALVADOR, R.; J. GARCÍA ROSELLÓ; J. PUJOL i DEL HORNO (1981): "Les sitges del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar) (II)", dins *Laietania*, núm. 1, Mataró, p. 15-63.

ESTEBAN, R.; J. GARRIDO; J. TURA (1992): "Nota sobre els treballs de restauració de la porta de migjorn de l'oppidum de Burriac (Cabrera de Mar)", dins *VIII Sessió d'Estudis Mataronins (19 d'octubre de 1991)*, Mataró, p. 7-10.

ESTEVE GÁLVEZ, F. (1999): "Recerques arqueològiques a la ribera baixa de l'Ebre, II, Protohistòria i Antiguitat Tardana", Museu del Montsià, Amposta.

ESTRADA, J. (1969): "Vías y poblamiento romano en el Área Metropolitana de Barcelona". Comisión de Urbanismo de Barcelona, Publicación núm.27, Barcelona.

FLETCHER, D. (1977): *La necrópolis ibérica del Corral de Saus (Mogente, Valencia)*, Nota informativa amb motiu del 50 aniversari del SIP.

FLOREZ, E. (1747): "España Sagrada", vol.XXIX, cap.V. Dresde.

FONT i CUSSÓ, J. (1933): "Restes ibèriques", dins *Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Badalona*, núm.14 (maig-juny de 1933), Badalona, p.8-10.

FONT i CUSSÓ, J. (1976): "Addenda" dins *Centenari del Centre Excursionista de Catalunya. Montgat, 26 de febrer de 1976*.

FONT i CUSSÓ, J. (1980): "62 articles". Museu de Badalona. Badalona.

FREIXA, Albert; Jordi JUAN; Glòria MARTINEZ (1987): "Montgat, poble de futur", Publicacions de l'Ajuntament de Montgat. Montgat.

FREIXA, Albert et alii (1991): "Noves aproximacions a l'estudi del Turó de Montgat (El Maresme)" dins *Laietania*, núm. 6, Mataró, p.35-56.

GALERA, Lluís (1982): "Montgat" a *Gran geografia comarcal de Catalunya*, volum 6, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, p.444-446.

GARCÍA QUINTELA, Marco V. (1999-2000): "La construcción del territorio entre íberos y celtíberos" dins *Kalathos*, 18-19. Teruel 1999-2000.

GARCÍA ROSSELLÓ, J. (1993): "La necròpolis ibèrica del Turó dels dos Pins. Cabrera de Mar (Maresme)", dins *Tribuna d'Arqueologia 1991-1992*, Barcelona, p. 39-51.

GARCÍA i ROSELLO, J.; J. MIRO i CANALS; J. PUJOL i DEL HORNO (1991): "La porta meridional del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme)", dins *Fortificacions. La problemàtica de l'Ibèric Ple (segles IV-III a.C.), Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica*, (6-8 i 9 de desembre de 1990), Manresa, p. 99-213.

GARCÍA i ROSELLO, J.; D. ZAMORA MORENO (1993): "La vall de Cabrera de Mar. Un model d'ocupació del territori a la Laietània ibèrica", dins *El poblament ibèric a Catalunya, Laietania*, 8, Mataró.

GASULL, P. et alii (1986): "Resultat de les excavacions arqueològiques portades a terme a Castell Ruf (Martorell, Vallès Oriental)", dins *Tribuna d'Arqueologia 1984-85*, Barcelona, p.53-62.

GRACIA, F.; MUNILLA, G. (1997): "Protohistòria. Pobles i cultures a la Mediterrània entre els segles XIV i II aC", Editorial Columna, Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona.

GRACIA, Francesc et alii (2000): "El llibre dels íbers. Viatge il·lustrat a la cultura ibèrica", Edicions El Mèdol, Tarragona.

GRANADOS, D. et alii (1986): "Montjuïc dins el context del món ibèric laietà antic", al. 6è. *Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*. Puigcerdà, p. 211-218.

GUITART, J. (1976): "Baetulo, topografía, arqueología, urbanismo e historia", Monografías Badalonenses, 1, Museu de Badalona, Badalona, p.23.

IBÁÑEZ, G.; A. MARTÍNEZ (1991): "Sitges ibero-romanes a la base oriental del poblat ibèric de Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet, Barcelonès)". Santa Coloma de Gramenet.

JUNYENT, E.; V. BALLDELLOU (1972): "Una vivienda ibérica de Mas Boscà" , a *IAP Publicaciones Eventuales*, 21. Barcelona.

LAMBOGLIA, N. (1952): "Per una classificazione preliminare della ceramica campana", dins *Atti del I Congresso Internazionale di Studi Liguri*, Bordighera, p. 139-206.

LANCEL, Sèrgue (1979) "Byrsa I. Rapports préliminaires des fouilles (1974-1976)", Roma.

LANCEL, Sèrgue (1982) "Byrsa II. Rapports préliminaires des fouilles 1977-1978: niveaux et vestiges puniques", Roma.

LLEONART i CASADEVALL, R. (1979): "Nota sobre unes excavacions furtives a Cabrera de Mar", dins *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, núm. 7, Mataró, p. 177-180.

LOPEZ, A.; J. ROVIRA; E. SANMARTÍ (1982): "Excavaciones en el poblado layetano del Turó del Vent (Llinars del Vallès)", dins *Monografies Arqueològiques*, núm. 3. Barcelona.

LUCAS, M. R. (1990): "Trascendencia del tema del labrador en la cerámica ibérica de la provincia de Teruel" dins *Zephyrus*, 43.

MADOZ, P. (1848): "Diccionario Geográfico, Estadístico, Histórico de España y sus posesiones de ultramar", vol. 11, p. 285

MARCA, P. de (1688): "Marca hispánica sive Limes hispanicus", llibre II, cap.XV, Paris.

MARTIN, G. (1974): "Cerámica campaniense de Valentia, Pollentia y Albintimilium (Estudio Comparativo)", dins *VI Symposium de Prehistoria (Prehistoria y Arqueología de las Islas Baleares)*, Barcelona, p. 231-358.

MARTÍ i GARCÍA., C. (1978): "Les sitges del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar) (I)", dins *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, núm. 5-6, Mataró, p. 125-134.

MASDEU, J.F. (1783-1805): "Historia Crítica de España y de la Cultura Española", vol.III, p.23, Madrid.

MATAMOROS, D. (1991): "Els ancoratges antics de Vilassar de Mar / Cabrera de Mar i de Mataró (El Maresme)", dins *Laietania*, núm. 6, Mataró, p. 85-98.

MATEU , J. (1980): "Notes per a un estudi local. Montgat" . Associació de Personal de la Caixa de Pensions. Montgat.

MAYA, José Luis (1985): "Silos de la 1ª Edad del Hierro en la UAB ", dins *Estudios de la Antigüedad*, núm. 2, p.147-218.

MAYA, José Luis; Francisco CUESTA; Javier LÓPEZ CACHERO (1998): "Genó. Un poblado del Bronce Final en el Bajo Segre (Lleida)", Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona.

MIRET, M.; J. SANMARTÍ; J. SANTACANA (1984): "Distribución espacial de núcleos ibéricos: un ejemplo en el litoral catalán", dins *Arqueología Espacial*, núm. 4, Teruel, p.173-186.

MIRET, M.; J. SANMARTÍ; J. SANTACANA (1987): "La evolución y el cambio del modelo del poblamiento ibérico ante la romanización: un ejemplo", dins *Los asentamientos ibéricos ante la romanización*, Coloquio (27-28 de febrero de 1986), Madrid, p. 79-88.

MIRO i ALAIX, M. T. (1991): "Les estructures defensives del poblat ibèric de la Cadira del Bisbe de Premià de Dalt (Maresme)", dins *Fortificacions. La problemàtica de l'Ibèric Ple (segles IV-III a.C.)*, Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica, (6-8 i 9 de desembre de 1990), Manresa, p. 241-244.

MIRÓ i CANALS, J. (1982): "Aproximació a la producció i el comerç del vi a Catalunya en l'antiguitat", Museu del Vi, Vilafranca del Penedès.

MIRÓ i CANALS, J. (1983-84): "Algunas consideraciones sobre las ánforas Mañá B-3", dins *Pyrenae*, núm.19, p.157-189.

MIRO i CANALS, J.; PUJOL i J. DEL HORNO (1982-1983): "Nota sobre la campanya d'excavacions realitzada durant l'any 1983 en el poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme)", dins *Laietania*, núm. 2-3, Mataró, p. 36-45.

MIRO i CANALS, J.; J. PUJOL i DEL HORNO; J. GARCÍA i ROSELLO (1988): "El dipòsit del sector occidental del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme). Una aportació al coneixament de l'època ibèrica tardana al Maresme (s. I a. C.)", dins *Laietania*, núm.4, Mataró, p. 7-182.

MORAN i OCERINJAUREGUI, Josep (1997): "De municipis independents a barris de Barcelona en el centenari de la gran annexió", dins *Serra d'Or* (desembre de 1997), pàg.47.

MOREL, J.P. (1965): "Ceramique à vernis noir de Pompei", dins *Rei Cretariae Romanae Factorum. Acta VII*, p.81-103.

MOREL, J.P. (1969): "L'atelier des petites estampilles", dins *MEFR*, núm. LXXXI, p. 59-117.

MOREL, J.P. (1980): "La ceramique campanienne: acquis et problèmes", dins *Ceramiques Hellenistiques et Romaines.*, vol.242, Besançon, p.85-122.

MOREL, Jean-Paul (1981): "Céramique campanienne: les formes". Bibliothèque des Écoles Françaises d'Athènes et de Rome, École Française de Rome, Palais Farnèse, Roma.

NAVARRO, R. (1970): "Las fíbulas en Cataluña", dins *Publicaciones eventuales*, núm.16. Barcelona, p. 20.

NORDSTRÖM, S. (1969 i 1963): "La céramique peinte ibérique de la provincie d'Alicante, I i II. *Acta Universitatis Stockholmiensi*", VI i VIII, Stockholm.

OLESTI VILA, O. (1995): "El territori del Maresme en època republicana (S.III-I a.C.). Estudi d'Arqueomorfologia i Història", Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró.

PALOL, Pere de (1958) "La necròpolis hallstática de Agullana" a *Bibliotheca Praehistorica Hispanica*, I, Madrid.

PELICER, J.M. (1887): "Estudios histórico-arqueológicos sobre Iluro, antigua ciudad de la España Tarragonense, región layetana", Mataró, p. 30-32.

PETIT, M.A. (1985): "Contribución al estudio de la E. del Bronze en Catalunya (comarcas del Moianés, Vallès Oriental, Vallès Occidental, Maresme, Barcelonès i Baix Llobregat)". Tesi doctoral. UAB, 5 volums.

PIÉRART, M. (1974): *Platon et la Cité grecque. Théorie et réalité dans la Constitution des "Lois"*. Bruxelles, Palais des Académies.

PONS MELLADO, E. (1982-1983): "Acerca de unos hornos ibéricos en la Riera de Sant Simó (Mataró)", dins *Laietania*, núm.2-3, Mataró, p.185-200.

PREVOSTI, M. (1981): "Cronología i poblament a l'àrea rural de Baetulo", Museu de Badalona, Badalona, p.215.

PREVOSTI, M. (1995): "Introducció geogràfica i històrica", dins *Autopistes i Arqueologia. Memòria de les excavacions a la prolongació de l'Autopista A-19*, Barcelona, p. 19-17.

PTOLOMEU: "Taules". Llibre II, 6, 19.

PUJOL i DEL HORNOS, J. (1991): "Assaig d'interpretació de l'època ibèrica al Maresme", dins *Laietania*, núm. 6, Mataró, p. 19-33.

PUJOL i DEL HORNO, J.; J. GARCÍA i ROSELLO (1994): "El poblament ibèric dispers al Maresme central: l'exemple de Can Bada (Mataró), i el procés de romanització des de l'inici de la colonització agrícola fins el naixament d'Iluro", dins *Laietania*, núm. 9, Mataró, p. 89-129.

RAFEL, N. (1985): "El ritual d'enterrament ibèric. Un assaig de reconstrucció", dins *Fonaments*, núm. 5. p. 13-31.

RAFEL, N. (1989): "La necròpolis del Coll del Moro de Gandesa. Les estructures funeràries". Tarragona.

RAFEL, N. (1991): "La necròpolis del Coll del Moro de Gandesa. Els materials". Publicacions de la Diputació de Tarragona, Tarragona.

RAMON, Joan (1995): "Las ánforas fenicio-púnicas del Mediterráneo Central y Occidental", Publicacions de la Universitat de Barcelona, Col·lecció Instrumenta, núm. 2, Barcelona.

REVILLA, V. (1995): "Producción cerámica, viticultura y propiedad rural en Hispania Tarraconensis (siglo I aC-III dC)", Edicions del Servei del Llibre l'Estaquirot, Cuadernos de Arqueología, Barcelona.

RIBAS, M. (1964): "El poblado ibérico de Ilduro". EAE.30. Madrid.

RIBAS, M. (1975): "El Maresme en els primers segles del cristianisme". Mataró, p.13.

RIBAS, M., LLADO, J. (1977-1978): "Excavació d'unes habitacions pre-romanes a Burriac (Cabrera de Mataró)", dins *Pyrenae*, núms.13-14, p. 153-180.

RIBAS, M. (1986-1989): "Restes d'habitacions ibèriques en el Turó d'Onofre Arnau, Mataró", dins *Ampurias*, núms. 48-50, II, p. 238-239.

RIBAS, M. (1994): "Restes ibèriques en el Turó dels Orriols (Cabrera de Mar)", dins *Laietania*, núm. 9, Mataró, p. 5-17.

RIPOLL, E.; J. BARBERÀ; M. LLONGUERAS (1965): "Poblado de Puig Castellar (Sant Vicenç dels Horts, Barcelona)", dins *EAE*, 40. Madrid.

ROS SALA, M.M. (1989): "*La pervivencia del elemento indígena: la cerámica ibérica*, La ciudad romana de Carthago Nova. Fuentes y materiales para su estudio, 1, Múrcia.

RUIZ, Arturo; Manuel MOLINOS (1993): "*Los íberos. Análisis arqueológico de un proceso histórico*", Ed. Crítica, Barcelona.

RUIZ ZAPATERO, Gonzalo (1983-85): "*Los Campos de Urnas del Noreste Peninsular*", Tesi doctoral, 2 vols, Servicio de Repografía de la Universidad Complutense . Madrid.

SALETE DA PONTE (1973): "*Fibulas de Conimbriga*", Conimbriga, vol.XII, Coimbra.

SANMARTÍ, Enric (1973): "El taller de las pequeñas estampillas en la Península Ibérica", dins *Ampurias* , núm. XXXV, p.135-173.

SANMARTÍ, Enric (1976): "Breu aproximació a la ceràmica de vernís negre del poblat de Sant Miquel de Sorba", dins *Actes del I Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà , Cypselà*, núm. 1, p.125-128.

SANMARTÍ, Enric (1978): "*La cerámica campaniense de Emporion y Rhode*". Barcelona.

SANMARTÍ, Enric; J.BARBERÀ (1984): "Nota sobre un conjunt de ceràmiques trobades a la Torre de Vallromanes (Vallès Oriental, Barcelona)", a *Información Arqueológica*, núm.43, p.73-80.

SANMARTÍ, Enric; J. SANTACANA (1986): "La jerarquia de nuclis en el poblament ibèric de la costa del Penedès", dins 6è. *Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, Puigcerdà, p. 227-243

SANMARTÍ, Joan (1986): "*La Laietània Ibèrica. Estudi d'Arqueologia i Història*", Publicacions de la Universitat de Barcelona.

SANMARTÍ, Joan; SANTACANA, Joan (1992) "*El poblat ibèric d'Alorda Park (Calafell, Baix Penedès)*", Excavacions Arqueològiques a Catalunya, núm. 11. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona

SCHULTEN, A (1959): "Geografía y etnografía antiguas de la Península Ibérica", vol.1, Inst. Rodrigo Caro, CSIC, Madrid, p.327.

SECCIO ARQUEOLOGICA MUSEU MATARÓ (1982): "Can Modolell i Can Miralles, Cabrera de Mar", dins *Les Excavacions Arqueològiques a Catalunya en els Darrers Anys, Excavacions Arqueològiques*, núm. 1, Barcelona, p. 183- 185.

SERRA-RÀFOLS, J. de C. (1928): "Forma Conventus Tarraconensis", Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, p.16.

SERRA-RÀFOLS, J. de C. (1942): "El poblamiento de la Maresma o Costa de Levante en la época anterromana", dins *Ampurias*, IV, Barcelona, p. 69 i ss.

SOLER, G. (1890): "Badalona histórica-arqueológica". Badalona

SPARKES, B.; L. TALCOTT (1970): "The Athenian Agora. Black and Plain Pottery". Princeton.

TAYLOR (1957): "Cosa: Black-glaze pottery". MAAR.25

VILA i PÉREZ, C. (1994): "L'edifici públic de Burriac: hipòtesis sobre la seva funcionalitat", dins *Laietania*, núm. 9, Mataró, p. 19-31.

VILLARONGA, L. (1979): "Numismática Antigua de Hispania". Barcelona.

VILLARONGA, L. (1982): "Les seqües ibèriques catalanes", dins *Fonaments*, núm. 3, Barcelona.

VIVES ESCUDERO, A. (1924): "La Moneda Hispánica". Madrid.

ZAMORA i MORENO, D. ; J. GUITART i DURAN; J. GARCÍA i ROSELLÓ (1991): "Fortificacions a la Laietània litoral: Burriac (Cabrera de Mar) i el Turó d'en Boscà (Badalona). Cap a un model interpretatiu de l'evolució del poblament ibèric laietà", dins *Fortificacions. La problemàtica de l'Ibèric Ple (segles IV-III a.C.)*, Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica, (6-8 i 9 de desembre de 1990), Manresa , p. 333-353.

ZAMORA i MORENO, D. et alii (1994): "Troballa d'una nova sitja ibèrica del jaciment de 'Can Miralles-Can Modolell' (Cabrera de Mar, el Maresme)", dins *Pyrenae*, núm. 25, p. 181-204.

2.6. Links de món ibèric i arqueologia del Maresme:

- CENTRE D'ESTUDIS DE LA RIBERA D'EBRE: *Ibers a l'Ebre* [en línia]
<http://www.fut.es/~jidm/links.html>
- CHIMISANAS JULIÀ, Abelard : *Montgat. Genealogia i Història* [en línia]
<http://usuarios.lycos.es/chimisanas/historia.htm>
- GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL DE MATARÓ: *Descobertes a Iluro. Excavacions arqueològiques de l'any 2000* [en línia]
<http://personal4.iddeo.es/jllovet/actual/noindex/arqueo/1-00.html>
<http://personal2.iddeo.es/cabrespina/iluro2/index.html>
- GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL DE MATARÓ: *Recursos d'Història: El Maresme* [en línia]
<http://personal4.iddeo.es/jllovet/index.htm>
- PUJOL PUIGVEHÍ, Anna: *Els ibers a Catalunya* [en línia]
<http://www.xtec.es/recursos/socials/ibers/index.htm>
- SANMARTÍ GRECÓ, Enric: *20 años de estudios ibéricos en Catalunya* [en línia]
http://www.ffil.uam.es/reib2/sanmarti_1.htm
- *El Maresme, una realitat viva* [en línia]
<http://194.224.132.11/tunes.htm>
- *Arqueologia Regio Laietanis* [en línia]
<http://www.geocities.com/Athens/Academy/4315/arque.html>

3. APÈNDIX:

Apèndix 1: Inventaris

Apèndix 2: Dibuixos

Apèndix 3: Planimetria

Apèndix 4: Fotografies

3.1. INVENTARI DELS MATERIALS

RASES

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987	R-2	Comuna oxidada romana		nansa	1	
1987	R-2	Comuna oxidada romana		vora	2	
1987	R-4	Comuna oxidada romana		upercle	1	
1987	R-7	Àmfora itàlica		arrenç.nansa	1	
1987	R-8	Blau català		informe	1	
1988	R-RENFE	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	3	
1988	R-RENFE	Àmfora ibèrica		vora	2	
1988	R-RENFE	Àmfora ibèrica		nansa	2	
1988	R-RENFE	Àmfora itàlica	Dressel 26	vora+arranc.nansa	1	Campània s.l a.n.e.
1988	R-RENFE	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	2	
1988	R-RENFE	Comuna oxidada ibèrica	plat	vora	2	
1988	R-RENFE	Comuna oxidada ibèrica		informe	5	
1988	R-RENFE	Comuna oxidada ibèrica		vora	3	
1988	R-RENFE	Comuna oxidada romana		informe	1	
1988	R-RENFE	Comuna reduïda ibèrica		nansa	1	
1988	R	Àmfora punicoebussitana		informe	1	
1988	R	Fauna terrestre		frag.ossis	3	
1988	R	Indústria lítica	plet de riu retocat		1	BN1G
1988	R	Malacofauna	petxines		3	

PROSPECCIONS

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1985	Prosp.	Àmfora ibèrica		informe	1	
1985	Prosp.	Comuna oxidada ibèrica	àmforeta	pivot	1	
1985	Prosp.	Comuna oxidada ibèrica		informe	2	
1985	Prosp.	Comuna reduïda ibèrica		informe	2	
1985	Prosp.	Grisa costa catalana		informe	1	
1985	Prosp.	Reduïda a mà		informe	3	
1986	Prosp.	Comuna ibèrica reduïda		arren.nansa	1	bifida
1986	Prosp.	Ferro		nòduls	2	
1986	Prosp.	Grisa costa catalana		fons	1	
1986	Prosp.	Grisa costa catalana		informe	2	
1986	Prosp.	Reduïda a mà		informe	5	
1986	Prosp.	Reflexos metàllics		informe	1	
1986	Prosp.	Vidrada marró		fons	1	
1986	Prosp.	Vidrada melada		fons	1	
1987-III	Prosp.	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	1	
1987-III	Prosp.	Comuna reduïda ibèrica	gerreta	vora	1	
1987-III	Prosp.	Reduïda a mà		vora	1	
1987-III	Prosp.	Vidrada melada	gibrell	vora	1	
1988-II	Prosp.	Àmfora indeterminada		informe	3	
1988-II	Prosp.	Comuna oxidada ibèrica		nansa	1	
1988-II	Prosp.	Comuna oxidada ibèrica		informe	50	
1988-II	Prosp.	Fauna			1	
1988-II	Prosp.	Malacofauna	petxines		2	
1988-II	Prosp.	Reduïda a mà		informe	1	

SUPERFICIAL

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1986	Superf.	Àmfora ibèrica		informe	38	sector II 6/09/1986
1986	Superf.	Àmfora punicoebussitana		informe	2	sector II 6/09/1986

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		informe	46	sector II 6/09/1986
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		nansa	2	sector II 6/09/1986
1986	Superf.	Material constructiu	teules	informe	2	sector II 6/09/1986
1986	Superf.	Vidrada verda	gibrrell	vora	1	sector II 6/09/1986
1986	Superf.	Vidrada verda		informe	1	sector II 6/09/1986
1986	Superf.	Àmfora cartaginesa		informe	1	
1986	Superf.	Àmfora cartaginesa		arrenc.nansa	1	
1986	Superf.	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	5	
1986	Superf.	Àmfora indeterminada		informe	5	
1986	Superf.	Àmfora itàlica		upercle	1	
1986	Superf.	Àmfora itàlica		nansa	1	
1986	Superf.	Àmfora itàlica		informe	4	
1986	Superf.	Àmfora punicoebussitana		informe	5	
1986	Superf.	Àmfora tarraconesa		upercole	1	
1986	Superf.	Àmfora tarraconesa		informe	2	
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		informe	1	
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica	coll de cigne	vora	1	
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		fons	3	
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		upercle	2	
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		arrenc.nansa	1	simple
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		arrenc.nansa	2	bifides
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		nansa	6	
1986	Superf.	Comuna oxidada ibèrica		informe	1	pintada
1986	Superf.	Comuna reduïda ibèrica		informe	2	
1986	Superf.	Reduída a mà		informe	1	
?	Superf.	Comuna reduïda ibèrica		informe	1	sector?
?	Superf.	Material constructiu	teules		3	sector?
?	Superf.	Material constructiu	rajola		1	sector?

CATA 1

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-I	100	Àmfora itàlica		upercle	1	
1987-I	100	Blanc i blau		fons	1	s.XVIII
1987-I	100	Blau català		vora	1	s.XV
1987-I	100	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	1	
1987-I	100	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	
1987-I	100	Comuna oxidada ibèrica		informe	73	
1987-I	100	Grisa medieval		nansa	1	
1987-I	100	Grisa medieval		fons	1	
1987-I	100	Material constructiu	formigó	informe	6	
1987-I	100	Material constructiu	alicatat porcellana	informe	1	
1987-I	100	Material constructiu	rajola	informe	7	
1987-I	100	Material constructiu	teules	informe	5	
1987-I	100	Porcellana	de Santander	vora	25	
1987-I	100	Porcellana	de Santander	fons	7	
1987-I	100	Porcellana	de Santander	informe	7	
1987-I	100	Porcellana	indeterminada	vora	18	
1987-I	100	Porcellana	indeterminada	informe	11	
1987-I	100	Porcellana	orinal	vora + nansa	1	
1987-I	100	Porcellana	orinal	nansa	1	
1987-I	100	Porcellana	tassa	vora	3	
1987-I	100	Porcellana	tassa	fons	1	
1987-I	100	Porcellana	tassa	informe	1	
1987-I	100	Porcellana		informe	26	
1987-I	100	Reflexos metàllics		informe	2	
1987-I	100	Vidrada marró		informe	3	
1987-I	100	Vidrada marró	olla	vora	4	
1987-I	100	Vidrada marró	plat	vora	2	
1987-I	100	Vidrada marró		vora	1	
1987-I	100	Vidrada marró		fons	1	
1987-I	100	Vidrada marró	cassola	fons	1	
1987-I	100	Vidrada marró		informe	54	
1987-I	100	Vidrada melada		informe	11	
1987-I	100	Vidrada verda		informe	4	
1987-I	101	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	5	
1987-I	101	Àmfora indeterminada		informe	4	
1987-I	101	Blau català		vora	2	
1987-I	101	Blau català		nansa	1	orelletes
1987-I	101	Blau català		informe	3	
1987-I	101	Carbons			2	
1987-I	101	Ceràmica indeterminada		informe	16	
1987-I	101	Comuna cartaginesa		informe	25	
1987-I	101	Comuna oxidada ibèrica		vora-nansa	1	
1987-I	101	Comuna oxidada ibèrica		nansa	1	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-I	101	Comuna oxdada ibèrica		fons	5	
1987-I	101	Comuna oxdada ibèrica		upercle	1	Grafitat
1987-I	101	Comuna oxdada ibèrica		informe	311	
1987-I	101	Comuna oxdada moderna		informe	11	
1987-I	101	Comuna oxdada romana		nansa	1	
1987-I	101	Comuna púnicoebussitana		informe	2	
1987-I	101	Comuna reduïda ibèrica		vora	1	
1987-I	101	Comuna reduïda ibèrica		fons	1	
1987-I	101	Comuna reduïda ibèrica		informe	13	
1987-I	101	Dolia		informe	2	
1987-I	101	Ferro	clau		1	
1987-I	101	Ferro	clau de ganxo		1	
1987-I	101	Ferro		nòdul	1	
1987-I	101	Grisa medieval	plat tapadora	vora	1	
1987-I	101	Grisa medieval		informe	5	
1987-I	101	Material constructiu	tegula	informe	4	
1987-I	101	Material constructiu	teules		13	
1987-I	101	Material constructiu	rafoles		17	
1987-I	101	Porcellana		informe	1	
1987-I	101	Porcellana		fons	1	
1987-I	101	Reduïda a mà		vora	1	dec.incisions
1987-I	101	Reduïda a mà		informe	1	dec.pentinats
1987-I	101	Reduïda a mà		informe	3	
1987-I	101	Vidrada blanca		fons	2	
1987-I	101	Vidrada blanca		informe	4	
1987-I	101	Vidrada marró		vora	2	
1987-I	101	Vidrada marró		fons	1	
1987-I	101	Vidrada marró		nansa	1	
1987-I	101	Vidrada marró		informe	61	
1987-I	101	Vidrada melada		vora	1	
1987-I	101	Vidrada melada		vora	1	
1987-I	101	Vidrada melada		nansa	1	
1987-I	101	Vidrada melada		informe	2	
1987-I	101	Vidrada verda		nansa	1	
1987-I	101	Vidrada verda		fons	1	
1987-I	101	Vidrada verda		vora	4	
1987-I	101	Vidrada verda		informe	8	
1987-I	101	Vidre		informe	43	
1987-I	101	Vidre	ampolla	coll	1	
1987-I	101	Vidre	pots		2	
1987-I	101	Vidre	boles		2	

1987-I	103	Ceràmica grisa		informe	2	
1987-I	103	Comuna oxdada ibèrica		informe	36	
1987-I	103	Comuna oxdada romana		fons	2	
1987-I	103	Comuna oxdada romana		nansa	1	
1987-I	103	Comuna reduïda ibèrica		informe	2	
1987-I	103	Comuna reduïda ibèrica		arrenc.nansa	1	
1987-I	103	Ferro	clau		1	
1987-I	103	Material constructiu	rajola		24	
1987-I	103	Material constructiu	teula		8	
1987-I	103	Porcellana		vora	1	
1987-I	103	Reduïda a mà		fons	1	
1987-I	103	Vidrada marró		broc	1	
1987-I	103	Vidrada marró		vora	2	
1987-I	103	Vidrada marró		informe	2	
1987-I	103	Vidrada melada	plat-tapadora	vora	1	
1987-I	103	Vidrada melada		informe	1	
1987-I	103	Vidrada verda		informe	1	
1987-I	103	Vidre		informe	1	

1987-I	106	Amfora cartaginesa		informe	~	7	
1987-I	106	Amfora cartaginesa		upercle	1		
1987-I	106	Àmfora ibèrica		informe	24		
1987-I	106	Amfora indeterminada		informe	1		
1987-I	106	Àmfora itàlica		informe	4		
1987-I	106	Àmfora púnicoebussitana		informe	6		
1987-I	106	Campaniana A		informe	1		
1987-I	106	Ceràmica Reflexes Metàl·lics		informe	1		
1987-I	106	Comuna oxdada ibèrica		vora	1		
1987-I	106	Comuna oxdada ibèrica		nansa	1		
1987-I	106	Comuna oxdada ibèrica		fons	1		
1987-I	106	Comuna oxdada ibèrica		informe	155		
1987-I	106	Comuna reduïda ibèrica		informe	5		
1987-I	106	Dolium		informe	1		
1987-I	106	Ferro		plaques	2		
1987-I	106	Material constructiu	rajola	informe	8		
1987-I	106	Material constructiu	teula		7		
1987-I	106	Material constructiu	Tovot	fragment	1		
1987-I	106	Piom	bala		1		
1987-I	106	Reduïda a mà		vora	1		
1987-I	106	Reduïda a mà		informe	3		

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-I	106	Vidrada marró		vora	1	
1987-I	106	Vidrada marró		informe	6	
1987-I	106	Vidrada verda		vora	1	
1987-I	106	Vidrada verda		informe	1	
1987-I	110	Comuna oxidada ibèrica		informe	5	
1987-I	110	Comuna punicoebussitana		informe	1	
1987-I	110	Material constructiu	rajoles		2	
1987-I	110	Vidrada marró		informe	1	
1987-I	112	Amfora ibèrica		informe	18	
1987-I	112	Comuna oxidada ibèrica		informe	53	
1987-I	112	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	
1987-I	112	Comuna oxidada ibèrica	tenalla	vora	1	
1987-I	112	Comuna oxidada ibèrica		nansa	2	
1987-I	112	Comuna reduïda ibèrica		informe	3	
1987-I	112	Reducida a mà		informe	1	
1987-I	113	Amfora cartaginesa		informe	1	
1987-I	113	Amfora ibèrica		informe	36	
1987-I	113	Amfora ibèrica	tenalla	vora	1	
1987-I	113	Amfora indeterminada		informe	1	
1987-I	113	Amfora itàlica		informe	6	
1987-I	113	Amfora itàlica	Dressel 1A	vora	1	
1987-I	113	Amfora punicoebussitana		informe	3	
1987-I	113	Comuna oxidada ibèrica		nansa	3	
1987-I	113	Comuna oxidada ibèrica		arranc.nansa	2	
1987-I	113	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	1	
1987-I	113	Comuna oxidada ibèrica		nansa	1	bifida
1987-I	113	Comuna oxidada ibèrica		informe	166	
1987-I	113	Comuna oxidada moderna		informe	13	
1987-I	113	Comuna oxidada romana		informe	5	
1987-I	113	Comuna reduïda ibèrica		informe	7	
1987-I	113	Culna itàlica	COM-IT 7a	vora	1	200-50 a.n.e.
1987-I	113	Fauna terrestre		fragment	1	
1987-I	113	Grans contenidors		informe	3	
1987-I	113	Material constructiu	teula		1	
1987-I	113	Material constructiu	rajola		1	
1987-I	113	Reducida a mà		informe	1	
1987-I	113	Reducida a mà		vora	1	
1987-I	113	Vídrada blanca		fons	1	
1987-I	113	Vidrada marró		informe	2	
1987-I	114	Amfora ibèrica		informe	27	
1987-I	114	Amfora romana	indeterminada	nansa	1	
1987-I	114	Comuna oxidada ibèrica		upercle	1	
1987-I	114	Comuna oxidada ibèrica		informe	49	
1987-I	114	Comuna punicoebussitana		informe	2	
1987-I	114	Material constructiu	rajola		1	
1987-I	114	Reducida a mà		informe	1	
1987-I	Perfil nivel	Comuna oxidada ibèrica		informe	33	
1987-I	Perfil nivel	Comuna reduïda ibèrica		informe	3	
1987-I	Perfil nivel	Fauna			3	
1987-I	Perfil nivel	Material construcció	rajola		1	
1987-I	Perfil nivel	Vidrada marró	plat	vora	4	Mateixa peça

CATA 2

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-I	200	Amfora ibèrica	tenalla	vora	1	
1987-I	200	Comuna oxidada ibèrica		informe	1	
1987-I	200	Porcellana	Plat	vora	3	
1987-I	200	Porcellana	Plat	fons	1	Forma part del mateix plat
1987-I	201	Comuna oxidada ibèrica		informe	3	
1987-I	201	Vidrada marró		informe	1	
1987-I	202	Comuna oxidada ibèrica		informes	6	
1987-I	202	Comuna reduïda ibèrica		informes	1	
1987-I	202	Material constructiu	rajoles		7	
1987-I	202	Material constructiu	teules		2	
1987-I	202	Oxidada moderna		peu	1	
1987-I	202	Vidrada groga		informes	1	
1987-I	202	Vidrada marró		informes	2	
1987-I	202	Vidrada verda		informes	2	
1987-I	204	Blau s.XVIII		informe	1	
1987-I	204	Comuna oxidada ibèrica		informe	15	
1987-I	204	Grisa medieval		fons	1	
1987-I	204	Grisa medieval		informe	2	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-I	204	Material constructiu	teula		1	
1987-I	204	Material constructiu	rajola		3	
1987-I	204	Vidrada marró		vora	1	
1987-I	204	Vidrada marró		informe	4	

CATA 3

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-I	300	Comuna oxidada ibèrica		informe	3	
1987-I	300	Material constructiu	tovot	informe	1	
1987-I	300	comuna oxidada moderna		informe	1	
1987-I	301	Comuna oxidada ibèrica		informe	3	
1987-I	301	Comuna oxidada moderna		informe	1	
1987-I	301	Material constructiu	Tovot	fragment	1	
1987-I	301	Material constructiu	teula	fragment	1	

CATA 4

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-I	401	Amfora cartaginesa		informe	6	
1987-I	401	Amfora ibèrica		informe	13	
1987-I	401	Amfora indeterminada		informe	15	
1987-I	401	Amfora itàlica		upercles	2	
1987-I	401	Amfora itàlica		informe	86	
1987-I	401	Amfora punicoebussitana		informe	3	
1987-I	401	Amfora tarraconesa		informe	5	
1987-I	401	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	
1987-I	401	Comuna oxidada ibèrica		informe	36	1 pintada
1987-I	401	Comuna oxidada punicoebussitana		informe	1	
1987-I	401	Comuna reduïda a mà		vora	1	
1987-I	401	Comuna reduïda a mà		fons	1	
1987-I	401	Comuna reduïda a mà		informe	1	
1987-I	401	Comuna reduïda ibèrica		informe	1	
1987-I	401	Culha itàlica	COM-IT 7a	vora	1	200-50 a.n.e.
1987-I	401	Culha itàlica		informe	2	
1987-I	401	Dolia		informe	2	
1987-I	401	Material constructiu	teules		3	
1987-I	401	Material constructiu	rajola		4	
1987-I	401	Material constructiu	tegula	aleta	1	
1987-I	401	Vidrada marró		informe	5	
1987-I	401	Vidrada melada		informe	1	
1987-I	401	Vidrada verda		informe	3	

CATA 5

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-II	500	Ferro	escòria	nòduls	14	
1987-II	501	Àmfora punicoebussitana		informe	1	
1987-II	501	Comuna oxidada ibèrica		fons	1	
1987-II	501	Comuna oxidada ibèrica		vora	2	
1987-II	501	Comuna oxidada ibèrica		informe	42	
1987-II	501	Cuina itàlica		fons	1	
1987-II	501	Cuina itàlica		informe	1	
1987-II	501	Reduïda a mà		fons	1	
1987-II	501	Reduïda a mà		informe	4	
1987-II	501	Vidrada marró		informe	1	
1987-II	501	Vidrada marró		peu	1	
1987-II	501	Vidrada marró		fons	1	
1987-II	501	Vidrada verda		informe	2	

CATA 6

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-II	600	Comuna oxidada ibèrica		informe	10	
1987-II	600	Comuna oxidada moderna		informe	1	
1987-II	600	Fauna		peça dentició	1	
1987-II	600	Material constructiu		informe	1	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NUM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-II	600	Plom	bala		1	
1987-II	607	Amfora ibèrica		informe	2	
1987-II	607	Amfora indeterminada		informe	4	
1987-II	607	Blau català	plat	vora	1	
1987-II	607	Ceràmica moderna	pipa		1	decorada
1987-II	607	Comuna oxidada ibèrica		fons	1	
1987-II	607	Comuna oxidada ibèrica		pivot	1	
1987-II	607	Comuna oxidada ibèrica		informe	1	
1987-II	607	Comuna oxidada moderna		informe	2	
1987-II	607	Ferro	balda de porta		1	
1987-II	607	Ferro	reixa	fragment	1	
1987-II	607	Ferro	claus de porta		2	
1987-II	607	Ferro	pany		2	
1987-II	607	Ferro	bocapanys		2	
1987-II	607	Ferro	claus		3	
1987-II	607	Malacofauna	cardium edule		1	
1987-II	607	Material constructiu	estuc		1	Estuc blanc amb blauet
1987-II	607	Vidrada marró		informe	3	
1987-II	607	Vidrada marró	cassola	fons	1	
1987-II	607	Vidrada melada		informe	1	
1987-II	607	Vidrada verda		informe	1	
1987-II	608	Comuna oxidada ibèrica		informe	11	
1987-II	608	Comuna oxidada ibèrica	coll de cigne	vora	1	
1987-II	608	Material constructiu	rajola		2	
1987-II	608	Vidrada groga		informe	1	
1987-II	609	Amfora ibèrica		informe	2	
1987-II	609	Ceràmica moderna		fons	1	
1987-II	609	Comuna oxidada ibèrica		informe	7	
1987-II	609	Ferro	ganxo		1	
1987-II	609	Ferro	placa	fragments	2	
1987-II	609	Ferro	clau		1	
1987-II	609	Material constructiu	rajola		2	
1987-II	609	Vidrada marró		nansa	1	
1987-II	609	Vidrada marró		informe	4	
1987-II	609	Vidre		informe	1	
1987-II	610	Comuna oxidada ibèrica		arrenc.nansa	1	
1987-II	610	Comuna oxidada ibèrica		informe	5	
1987-II	610	Comuna oxidada moderna		informe	1	
1987-II	610	Ferro	escòria	nòduls	3	
1987-II	610	Ferro	claus		2	
1987-II	610	Material constructiu	teulcs		3	
1987-II	610	Vidrada marró		informe	1	
1987-II	614	Amfora ibèrica		informe	1	
1987-II	614	Amfora puniceobussitana		informe	13	
1987-II	614	Blau català		informe	1	
1987-II	614	Comuna oxidada ibèrica	Form.IIIA/1 de RO	vora	1	s.III-I a.n.e.
1987-II	614	Comuna oxidada ibèrica	Coll de cigne	vora	1	
1987-II	614	Comuna oxidada ibèrica		vora	2	
1987-II	614	Comuna oxidada ibèrica		arrenc.nansa	1	bilobulada
1987-II	614	Comuna oxidada ibèrica		nansa	1	simple
1987-II	614	Comuna oxidada ibèrica		informe	35	
1987-II	614	Comuna oxidada moderna		informe	3	
1987-II	614	Comuna oxidada punicebus.		informe	1	
1987-II	614	Material constructiu	rajola		2	mosaic s.XX
1987-II	614	Material constructiu	teula	ímbrex	6	
1987-II	614	Porcellana		fons	1	
1987-II	614	Reduïda a mà		informe	1	dec.incisions i pentinats
1987-II	614	Reduïda a mà		informe	1	
1987-II	614	Vidrada marró		vora	2	
1987-II	614	Vidrada marró		informe	1	
1987-II	614	Vidrada verda		informe	2	
1987-II	615	Amfora ibèrica		informe	6	
1987-II	615	Comuna oxidada ibèrica		arrenc.nansa	1	simple
1987-II	615	Comuna oxidada ibèrica		informe	50	
1987-II	615	Comuna oxidada indeterminada		informe	5	
1987-II	615	Comuna oxidada moderna		fons	1	
1987-II	615	Comuna reduïda ibèrica		informe	1	
1987-II	615	Material constructiu	rajola		2	
1987-II	615	Reduïda a mà		informe	1	dec.pentinats
1987-II	615	Reduïda a mà		informe	1	dec.digitacions
1987-II	615	Reduïda a mà		fons	1	
1987-II	615	Reduïda a mà		informe	2	
1987-II	615	Vidrada marró		informe	5	
1987-II	615	Vidrada melada		informe	3	
1987-II	616	Amfora cartaginesa		informe	1	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-II	616	Amfora ibèrica		informe	7	
1987-II	616	Amfora itàlica		informe	1	
1987-II	616	Amfora punicoebussitana		informe	1	
1987-II	616	Amfora tarraconesa		informe	2	
1987-II	616	Blau català		vora	1	
1987-II	616	Bronze	Agulla		1	
1987-II	616	Campaniana A	Morel 1440	vora	1	
1987-II	616	Comuna cartaginesa		informe	6	
1987-II	616	Comuna oxdada ibèrica	olleta	vora	2	
1987-II	616	Comuna oxdada ibèrica	bol	vora	1	
1987-II	616	Comuna oxdada ibèrica	tenalleta	vora	1	
1987-II	616	Comuna oxdada ibèrica		fons	1	
1987-II	616	Comuna oxdada ibèrica		broc	1	vessador inferior
1987-II	616	Comuna oxdada ibèrica		arrenc.nansa	1	simple
1987-II	616	Comuna oxdada ibèrica		informe	111	
1987-II	616	Comuna reduïda ibèrica		informe	9	
1987-II	616	Ferro	clau		1	
1987-II	616	Grisa medieval		informe	2	
1987-II	616	Material constructiu	teules		8	
1987-II	616	Reduïda a mà		informe	2	
1987-II	616	Vidrada blanca		informe	1	
1987-II	616	Vidrada marró		informe	8	
1987-II	616	Vidrada verda		fons	1	
1987-II	616	Vidrada verda		vora	1	
1987-II	616	Vidrada verda/groga (Bisb plat)		informe	1	

1987-II	618	Àmfora ibèrica	coll de cigne	vora	1	
1987-II	618	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	2	
1987-II	618	Àmfora ibèrica		informe	5	
1987-II	618	Àmfora laietana	Pascual 1	vora	2	
1987-II	618	Àmfora romana indeterm.		informe	17	
1987-II	618	Comuna cartaginesa		nansa	1	
1987-II	618	Comuna cartaginesa		vora	1	
1987-II	618	Comuna oxdada ibèrica		informe	17	
1987-II	618	Comuna reduïda ibèrica		informe	4	
1987-II	618	Comuna reduïda ibèrica		upercle	1	
1987-II	618	Reduïda a mà		informe	2	
1987-II	618	Vidrada marró		informe	1	
1987-II	618	Vidrada melada		informe	1	

1987-II	619	Àmfora cartaginesa		informe	6	
1987-II	619	Àmfora ibèrica		informe	35	
1987-II	619	Àmfora indeterminada		informe	2	
1987-II	619	Àmfora itàlica		informe	43	
1987-II	619	Àmfora punicoebussitana		informe	1	
1987-II	619	Blau català		vora	1	
1987-II	619	Blau català		informe	4	
1987-II	619	Campaniana A		informe	1	
1987-II	619	Comuna oxdada ibèrica	bol	vora	1	
1987-II	619	Comuna oxdada ibèrica	Forma IIIA Ros	vora	1	
1987-II	619	Comuna oxdada ibèrica		arranc.nansa	2	1 de simple
1987-II	619	Comuna oxdada ibèrica		informe	110	
1987-II	619	Comuna oxdada ibèrica		upercle	1	
1987-II	619	Comuna reduïda ibèrica		informe	10	
1987-II	619	Grisa costa catalana		informe	3	
1987-II	619	Grisa medieval		informe	3	
1987-II	619	Material constructiu	tegulae	aletes	2	
1987-II	619	Material constructiu	tegulae	ímbrex	1	
1987-II	619	Material constructiu	tegulae	informe	1	
1987-II	619	Material constructiu	Tovots		5	
1987-II	619	Numismàtica			1	moneda de bronze illegible
1987-II	619	Reduïda a mà	Gran contenidor	informe	2	
1987-II	619	Vidrada marró		vora	3	
1987-II	619	Vidrada marró		informe	5	
1987-II	619	Vidrada melada		vora	1	
1987-II	619	Vidrada melada		informe	2	
1987-II	619	Vidrada verda		vora	1	
1987-II	619	Vidrada verda		fons	1	
1987-II	619	Vidrada verda		informe	3	

1987-II	620	Àmfora ibèrica		informe	3	
1987-II	620	Comuna ibèrica oxdada		informe	10	
1987-II	620	Reduïda a mà		informe	1	
1987-II	620	Reduïda a mà		vora+arrenc.nansa	1	
1987-II	620	Vidrada marró		informe	1	

1987-II	622	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	7	
1987-II	622	Àmfora ibèrica		nansa	1	
1987-II	622	Àmfora ibèrica		informe	1	
1987-II	622	Àmfora indeterminada		informe	4	
1987-II	622	Àmfora itàlica		informe	4	
1987-II	622	Àmfora laietana	Pascual 1	arrenc.nansa	1	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-II	622	Campaniana B		informe	1	
1987-II	622	Comuna oxidada ibèrica		vora	2	
1987-II	622	Comuna oxidada ibèrica		fons	2	
1987-II	622	Comuna oxidada ibèrica		nansa	2	nances simples
1987-II	622	Comuna oxidada ibèrica		upercle	1	
1987-II	622	Comuna oxidada ibèrica		informe	207	
1987-II	622	Comuna oxidada púnica		upercle	1	
1987-II	622	Comuna oxidada púnica		informe	1	
1987-II	622	Comuna reduïda ibèrica		informe	4	
1987-II	622	Comuna reduïda ibèrica		fons	2	
1987-II	622	Comuna reduïda ibèrica		vora	1	
1987-II	622	Dolia		vora	2	
1987-II	622	Dolia		informe	15	
1987-II	622	Fauna terrestre		denció	3	
1987-II	622	Malacofauna	petxines		9	
1987-II	622	Malacofauna	lapes		2	
1987-II	622	Material constructiu	tegulae	aleta	1	
1987-II	622	Material constructiu	teula	aleta	1	moderna
1987-II	622	Reduïda a mà		informe	3	
1987-II	622	Reduïda a mà		vora	2	
1987-II	622	Reduïda a mà	olleta	vora	1	
1987-II	622	Reduïda a mà		peu	1	
1987-II	622	Reduïda a mà		vora	2	gerra perfil en S
1987-II	622	Reduïda a mà		fons	2	
1987-II	622	Reduïda a mà		informe	1	dec.cordó amb incisions

1987-II	623	Comuna oxidada ibèrica		informe	3	
1987-II	623	Comuna oxidada ibèrica		upercle	1	

1987-II	Tall	Àmfora indeterminada		informe	2	
1987-II	Tall	Comuna oxidada ibèrica		informe	12	
1987-II	Tall	Culna itàlica	COM-IT 8d	vora	2	morter cronol.200-50 a.n.e.
1987-II	Tall	Fauna	porc	peça dental	1	
1987-II	Tall	Material constructiu	tenalla	vora	1	
1987-II	Tall	Material constructiu	tegula		1	
1987-II	Tall	Material constructiu	maó		1	

1988	600	Àmfora ibèrica		informe	5	
1988	600	Àmfora punicoebussitana		upercles	2	
1988	600	Blanc i blau		fons	1	s.XVIII Forma part d'un mur
1988	600	Ceràmica oxidada moderna		informe	4	
1988	600	Comuna oxidada ibèrica		informe	19	
1988	600	Material constructiu	rajola		2	
1988	600	Porcellana	plat	vora	1	Forma part d'un mur
1988	600	Porcellana		informe	1	
1988	600	Vidrada marró		vora	2	Forma part d'un mur
1988	600	Vidrada marró		informe	5	
1988	600	Vidrada verda		informe	1	

1988	607	Ceràmica blava de Manises		informe	1	
1988	607	Vidrada blanca	plat	vora	1	
1988	607	Vidrada marró		nansa	1	

1988	608	Amfora ibèrica	tenalla	vora	4	
1988	608	Amfora itàlica		informe	7	
1988	608	Amfora laietana		informe	1	
1988	608	Amfora punicoebussitana		informe	2	
1988	608	Amfora tarracoanesa		informe	4	
1988	608	Blanca i blava	plat	vora	1	
1988	608	Blanca i blava		informe	1	
1988	608	Blanca i marró	plat	vora	1	
1988	608	Comuna oxidada ibèrica		informe	194	
1988	608	Comuna oxidada ibèrica		fons	1	umbilicat
1988	608	Comuna oxidada moderna càntrir		nansa	1	
1988	608	Comuna Oxidada moderna		informe	6	
1988	608	Comuna reduïda ibèrica		informe	14	
1988	608	Comuna reduïda moderna càntrir		broc	1	
1988	608	Fauna terrestre		fragm.ossis	5	2 ossos llargs
1988	608	Ferro	tirants		2	
1988	608	Ferro	claus		9	
1988	608	Ferro		placa	1	
1988	608	Malacofauna	cardium edule		2	
1988	608	Malacofauna	petxines		13	
1988	608	Material constructiu	rajoles		2	
1988	608	Material constructiu	teules		6	
1988	608	Material constructiu	tegulæ		3	
1988	608	Reduïda a mà		informe	1	
1988	608	Vidrada blanca		informe	2	s.XV
1988	608	Vidrada blanca		fons	1	
1988	608	Vidrada blanca	plat	informe	1	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1988	608	Vidrada marró		vora	1	
1988	608	Vidrada marró		informe	22	
1988	608	Vidrada melada		informe	4	
1988	608	Vidrada verda		informe	6	
1988	616	Comuna oxidada ibèrica		informe	2	
1988	616	Malacofauna	petxines		2	
1988	616	Vidrada melada		vora	1	
1988	621	Amfora ibèrica		informe	23	
1988	621	Amfora indeterminada		informe	3	
1988	621	Amfora itàlica		informe	1	
1988	621	Amfora punicoebussitana		informe	10	
1988	621	Comuna oxidada ibèrica		informe	67	
1988	621	Comuna reduïda ibèrica		informe	8	
1988	621	Fauna terrestre			1	Possible espàtula
1988	621	Reduïda a mà		informe	3	
1988	622	Amfora ibèrica		informe	99	
1988	622	Amfora itàlica		informe	8	
1988	622	Amfora itàlica		nansa	1	
1988	622	Amfora massaliota		informe	1	
1988	622	Amfora punicoebussitana		informe	5	
1988	622	Amfora tarraconesa		pivot	1	
1988	622	Amfora tarraconesa		informe	6	
1988	622	Carbons			1	1 pot
1988	622	Comuna oxidada ibèrica		informe	114	
1988	622	Comuna oxidada ibèrica		nansa	1	
1988	622	Comuna oxidada ibèrica		vora	2	
1988	622	Comuna oxidada romana		informe	13	
1988	622	Comuna reduïda ibèrica		informe	6	
1988	622	Dolium		informe	1	
1988	622	Fauna terrestre		peces dentàries	2	
1988	622	Granet	mollí		1fragment	
1988	622	Malacofauna	petxines		12	
1988	622	Malacofauna	lapes		2	
1988	622	Material constructiu	tegulæ	informe	2	
1988	622	Material constructiu	tegula	aleta	1	
1988	622	Reduïda a mà		informe	8	
1988	622	Vidrada blanca		informe	1	
1988	622	Vidrada marró		informe	2	
1988	628	Amfora ibèrica		informe	7	
1988	628	Amfora indeterminada		informe	3	
1988	628	Amfora itàlica		informe	3	
1988	628	Amfora itàlica		nansa	1	
1988	628	Comuna oxidada ibèrica		informe	27	
1988	628	Comuna oxidada moderna		vora	1	
1988	628	Comuna reduïda ibèrica		informe	1	
1988	628	Fauna terrestre		frag.ossis	6	
1988	628	Malacofauna	petxines		2	
1988	628	Material constructiu	teula		1	
1988	628	Material constructiu	canyís/fang		1	
1988	628	Reduïda a mà		vora	1	
1988	628	Reduïda a mà		informe	1	
1988	628	Vidrada marró		vora	5	
1988	628	Vidrada marró		fons	1	
1988	628	Vidrada marró		informe	15	
1988	628	Vidrada melada		informe	3	
1988	628	Vidrada melada		vora	1	
1988	628	Vidrada verda		vora	1	
1988	628	Vidrada verda		informe	2	
1988	629	Amfora ibèrica		informe	6	
1988	629	Comuna oxidada ibèrica		informe	18	
1988	629	Comuna oxidada romana		fons	1	
1988	629	Fauna terrestre		frag.ossi	1	tallat i trencat (descarnament)
1988	629	Indústria lítica	palet de riu retocat		1	BN1G
1988	629	Malacofauna	petxines		2	
1988	629	Material constructiu	teules		2	
1988	629	Vidrada marró		vora	1	
1988	629	Vidrada marró		informe	8	
1988	629	Vidrada verda		nansa	1	
1988	629	Vidrada verda		informe	2	
1988	632	Amfora ibèrica	tenalla	vora	9	
1988	632	Amfora ibèrica		nansa	6	
1988	632	Amfora ibèrica		informe	248	
1988	632	Amfora indeterminada		informe	3	
1988	632	Amfora itàlica		informe	15	
1988	632	Amfora itàlica		arrenc.nansa	1	
1988	632	Amfora punicoebussitana		informe	26	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1988	632	Àmfora tarracoesa		informe	3	
1988	632	Comuna oxidada ibèrica	coll de cigne	vora	1	
1988	632	Comuna oxidada ibèrica		fons	1	
1988	632	Comuna oxidada ibèrica		upercle	1	
1988	632	Comuna oxidada ibèrica		vora	5	
1988	632	Comuna oxidada ibèrica		informe	168	
1988	632	Comuna oxidada romana		vora	1	
1988	632	Comuna oxidada romana		informe	1	
1988	632	Comuna oxidada romana		fons	2	
1988	632	Comuna reduïda ibèrica		nansa	1	
1988	632	Comuna reduïda ibèrica		informe	16	
1988	632	Comuna reduïda ibèrica		fons	1	
1988	632	Fauna terrestre		frag.ossis	33	
1988	632	Fauna terrestre		peces dentificació	2	
1988	632	Ferro	escòria		1	1 bossa
1988	632	Malacofauna	petxines		29	
1988	632	Material constructiu	Tovots	fragments	13	
1988	632	Paviment terra batuda		fragments	4	
1988	632	Reduída a mà		vora	1	
1988	632	Reduída a mà		arrenç.nansa	1	
1988	632	Reduída a mà		fons	1	
1988	632	Reduída a mà		informe	9	
1988	632	Vidrada marró		informe	1	
1988	632	Vidrada verda		vora-nansa	1	
1988	632	Vidrada verda		informe	3	

1988	633	Àmfora cartaginesa		informe	8	
1988	633	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	9	
1988	633	Àmfora ibèrica		upercles	2	
1988	633	Àmfora ibèrica		arrenç.nansa	2	
1988	633	Àmfora ibèrica		informe	181	
1988	633	Àmfora ibèrica		nansa	8	
1988	633	Àmfora itàlica		nansa	2	
1988	633	Àmfora itàlica		arrenç.nansa	1	
1988	633	Àmfora itàlica		informe	8	
1988	633	Àmfora punicoebussitana		informe	5	
1988	633	Àmfora tarracoesa	Dressel 2-4	pivot	1	
1988	633	Àmfora tarracoesa		arrenç.nansa	2	
1988	633	Àmfora tarracoesa		informe	189	
1988	633	Comuna oxidada cartagin	amforeta	pivot	1	
1988	633	Comuna oxidada cartaginesa		informe	5	
1988	633	Comuna oxidada cartaginesa		fons	1	
1988	633	Comuna oxidada ibèrica	tenalla plana	vora	2	
1988	633	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	2	
1988	633	Comuna oxidada ibèrica		vora	3	
1988	633	Comuna oxidada ibèrica	coll de cigne	vora	1	
1988	633	Comuna oxidada ibèrica		fons	1	
1988	633	Comuna oxidada ibèrica		upercle	2	
1988	633	Comuna oxidada ibèrica		nansa	1	
1988	633	Comuna oxidada ibèrica		informe	165	
1988	633	Comuna oxidada romana		fons	4	
1988	633	Comuna oxidada romana		informe	30	
1988	633	Comuna reduïda ibèrica		vora-nansa	1	
1988	633	Comuna reduïda ibèrica		nansa	1	
1988	633	Comuna reduïda ibèrica		fons	1	
1988	633	Comuna reduïda ibèrica		informe	3	
1988	633	Dolia		vora	4	
1988	633	Dolia		informe	37	
1988	633	Fauna terrestre		oscos	14	
1988	633	Ferro	clau		7	
1988	633	Malacofauna	petxines		12	
1988	633	Material constructiu	tegulae		3	1 retallada en upercle
1988	633	Material constructiu	imbrices		6	
1988	633	Reduída a mà	plat	vora	1	
1988	633	Reduída a mà		vora	5	
1988	633	Reduída a mà		fons	2	
1988	633	Reduída a mà		informe	1	dec.cordó llis serpentejat
1988	633	Reduída a mà		informe	19	

1988	634	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	7	
1988	634	Àmfora ibèrica		arrenç.nansa	6	
1988	634	Àmfora ibèrica		upercles	4	
1988	634	Àmfora ibèrica		informe	715	
1988	634	Àmfora indeterminada		informe	26	
1988	634	Àmfora itàlica		nansa	1	
1988	634	Àmfora itàlica		upercle	1	
1988	634	Àmfora itàlica		informe	33	
1988	634	Àmfora punicoebussitana		upercle	1	
1988	634	Àmfora punicoebussitana		informe	20	
1988	634	Bronze	ham		1	
1988	634	Carbó			1	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NUM.FRAG.	OBSERVACIONS
1988	634	Comuna itàlica	morter	vora	1	
1988	634	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	1	pintada
1988	634	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	3	
1988	634	Comuna oxidada ibèrica	coll de cigne	vora	1	
1988	634	Comuna oxidada ibèrica	olletes perfil S	vora	8	
1988	634	Comuna oxidada ibèrica	pithiskoi	vora	1	Forma XVI de ROS
1988	634	Comuna oxidada ibèrica	kylix	nansa	1	
1988	634	Comuna oxidada ibèrica	skyphos	nansa	1	
1988	634	Comuna oxidada ibèrica		fons	1	perforat
1988	634	Comuna oxidada ibèrica		fons	3	
1988	634	Comuna oxidada ibèrica		informe	6	pintats
1988	634	Comuna oxidada ibèrica		informe	206	
1988	634	Comuna oxidada romana		arrenc.nansa	3	
1988	634	Comuna oxidada romana		fons	1	
1988	634	Comuna reduïda ibèrica		fons	1	limit.Campaniana (dec.palmetes)
1988	634	Comuna reduïda ibèrica		fons	1	
1988	634	Comuna reduïda ibèrica		fons	1	
1988	634	Comuna reduïda ibèrica		arrenc.nansa	1	
1988	634	Comuna reduïda ibèrica		informe	42	
1988	634	Cuina itàlica	COM-IT 7a	vora	1	(200-50 a.n.e.)
1988	634	Cuina itàlica		informe	1	
1988	634	Dolum		informe	3	
1988	634	Fauna terrestre	rosegador	mandíbula	1	
1988	634	Fauna terrestre	herbívor	peces dentàries	3	
1988	634	Fauna terrestre		frag.ossis	66	
1988	634	Grisa costa catalana	gerra perfil S	vora	2	
1988	634	Grisa costa catalana	plat	vora	1	
1988	634	Grisa costa catalana		fons	1	
1988	634	Grisa costa catalana		informe	3	
1988	634	Malacofauna	petxines		20	
1988	634	Malacofauna	cargols de mar		2	
1988	634	Malacofauna	musclo		1	
1988	634	Material constructiu	tovet	fragments	9	
1988	634	Reduïda a mà	olleta	vora	4	
1988	634	Reduïda a mà	plat	vora	2	
1988	634	Reduïda a mà		fons	6	
1988	634	Reduïda a mà		informe	1	dec.digitacions
1988	634	Reduïda a mà		informe	1	dec.incisions
1988	634	Reduïda a mà		informe	19	

1988	636	Amfora africana		informe	1	
1988	636	Amfora cartaginesa		informe	1	
1988	636	Amfora ibèrica	tenalla	vora	11	
1988	636	Amfora ibèrica		informe	25	
1988	636	Amfora ibèrica		arranc.nansa	1	
1988	636	Amfora ibèrica		nansa	2	
1988	636	Amfora indeterminada		informe	5	
1988	636	Amfora indeterminada		upercle	1	
1988	636	Amfora itàlica		informe	11	
1988	636	Amfora laietana		informe	4	
1988	636	Amfora laietana	Pascual 1	vora	1	
1988	636	Amfora massaliota		informe	1	
1988	636	Amfora puniceobussilana		informe	8	
1988	636	Amfora puniceobussilana		upercle	1	
1988	636	Amfora tarracoesa		informe	5	
1988	636	Amfora tarracoesa	Dressel 2-4	nansa	1	
1988	636	Carbó			1	
1988	636	Comuna oxidada ibèrica		informe	495	
1988	636	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	imitació Lamb.23
1988	636	Comuna oxidada ibèrica	Forma XVII de RO	vora	1	
1988	636	Comuna oxidada ibèrica	Forma 30de NOR	vora	1	"Albarelio" s.III-II ane
1988	636	Comuna oxidada ibèrica	Forma X de ROS	vora	1	plat
1988	636	Comuna oxidada ibèrica	plat de peix	vora	1	imitació Lamb.23
1988	636	Comuna oxidada ibèrica	plat	vora	2	indeterminat
1988	636	Comuna oxidada ibèrica		nansa	1	
1988	636	Comuna oxidada ibèrica		fons	1	
1988	636	Comuna oxidada ibèrica		informe	4	pintades
1988	636	Comuna oxidada romana		vora	1	
1988	636	Comuna oxidada romana		informe	1	
1988	636	Comuna reduïda ibèrica		informe	16	
1988	636	Dolla		informe	3	
1988	636	Fauna terrestre		dentició	3	
1988	636	Fauna terrestre		frag.ossis	varis	
1988	636	Grisa costa catalana		vora	2	
1988	636	Malacofauna	petxines		15	
1988	636	Reduïda a mà		informe	14	
1988	636	Reduïda a mà	olla	vora	1	
1988	636	Reduïda a mà	plat	vora	1	
1988	636	Reduïda a mà		vora	1	
1988	636	Reduïda a mà		nansa	1	llengüeta
1988	636	Reduïda a mà		fons	1	
1988	636	Reduïda a mà		informe	1	dec.digitacions

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1988	637	Amfora ibèrica		informe	36	
1988	637	Amfora indeterminada		nansa	1	
1988	637	Amfora itàlica		informe	1	
1988	637	Amfora laietana	Pascual 1	coll	1	
1988	637	Amfora laietana	Pascual 1	arrenc.nansa	4	
1988	637	Amfora laietana	Pascual 1	nansa	3	
1988	637	Amfora punicoebussitana		informe	2	
1988	637	Comuna oxidada ibèrica		fons	1	
1988	637	Comuna oxidada ibèrica		arrenc.nansa	1	
1988	637	Comuna oxidada ibèrica		upercles	3	
1988	637	Comuna oxidada ibèrica		informe	40	
1988	637	Fauna terrestre		frag.ossis	11	
1988	637	Ferro			1	placa
1988	637	Grisa costa catalana		nansa	1	
1988	637	Grisa costa catalana	Forma XIII 6 de R	carenes	2	oinochoe de boca rodona
1988	637	Grisa costa catalana		informe	8	
1988	637	Malacofauna	petxines		3	
1988	637	Malacofauna	muscos		2	
1988	637	Pondus			1	amb segell
1988	637	Reduïda a mà		fons	1	
1988	637	Reduïda a mà		informe	8	

1988	638	Amfora ibèrica	tenalla	vora	1	
1988	638	Amfora ibèrica		nansa	1	
1988	638	Amfora ibèrica		pivot	1	
1988	638	Amfora ibèrica		informe	81	
1988	638	Amfora itàlica		upercle	1	
1988	638	Amfora itàlica		informe	6	
1988	638	Amfora punicoebussitana		upercle	1	
1988	638	Amfora punicoebussitana		informe	1	
1988	638	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	1	
1988	638	Comuna oxidada ibèrica		arrenc.nansa	1	
1988	638	Comuna oxidada ibèrica	perfil en S	vora	1	
1988	638	Comuna oxidada ibèrica		upercle	1	pintat
1988	638	Comuna oxidada ibèrica		upercle	6	
1988	638	Comuna oxidada ibèrica		informe	155	
1988	638	Comuna oxidada romana		vora	1	
1988	638	Fauna terrestre		frag.ossis	138	
1988	638	Fauna terrestre		peces dentició	12	
1988	638	Ferro			4	4 frags. placa
1988	638	Ferro	clau		1	
1988	638	Grisa Costa Catalana	Forma XIII 6 de R	vora	5	
1988	638	Grisa Costa Catalana		fons	1	
1988	638	Grisa Costa Catalana		nansa	2	
1988	638	Grisa Costa Catalana		arrenc.nansa	1	
1988	638	Grisa Costa Catalana		informe	13	
1988	638	Grisa Costa Catalana		upercle	1	
1988	638	Malacofauna	petxines		8	1 perforada
1988	638	Malacofauna	musculo		1	
1988	638	Reduïda a mà		informe	1	dec.pentinats
1988	638	Reduïda a mà		informe	12	

1988	640	Comuna reduïda ibèrica		informe	4	
1988	640	Comuna reduïda ibèrica		informe	2	polits
1988	640	Comuna oxidada ibèrica		informe	1	

1988	641	Amfora africana		informe	3	
1988	641	Amfora cartaginesa		informe	1	
1988	641	Amfora ibèrica		informe	229	
1988	641	Amfora ibèrica		nansa	3	
1988	641	Amfora ibèrica		arranc.nansa	6	
1988	641	Amfora ibèrica		upercles	4	
1988	641	Amfora ibèrica		pivot	2	
1988	641	Amfora ibèrica		vora	16	
1988	641	Amfora indeterminada		informe	6	
1988	641	Amfora indeterminada		pivot	1	
1988	641	Amfora indeterminada		nansa	2	
1988	641	Amfora itàlica		informe	24	
1988	641	Amfora itàlica		arranc.nansa	1	
1988	641	Amfora itàlica		pivot	1	
1988	641	Amfora itàlica		upercle	1	
1988	641	Amfora punicoebussitana		informe	5	
1988	641	Bronze			3	3 plaquetes doblegades
1988	641	Bronze			1	1 placa circular
1988	641	Bronze			6	Frags.esfèrics
1988	641	Bronze			10	Frags.placa rematxada
1988	641	Comuna oxidada cartaginesa	morter	vora	1	
1988	641	Comuna oxidada ibèrica		nansa	3	
1988	641	Comuna oxidada ibèrica		fons	3	
1988	641	Comuna oxidada ibèrica		upercle	4	
1988	641	Comuna oxidada ibèrica	petit bol	vora	1	
1988	641	Comuna oxidada ibèrica		vora	3	exvasades

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NUM.FRAG.	OBSERVACIONS
1988	641	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	3	
1988	641	Comuna oxidada ibèrica		vora	3	
1988	641	Comuna oxidada ibèrica		informe	6	pintades
1988	641	Comuna oxidada ibèrica	gerra amb cos glo	vora	3	
1988	641	Comuna oxidada ibèrica		informe	749	
1988	641	Comuna reduïda ibèrica		informe	43	
1988	641	Cuina itàlica		informe	2	
1988	641	Fauna terrestre	gat	mandíbula	1	
1988	641	Fauna terrestre	gat	dents	4	
1988	641	Fauna terrestre	carnívor	dents	5	
1988	641	Fauna terrestre	herbívor	dents	1	
1988	641	Fauna terrestre	herbívor	mandíbula	1	
1988	641	Fauna terrestre		oscos varis	104	
1988	641	Ferro	eina		1	eina tipus aixada
1988	641	Ferro			3	3 frags. placa
1988	641	Granet	mà de morter		2	
1988	641	Grisa Costa Catalana		informe	6	
1988	641	Grisa Costa Catalana		arranc.nansa	2	
1988	641	Grisa Costa Catalana		fons	3	
1988	641	Grisa Costa Catalana		vora/nansa	1	
1988	641	Grisa Costa Catalana		nansa	1	
1988	641	Grisa Costa Catalana		upercle	1	
1988	641	Grisa Costa Catalana		vora	4	
1988	641	Indústria òssia			1	os tallat, aplic o tirador mobile
1988	641	Malacofauna	cardium edule		1	
1988	641	Malacofauna	petxines		19	
1988	641	Malacofauna	musclo		4	
1988	641	Malacofauna	petxines		2	perforades antropicament?
1988	641	Material constructiu	Tovots	fragments	11	
1988	641	Oxidada a mà		fons	1	
1988	641	Reduïda a mà		informe	26	
1988	641	Reduïda a mà		rugó	1	
1988	641	Reduïda a mà		nansa	1	
1988	641	Reduïda a mà		tapadora	1	
1988	641	Reduïda a mà		vora	2	
1988	641	Reduïda a mà		fons	3	
1988	641	Sal		nòdul	1	natural

1988	642	Amfora cartaginesa		informe	5	
1988	642	Amfora ibèrica		informe	10	
1988	642	Amfora ibèrica	tenalla	vora	4	
1988	642	Amfora ibèrica		upercle	1	
1988	642	Amfora ibèrica		arrenc.nansa	1	
1988	642	Amfora ibèrica		pivot	1	
1988	642	Amfora itàlica		informe	2	
1988	642	Carbons			2	
1988	642	Comuna oxidada ibèrica		informe	83	
1988	642	Comuna oxidada ibèrica	Forma XIII 6 de R	vora	1	
1988	642	Comuna oxidada ibèrica	plat	vora	1	
1988	642	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	
1988	642	Comuna oxidada ibèrica		nansa	1	
1988	642	Comuna reduïda ibèrica		informe	2	
1988	642	Comuna reduïda ibèrica		vora	1	
1988	642	Cuina itàlica		vora	1	
1988	642	Fauna terrestre		frag.ossis	41	
1988	642	Grisa costa catalana		informe	4	
1988	642	Malacofauna	tallarines		2	
1988	642	Malacofauna	musculos		2	
1988	642	Malacofauna	petxines		9	1 amb perforació
1988	642	Reduïda a mà		informe	3	

1988	643	Amfora ibèrica		informe	47	
1988	643	Amfora ibèrica		arrenc.nansa	1	
1988	643	Amfora ibèrica	tenalla	vora	2	
1988	643	Amfora indeterminada		informe	1	
1988	643	Amfora itàlica		informe	4	
1988	643	Amfora massaliota		informe	3	
1988	643	Comuna oxidada ibèrica		informe	71	
1988	643	Comuna oxidada ibèrica		broc	1	dec.incisions
1988	643	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	
1988	643	Comuna oxidada romana		informe	2	
1988	643	Comuna reduïda ibèrica		informe	10	
1988	643	Fauna terrestre	porc	dents	7	
1988	643	Fauna terrestre		frag.ossis	44	
1988	643	Grisa Costa Catalana		vora	1	
1988	643	Grisa Costa Catalana		nansa	1	
1988	643	Malacofauna	petxina		1	
1988	643	Reduïda a mà		informe	3	
1988	643	Reduïda a mà		fons	1	

1988	645	Amfora puniceobussitana		nansa	1	
1988	645	Amfora puniceobussitana		informe	2	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1988	645	Amfora tarracoesa		informe	1	
1988	645	Comuna oxidada ibèrica		informe	6	
1988	645	Comuna oxidada romana		informe	2	
1988	645	Comuna reduïda ibèrica		nansa	1	trilobulada
1988	645	Fauna terrestre		frag.ossis	2	
1988	645	Malacofauna	petxina		1	
1988	645	Reduïda a mà		informe	1	
1988	Perfil C-6	Amfora bètica		arrenc.nansa	1	
1988	Perfil C-6	Amfora bètica		nansa	1	
1988	Perfil C-6	Amfora cartaginesa	Forma T-7.2.1.1 d	vora	1	darrer terç s. III-180 ane
1988	Perfil C-6	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	2	
1988	Perfil C-6	Àmfora ibèrica		arrenc.nansa	2	
1988	Perfil C-6	Àmfora ibèrica		informe	67	
1988	Perfil C-6	Àmfora indeterminada		informe	1	
1988	Perfil C-6	Àmfora itàlica		nansa	1	
1988	Perfil C-6	Àmfora itàlica		arrenc.nansa	1	
1988	Perfil C-6	Àmfora itàlica		informe	5	
1988	Perfil C-6	Amfora tarracoesa		informe	3	
1988	Perfil C-6	Comuna oxidada ibèrica		informe	69	
1988	Perfil C-6	Comuna reduïda ibèrica		vora	1	
1988	Perfil C-6	Material constructiu	Tovots	fragments	7	
1988	Perfil C-6	Reduïda a mà		informe	1	
1988	Perfil C-6	Vidrada marró		informe	2	
1988	Perfil C-6	Vidrada verda		informe	1	
1988	Perfil C-6	Malacofauna	petxines		5	
1988	Perfil C-6	Fauna	osso variats	fragments	20	

CATA 7

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987-II	700	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	1	
1987-II	700	Àmfora ibèrica		nansa	1	simple
1987-II	700	Àmfora punicoebussitana		informe	1	
1987-II	700	Comuna oxidada ibèrica		informe	28	
1987-II	700	Comuna oxidada moderna	pipa		1	
1987-II	700	Comuna oxidada romana		informe	3	
1987-II	700	Cuina itàlica		informe	1	
1987-II	700	Ferro	clau	frag.	6	1 clau
1987-II	700	Porcellana	portalàmpares		1	
1987-II	700	Reduïda a mà	olleta	vora	1	
1987-II	700	Reduïda a mà		informe	1	
1987-II	700	Vidrada marró		vora	2	
1987-II	700	Vidrada marró		nansa	1	
1987-II	700	Vidrada marró		informe	9	
1987-II	700	Vidrada verda		informe	2	
1987-II	702	Àmfora ibèrica	tenalla	vora	1	
1987-II	702	Àmfora itàlica		pivot	1	
1987-II	702	Àmfora itàlica		informe	3	
1987-II	702	Àmfora punicoebussitana		informe	9	
1987-II	702	Comuna oxidada ibèrica		informe	68	
1987-II	702	Comuna oxidada ibèrica	Forma IIIA Ros	vora	2	
1987-II	702	Comuna oxidada ibèrica	tenalleta	vora	1	
1987-II	702	Comuna oxidada ibèrica	ampolla	vora	1	
1987-II	702	Comuna oxidada ibèrica		upercle	2	
1987-II	702	Comuna oxidada ibèrica		informe	3	
1987-II	702	Comuna oxidada moderna		informe	3	
1987-II	702	Comuna reduïda ibèrica		informe	5	
1987-II	702	Ferro	clau		1	
1987-II	702	Ferro		nòdul	4	
1987-II	702	Material constructiu	teules		2	
1987-II	702	Material constructiu	rajoles		1	
1987-II	702	Reduïda a mà moderna		nansa	1	
1987-II	702	Vidrada de la Bisbal	plat	vora	4	Mateixa peça que fons
1987-II	702	Vidrada de la Bisbal	plat	fons	1	Mateixa peça que vores
1987-II	702	Vidrada marró		vora	3	
1987-II	702	Vidrada marró		informe	8	
1987-II	702	Vidrada marró/groga		informe	1	
1987-II	702	Vidrada melada		informe	1	
1987-II	702	Vidrada verda		informe	1	
1987-II	702	Vidrada verda		vora	1	
1989-I	703	Àmfora cartaginesa		informe	4	
1989-I	703	Àmfora itàlica	Dressel 1A	vora	1	
1989-I	703	Àmfora ibèrica		nansa	1	
1989-I	703	Àmfora ibèrica		informe	6	
1989-I	703	Àmfora indeterminada		informe	14	
1989-I	703	Àmfora itàlica		informe	24	
1989-I	703	Àmfora ialeiana	Pascual 1	vora	1	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1989-I	703	Amfora punicoebussitana		informe	3	
1989-I	703	Blau Català	plat	vora	1	
1989-I	703	Blau Català	plat	fons	1	
1989-I	703	Blau Català		informe	6	
1989-I	703	Campaniana A		fons	1	
1989-I	703	Campaniana A	Morel 2825	vora	1	1 ^a /2 s.II-3r/4 s.II a.n.e.
1989-I	703	Campaniana A		informe	5	
1989-I	703	Campaniana B		fons	1	
1989-I	703	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	1	
1989-I	703	Comuna oxidada ibèrica		vora	7	
1989-I	703	Comuna oxidada ibèrica	coll de cigne	vora	2	
1989-I	703	Comuna oxidada ibèrica		nansa	4	
1989-I	703	Comuna oxidada ibèrica		arranc.nansa	1	
1989-I	703	Comuna oxidada ibèrica		fons	4	
1989-I	703	Comuna oxidada ibèrica		informe	209	
1989-I	703	Cuina itàlica		informe	1	
1989-I	703	Dolia		informe	4	
1989-I	703	Ferro	clau		1	
1989-I	703	Granet	mollí		6 fragments	
1989-I	703	Malacofauna	cardium edule		5	
1989-I	703	Malacofauna	petxines		27	
1989-I	703	Material constructiu	tegulae	informe	19	
1989-I	703	Material constructiu	imbrices		22	
1989-I	703	Reduída a mà		fons	2	
1989-I	703	Reduída a mà		vora	2	
1989-I	703	Reduída a mà		informe	33	
1989-I	703	Vidrada marró		informe	4	
1989-I	703	Vidrada marró		fons	2	
1989-I	703	Vidrada marró		vora	2	
1989-I	703	Vidrada marró i groga		informe	1	
1989-I	703	Vidrada marró i groga		vora	1	
1989-I	703	Vidrada melada	gibrell	vora	1	
1989-I	703	Vidrada verda		vora	2	
1989-I	703	Vidrada verda		nansa	2	
1989-I	703	Vidrada verda		informe	3	
1989-I	703	Vidrada verda		fons	1	
1989-I	703	Vidre		escòria	1	

1989-I	704	Amfora ibèrica		nansa	1	
1989-I	704	Amfora ibèrica		upercle	1	
1989-I	704	Amfora ibèrica		informe	20	
1989-I	704	Amfora indeterminada		upercle	2	
1989-I	704	Amfora indeterminada		arranc.nansa	1	
1989-I	704	Amfora indeterminada		informe	14	
1989-I	704	Amfora itàlica		upercle	1	
1989-I	704	Amfora itàlica		informe	26	
1989-I	704	Amfora punicoebussitana		informe	5	
1989-I	704	Blau Català	escudella	vora	1	
1989-I	704	Campaniana A		fons	1	
1989-I	704	Campaniana A	Morel 1314	vora	1	s.III-II a.n.e.
1989-I	704	Campaniana A	Morel 1441	vora	1	1 ^a /2s.I a.n.e. (local itàlica)
1989-I	704	Campaniana A		informe	2	
1989-I	704	Campaniana B-Boïde	Morel 2255a	vora	1	pàtera 1 ^a /a s.II a.n.e.
1989-I	704	Campaniana B-Boïde		peu	1	grafitat
1989-I	704	Campaniana B-Boïde	Morel 4112	peu	1	kylix 2 ^a /4 s.II a.n.e.
1989-I	704	Campaniana B-Boïde		informe	3	
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica		informe	1	pintada
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	2	
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica	coll de cigne	vora	1	
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	exvasada
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica	plat	vora	1	
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica		nansa	1	bifida
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica		arranc.nansa	1	
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica		fons	1	
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica		informe	97	
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica		broc	1	
1989-I	704	Comuna oxidada ibèrica		informe	3	
1989-I	704	Cuina itàlica	COM-IT 6g	vora	1	cronologia 200-50 ane
1989-I	704	Cuina itàlica		fons	1	
1989-I	704	Cuina itàlica		informe	3	
1989-I	704	Cuina itàlica		vora	1	
1989-I	704	Fauna terrestre		baya	1	
1989-I	704	Ferro	clau		1	
1989-I	704	Ferro		nòdul	1	gross
1989-I	704	Grisa Costa Catalana		informe	1	
1989-I	704	Malacofauna	lapa		1	
1989-I	704	Malacofauna	petxines		17	
1989-I	704	Material constructiu	tegulae		7	
1989-I	704	Pedra de molí		fragmentada	1	
1989-I	704	Reduída a mà		fons	1	
1989-I	704	Reduída a mà		vora	1	
1989-I	704	Reduída a mà		informe	24	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NUM.FRAG.	OBSERVACIONS
1989-I	705	Àmfora cartaginesa		informe	6	
1989-I	705	Amfora indeterminada		informe	5	
1989-I	705	Àmfora itàlica		informe	12	
1989-I	705	Àmfora punicoebussitana		informe	4	
1989-I	705	Àmfora tarracoesa		informe	6	
1989-I	705	Blau Català	plat	vora	1	
1989-I	705	Blau Català		informe	1	
1989-I	705	Campaniana A	Morel 2255	vora	2	
1989-I	705	Campaniana A	Morel 1534	vora	1	s.lli a.n.e.
1989-I	705	Campaniana A		informe	7	
1989-I	705	Campaniana B		informe	7	
1989-I	705	Carbons		fragments	4	
1989-I	705	Comuna oxidada ibèrica		nansa	1	
1989-I	705	Comuna oxidada ibèrica		upercle	1	
1989-I	705	Comuna oxidada ibèrica		arranc.nansa	1	
1989-I	705	Comuna oxidada ibèrica		informe	102	
1989-I	705	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	
1989-I	705	Cuina itàlica		informe	1	
1989-I	705	Fauna		frag.ossis	6	
1989-I	705	Malacofauna	petxines		7	
1989-I	705	Malacofauna	cardium edule		2	
1989-I	705	Material constructiu	tegulae	fragments	6	
1989-I	705	Reduïda a mà		informe	27	
1989-I	705	Reduïda a mà		vora	1	
1989-I	705	Reduïda a mà		fons	1	
1989-I	705	Vidrada marró		informe	1	

1990	706	Àmfora cartaginesa		informe	1	
1990	706	Amfora itàlica	Dressel 1A	vora	1	
1990	706	Àmfora ibèrica		informe	5	
1990	706	Amfora ibèrica		arrenc.nansa	2	
1990	706	Amfora ibèrica		nansa	2	
1990	706	Àmfora indeterminada		informe	3	
1990	706	Amfora itàlica		upercle	1	
1990	706	Amfora itàlica		informe	22	
1990	706	Amfora itàlica		pivot	1	
1990	706	Àmfora punicoebussitana		informe	2	
1990	706	Àmfora tarracoesa		informe	4	
1990	706	Campaniana A		vora	2	
1990	706	Campaniana A	Morel 2255	vora	2	
1990	706	Campaniana A		informe	8	
1990	706	Campaniana B		vora	4	
1990	706	Campaniana B		peu	1	dec.rodetla prod.local itàlica 300 a.n.e.
1990	706	Campaniana B		informe	7	
1990	706	Comuna oxidada ibèrica		informe	203	
1990	706	Comuna oxidada ibèrica		vora	1	
1990	706	Comuna oxidada romana		informe	7	
1990	706	Comuna Reduïda ibèrica		fons	1	
1990	706	Comuna Reduïda ibèrica		vora	6	
1990	706	Comuna Reduïda ibèrica		informe	4	
1990	706	Cuina itàlica		vora	2	
1990	706	Cuina itàlica		fons	1	
1990	706	Cuina itàlica		informe	8	
1990	706	Dolia		informe	2	
1990	706	Fauna terrestre		frag.ossis	18	
1990	706	Ferro	clau		1	
1990	706	Ferro		nòduls	40	
1990	706	Grisa costa catalana		vora	1	
1990	706	Grisa costa catalana		informe	1	
1990	706	Malacofauna	petxines		27	
1990	706	Malacofauna	cardium edule		1	
1990	706	Malacofauna	tallarina		1	
1990	706	Reduïda a mà		vora	4	
1990	706	Reduïda a mà		fons	1	
1990	706	Reduïda a mà		informe	37	
1990	706	Reduïda a mà		vora	4	
1990	706	Vernís negre itàlic	Morel 4284	peu	1	finals s. II-3r/4 s.I a.n.e.

1990	707	Àmfora cartaginesa		informe	1	
1990	707	Àmfora indeterminada		informe	6	
1990	707	Amfora itàlica		informe	12	
1990	707	Àmfora punicoebussitana		informe	1	
1990	707	Campaniana B		vora	1	
1990	707	Campaniana B		informe	1	
1990	707	Comuna oxidada ibèrica	kalathos	vora	1	
1990	707	Comuna oxidada ibèrica	kylix	nansa	1	
1990	707	Comuna oxidada ibèrica		fons	2	
1990	707	Comuna oxidada ibèrica	tenalla	vora	1	
1990	707	Comuna oxidada ibèrica		nansa	2	
1990	707	Comuna oxidada ibèrica		informe	51	
1990	707	Comuna oxidada romana		informe	5	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NUM.FRAG.	OBSERVACIONS
1990	707	Comuna reduïda a torn		vora	3	
1990	707	Comuna reduïda a torn		fons	2	1 grafitat
1990	707	Comuna reduïda a torn		nansa	1	
1990	707	Comuna reduïda a torn		informe	9	
1990	707	Cuina itàlica	COM-IT 6g	vora	1	200-50 a.n.e.
1990	707	Cuina itàlica		fons	2	
1990	707	Cuina itàlica		informe	11	
1990	707	Fauna terrestre	carnívor	dentició	11	
1990	707	Malacofauna	petxines		9	
1990	707	Material constructiu	tegulae	atela	1	
1990	707	Material constructiu	tegulae	informe	8	
1990	707	Reduïda a mà		fons	2	
1990	707	Reduïda a mà		vora	4	
1990	707	Reduïda a mà		nansa	1	
1990	707	Reduïda a mà		informe	14	

1990-II	708	Amfora ibèrica		vora	2	
1990-II	708	Amfora ibèrica		informe	17	
1990-II	708	Amfora indeterminada		informe	11	
1990-II	708	Amfora itàlica		nansa	1	
1990-II	708	Amfora itàlica		arranc.nansa	2	
1990-II	708	Amfora itàlica		informe	22	
1990-II	708	Campaniana A	Morel 1440	vora	1	cronologia 150-25 a.n.e
1990-II	708	Campaniana A		upercles	2	
1990-II	708	Campaniana A		informe	4	
1990-II	708	Campaniana B		fons	1	
1990-II	708	Campaniana B	Morel 1223II	vora	1	s.II-1 ^a /2 s.I a.n.e.
1990-II	708	Campaniana B	Morel 3121	vora	1	1 ^a /2 s.II a.n.e.
1990-II	708	Campaniana B	Morel 2931a	peu	1	c. 175 a.n.e.
1990-II	708	Comuna oxidada ibèrica		vora	4	
1990-II	708	Comuna oxidada ibèrica		vora-nansa	1	
1990-II	708	Comuna oxidada ibèrica		informe	86	
1990-II	708	Comuna oxidada ibèrica		informe	1	pintada
1990-II	708	Comuna reduïda ibèrica		fons	1	
1990-II	708	Cuina itàlica	morter	vora	1	
1990-II	708	Cuina itàlica		informe	1	
1990-II	708	Fauna terrestre		frag.ossis	5	
1990-II	708	Ferro		nòduls	23	
1990-II	708	Malacofauna	petxines		5	
1990-II	708	Reduïda a mà		vora	1	
1990-II	708	Reduïda a mà		fons	1	
1990-II	708	Reduïda a mà		informe	9	

1990-II	709	Amfora itàlica	Dressel 1A	vora	1	
1990-II	709	Amfora ibèrica		vora	2	
1990-II	709	Amfora ibèrica		fons	1	umbilicat
1990-II	709	Amfora ibèrica		informe	23	
1990-II	709	Amfora itàlica		informe	33	
1990-II	709	Amfora itàlica		arranc.nansa	1	
1990-II	709	Amfora itàlica		nansa	1	
1990-II	709	Amfora itàlica	Dressel 1B	vora	1	
1990-II	709	Amfora punicoebussitana		informe	3	
1990-II	709	Amfora punicoebussitana	T-8.1.3.1 de Ramo	vora	1	cronologia c.240/220-190 a.n.e
1990-II	709	Campaniana A		informe	1	
1990-II	709	Campaniana A		vora	2	
1990-II	709	Campaniana A	Morel 2255	vora	2	
1990-II	709	Campaniana A	Morel 1440	vora	2	
1990-II	709	Campaniana A		informe	1	
1990-II	709	Campaniana A		fons	2	
1990-II	709	Campaniana B-Boïde		informe	3	
1990-II	709	Comuna cartaginesa		informe	1	
1990-II	709	Comuna oxidada ibèrica		fons	1	
1990-II	709	Comuna oxidada ibèrica		informe	185	
1990-II	709	Comuna oxidada ibèrica		vora	3	
1990-II	709	Comuna oxidada ibèrica		arrenc.nansa	1	
1990-II	709	Comuna oxidada romana		informe	5	
1990-II	709	Comuna punicoebussitana		informe	2	
1990-II	709	Comuna reduïda ibèrica		vora-nansa	1	
1990-II	709	Comuna reduïda ibèrica		informe	5	
1990-II	709	Cuina itàlica		vora	1	
1990-II	709	Cuina itàlica		informe	2	
1990-II	709	Fauna terrestre		frag.ossis	26	
1990-II	709	Ferro		nòduls	8	
1990-II	709	Ferro	clau		1	
1990-II	709	Grisa Costa Catalana		vora	1	
1990-II	709	Grisa Costa Catalana		fons	1	
1990-II	709	Grisa Costa Catalana		informe	1	
1990-II	709	Malacofauna	petxines		16	
1990-II	709	Reduïda a mà		informe	1	dec.pentinats
1990-II	709	Reduïda a mà		informe	18	
1990-II	709	Reduïda a mà		vora	1	
1990-II	709	Reduïda a mà		fons	1	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1990-II	?	Àmfora indeterminada		informe	2	
1990-II	?	Comuna ibèrica reduïda		vora	1	
1990-II	?	Comuna ibèrica reduïda		informe	1	
1990-II	?	Ferro		nòdul	1	
1990-II	?	Vernís negre		vora	1	
1990-II	?	Vernís negre		informe	1	dec.rodeta

CATA 8

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1987	800	Àmfora itàlica		informe	1	
1987	800	Comuna oxiidata ibèrica		informe	15	
1987	800	Vidrada marró		informe	1	
1987	800	Vidrada marró		vora	1	
1988-II	800	Comuna oxiidata ibèrica		informe	2	
1988-II	800	Malacofauna	petxina		1	
1988-II	801	Àmfora indeterminada		informe	2	
1988-II	801	Àmfora punícoebussitana		upercle	1	
1988-II	801	Blau català		informe	1	
1988-II	801	Comuna ibèrica oxiidata		informe	68	
1988-II	801	Comuna ibèrica oxiidata		vora	1	
1988-II	801	Comuna ibèrica oxiidata		nansa	1	
1988-II	801	Comuna ibèrica reduïda		informe	5	
1988-II	801	Comuna ibèrica reduïda		vora	2	
1988-II	801	Ferro		escòria	1	
1988-II	801	Malacofauna	petxina		6	
1988-II	801	Reduïda a mà		informe	3	
1988-II	801	Vidrada marró		informe	1	
1988-II	802	Comuna oxiidata ibèrica		informe	1	
1988-II	802	Material constructiu	rajola	informe	1	

CATA 9

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1989	901	Bronze		nòdul	1	sembla de fundició
1989	901	Ferro		fulles	3	
1990-II	901	Àmfora cartaginesa		informe	3	
1990-II	901	Àmfora ibèrica		vora	8	
1990-II	901	Àmfora ibèrica		arranc.nansa	1	
1990-II	901	Àmfora ibèrica		informe	23	
1990-II	901	Àmfora indeterminada		nansa	1	
1990-II	901	Amfora Indeterminada		informe	12	
1990-II	901	Àmfora itàlica	Dressel 1A	vora	1	
1990-II	901	Àmfora itàlica		nansa	2	
1990-II	901	Àmfora itàlica		informe	3	
1990-II	901	Blau Català	escudella	vora	1	
1990-II	901	Campaniana A		informe	1	
1990-II	901	Comuna oxiidata ibèrica		informe	173	
1990-II	901	Comuna oxiidata ibèrica		vora	2	
1990-II	901	Comuna oxiidata ibèrica		arranc.nansa	3	
1990-II	901	Comuna oxiidata ibèrica		nansa	1	
1990-II	901	Comuna oxiidata ibèrica		fons	2	
1990-II	901	Comuna oxiidata romana		informe	2	
1990-II	901	Fauna terrestre	ovicàprid	mandíbula	1	
1990-II	901	Fauna terrestre	ovicàprid	peça dentària	1	
1990-II	901	Fauna terrestre		frag.ossis	5	
1990-II	901	Malacofauna	petxines		4	
1990-II	901	Material constructiu	tovots	fragments	2	
1990-II	901	Material constructiu	tegula	fragments	1	
1990-II	901	Material constructiu	imbrices	fragments	4	
1990-II	901	Vidrada marró	gibrell	vora	1	
1990-II	901	Vidrada marró	plat	vora	1	
1990-II	901	Vidrada marró		arranc.nansa	2	
1990-II	901	Vidrada marró		nansa	1	
1990-II	901	Vidrada marró		informe	1	
1990-II	901	Vidrada marró	cantir	broc	1	

CATA 10

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1989	1000	Amfora Itàlica	Dressel 1A	vora	2	

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1989	1000	Àmfora ibèrica		vora	4	
1989	1000	Àmfora ibèrica		nansa	2	
1989	1000	Àmfora ibèrica		informe	53	
1989	1000	Àmfora itàlica		informe	7	
1989	1000	Àmfora grecoitàlica	Lyding Will-C	vora	1	
1989	1000	Àmfora grecoitàlica		vora	1	
1989	1000	Àmfora puniceobussitana		informe	8	
1989	1000	Àmfora tarraconesa	Dressel 2-4	arranc.nansa	1	
1989	1000	Àmfora tarraconesa		informe	1	
1989	1000	Comuna oxidata ibèrica	urna d'orelettes	nansa	2	
1989	1000	Comuna oxidata ibèrica		arranc.nansa	1	
1989	1000	Comuna oxidata ibèrica		informe	114	
1989	1000	Fauna terrestre		frag.ossis	3	
1989	1000	Grisa Costa Catalana	skyphos	nansa	1	
1989	1000	Material constructiu	rafoles		3	
1989	1000	Material constructiu	teules		2	
1989	1000	Reduïda a mà		arranc.nansa	1	
1989	1000	Reduïda a mà		fons	1	estriat
1989	1000	Reduïda a mà		informe	1	dec.mugrons
1989	1000	Reduïda a mà		informe	1	dec.pentinats
1989	1000	Reduïda a mà		informe	11	
1989	1000	Vidrada marró		informe	2	

1990	1000	Àmfora ibèrica		nansa	1	
1990	1000	Àmfora ibèrica		informe	42	
1990	1000	Àmfora massaliota	A-MAS 2B(forma pivot	pivot	1	cronologia 500-400 ane
1990	1000	Àmfora massaliota		informe	6	
1990	1000	Malacofauna	petxina		1	

CATA 11

ANY	UE	MATERIAL	TIPUS	FORMA	NÚM.FRAG.	OBSERVACIONS
1990	1100	Àmfora cartaginesa		informe	3	
1990	1100	Àmfora ibèrica		vora	4	
1990	1100	Àmfora ibèrica		nansa	3	
1990	1100	Àmfora ibèrica		informe	18	
1990	1100	Àmfora indeterminada		informe	2	
1990	1100	Àmfora indeterminada		informe	7	
1990	1100	Àmfora indeterminada		arranc.nansa	1	
1990	1100	Àmfora itàlica		informe	15	
1990	1100	Àmfora itàlica	Dressel 1A	vora	1	
1990	1100	Àmfora laietana	Pascual 1	nansa	2	
1990	1100	Àmfora puniceobussitana		informe	8	
1990	1100	Àmfora tarraconesa		informe	7	
1990	1100	Bronze		barreta	1	
1990	1100	Campaniana A		informe	1	
1990	1100	Comuna cartaginesa		informe	1	
1990	1100	Comuna oxidata ibèrica		nansa	4	
1990	1100	Comuna oxidata ibèrica		informe	440	
1990	1100	Comuna oxidata ibèrica	kalathos	vora	1	
1990	1100	Comuna oxidata ibèrica		nansa	1	trilobufada
1990	1100	Comuna oxidata romana		vora	1	
1990	1100	Comuna oxidata romana		nansa	1	
1990	1100	Comuna oxidata romana		informe	5	
1990	1100	Dolium		informe	1	
1990	1100	Ferro		nòduls	6	
1990	1100	Grisa costa catalana		informe	1	
1990	1100	Malacofauna	petxina		13	
1990	1100	Material constructiu	tegulae	aleta	1	
1990	1100	Material constructiu	tegulae	informe	9	
1990	1100	Pondus			1	
1990	1100	Vidrada marró		informe	1	
1990	1100	Vidrada melada		informe	2	
1990	1100	Vidre		vora	2	
1990	1100	Vidre		informe	2	

3.2. APÈNDIX 2: DIBUIXOS

Figura 1	Núm. 1	Kalathos - vora
	Núm. 2	Àmfora ibèrica Mañà B-3 - vora
	Núm. 3	Àmfora ibèrica Mañà B-3 - vora
Figura 2	Núm. 1	Àmfora itàlica Dressel 1A - vora
	Núm. 2	Cuina itàlica - vora
	Núm. 3	Àmfora ibèrica Mañà B-3 - vora
Figura 3	Núm. 1	Àmfora ibèrica Mañà B-3 - vora
	Núm. 2	Cuina itàlica - tapadora
	Núm. 3	Comuna oxidada ibèrica - vora
	Núm. 4	Comuna oxidada ibèrica - vora
Figura 4	Núm. 1	Àmfora laietana Pascual 1 - vora
	Núm. 2	Comuna oxidada ibèrica - vora
	Núm. 3	Àmfora ibèrica Mañà B-3 - vora
Figura 5	Núm. 1	Pondus
Figura 6	Núm. 1	Comuna oxidada ibèrica - peu
	Núm. 2	Comuna oxidada ibèrica - peu
	Núm. 3	Grisa Costa Catalana -vora
	Núm. 4	Grisa Costa Catalana -nansa
Figura 7	Núm. 1	Morter itàlic - vora
Figura 8	Núm. 1	Àmfora centre-Mediterrània Ramon T-7.2.1.1-vora
Figura 9	Núm. 1	Kalathos- vora
	Núm. 2	Campaniana A - vora
Figura 10	Núm. 1	Campaniana A - vora
	Núm. 2	Campaniana A - vora
	Núm. 3	Campaniana A -peu
	Núm. 4	Campaniana
Figura 11	Núm. 1	Campaniana
	Núm. 2	Campaniana
	Núm. 3	Campaniana

Figura 12	Núm. 1	Àmfora itàlica Dressel 1A - vora
	Núm. 2	Grisa Costa Catalana - vora
	Núm. 3	Campaniana A - vora
	Núm. 4	Cuina itàlica -vora
Figura 13	Núm. 1	Cuina itàlica -vora
	Núm. 2	Kalathos -vora
	Núm. 3	Comuna oxidada ibèrica - nansa kylix
	Núm. 4	Comuna reduïda ibèrica - peu amb grafit
Figura 14	Núm. 1	Comuna oxidada ibèrica - vora
	Núm. 2	Campaniana - vora + arrencament de nansa
	Núm. 3	Campaniana - peu
Figura 15	Núm. 1	Àmfora itàlica Dressel 1A - vora
	Núm. 2	Àmfora itàlica Dressel 1B - vora
	Núm. 3	Campaniana A - vora
Figura 16	Núm. 1	Àmfora massaliota - pivot
	Núm. 2	Àmfora ibèrica - nansa
Figura 17	Núm. 1	Àmfora itàlica Lamboglia II - coll
Figura 18	Núm. 1	Comuna reduïda a mà - tapadora
	Núm. 2	Comuna reduïda a mà - nansa amb pròtom de bou
	Núm. 3	Sílex BN2G
	Núm. 4	Agulla d'os
Figura 19	Núm. 1	Comuna oxidada ibèrica - vora
	Núm. 2	Àmfora punicoebussitana
	Núm. 3	Comuna oxidada ibèrica - peu
Figura 20	Núm. 1	Kalathos - vora
	Núm. 2	Kalathos - vora
Figura 21	Núm. 1	Comuna reduïda ibèrica - nansa trenada
Figura 22	Núm. 1	Comuna reduïda ibèrica - nansa trenada
Figures 23-24		Làmines amb diferents peces recollides per Genís Ibáñez l'any 1972 (DE LA PINTA-IBÁÑEZ 1991)

Figura 1

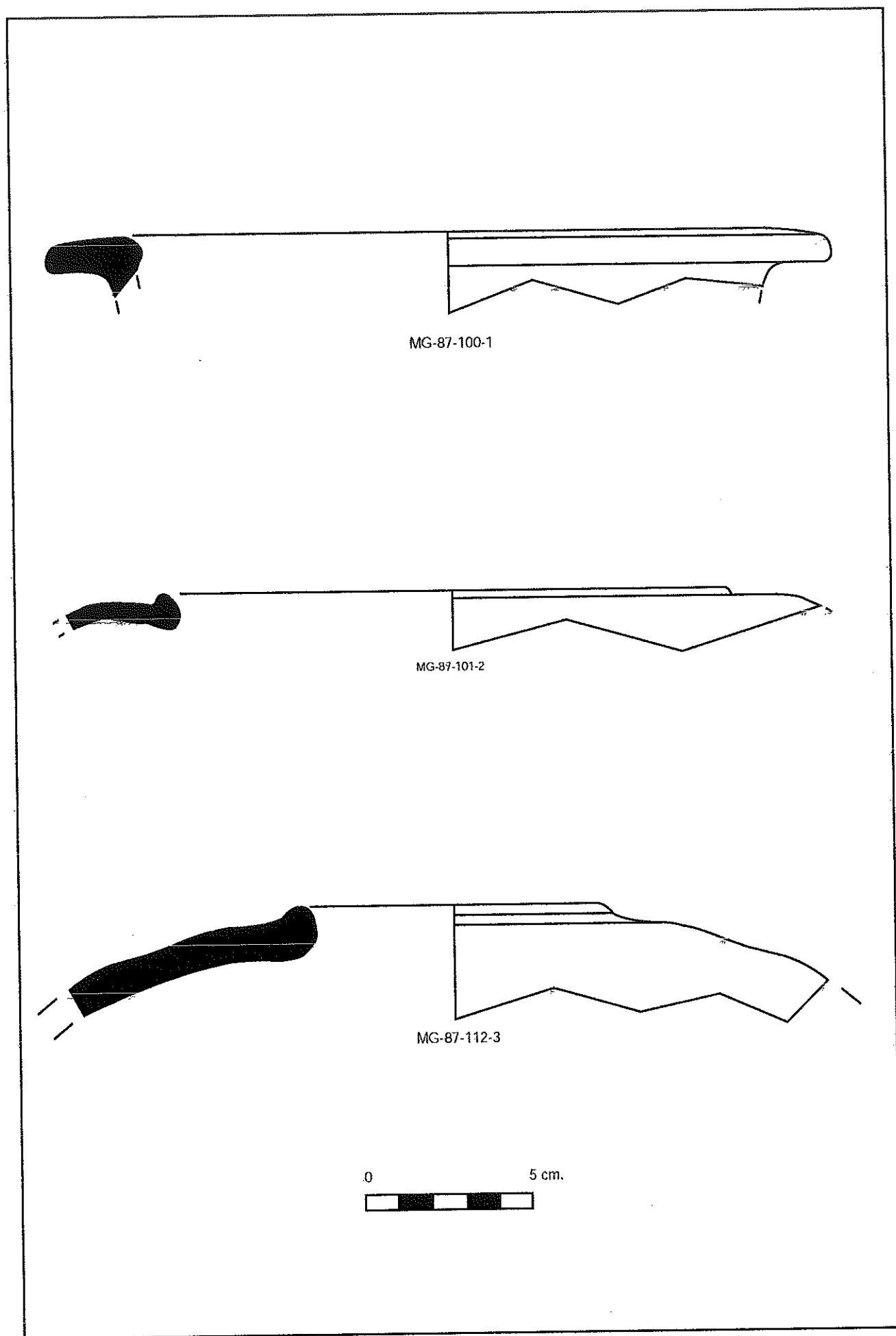
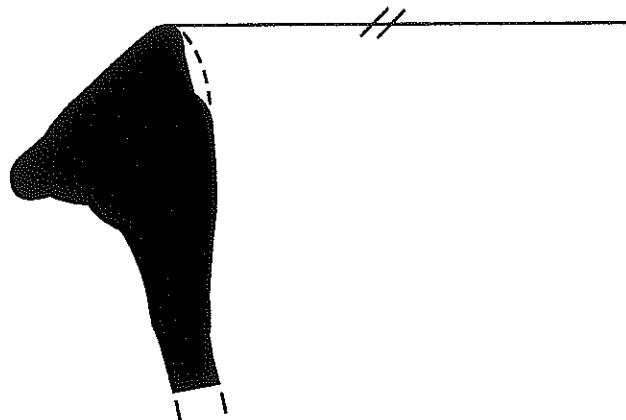
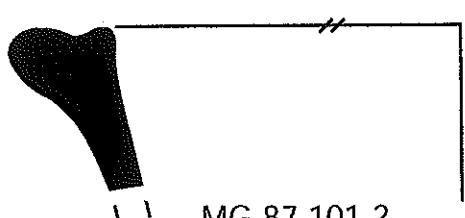

FIGURA 2

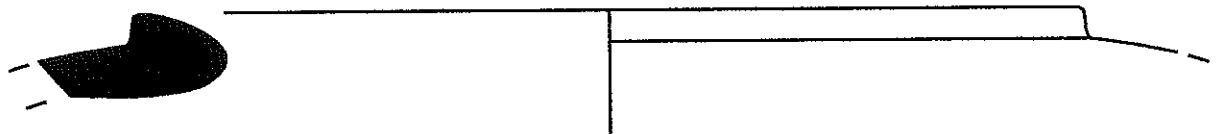
MG-87-113-1

MG-87-101-2

0

5 cm.

MG-87-101-3

0

5 cm.

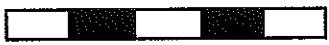

Figura 3

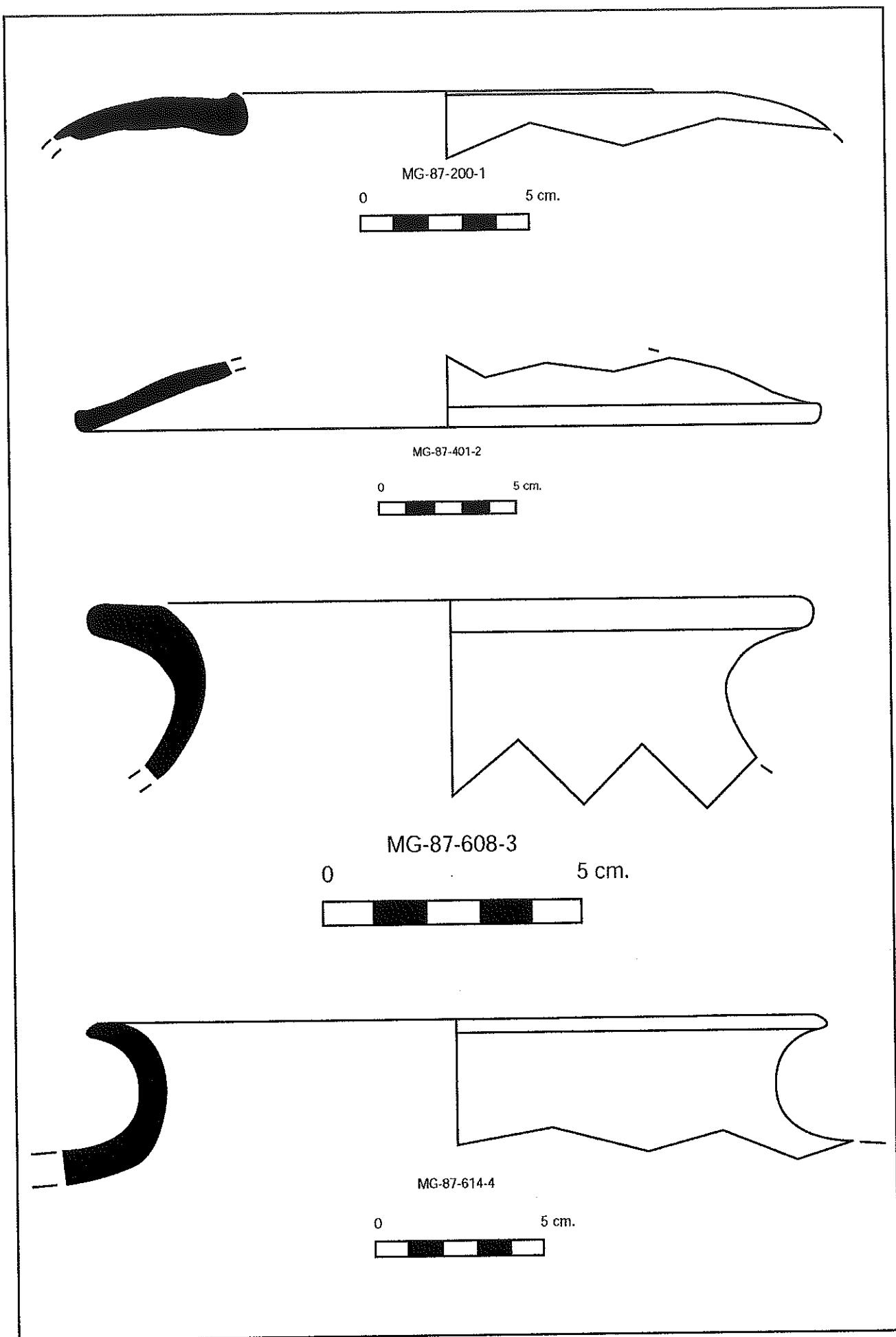
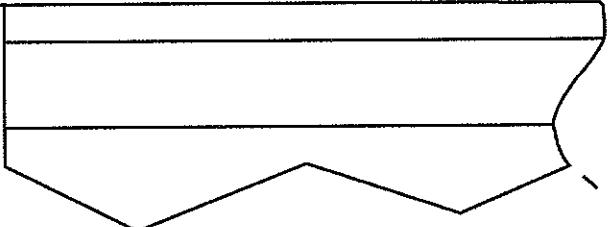
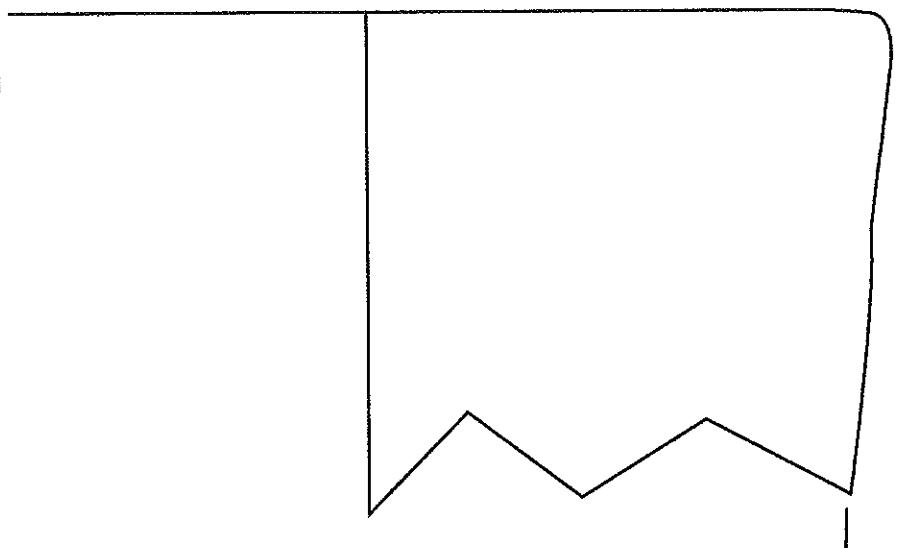
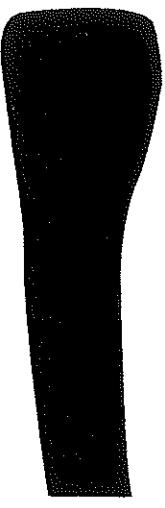
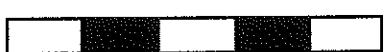

Figura 4

0

5 cm.

0

5 cm.

Figura 5

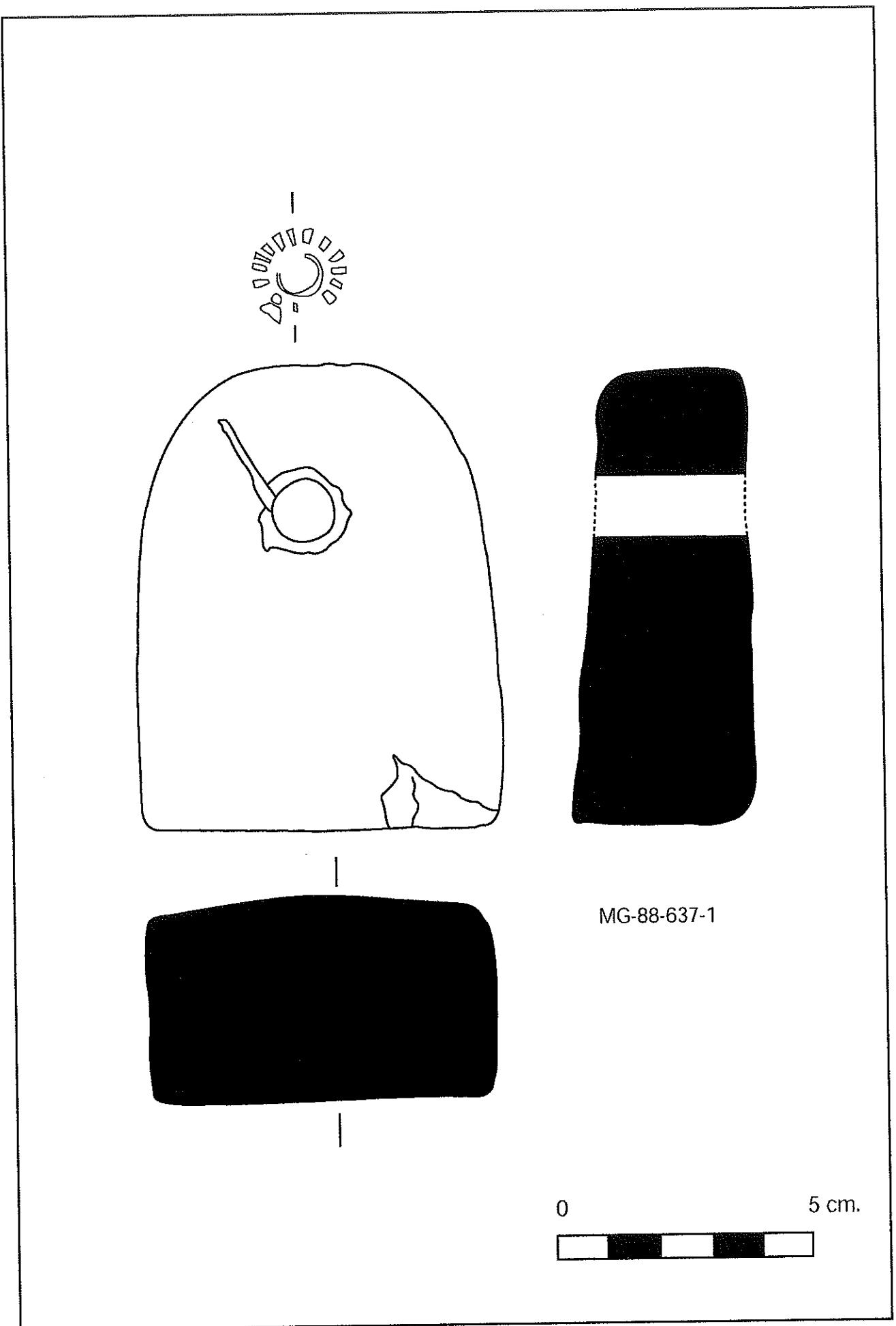
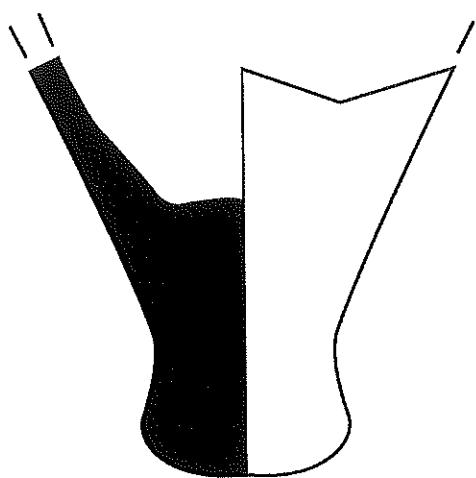
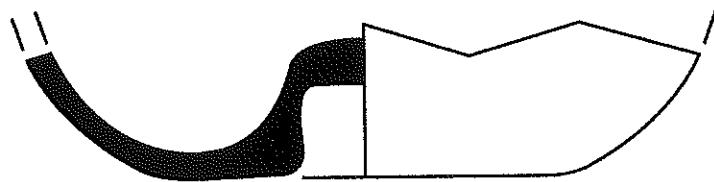

Figura 6

MG-88-635-1

MG-88-641-2

MG-89-643-3

MG-89-643-4

0

5 cm.

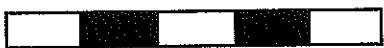

Figura 7

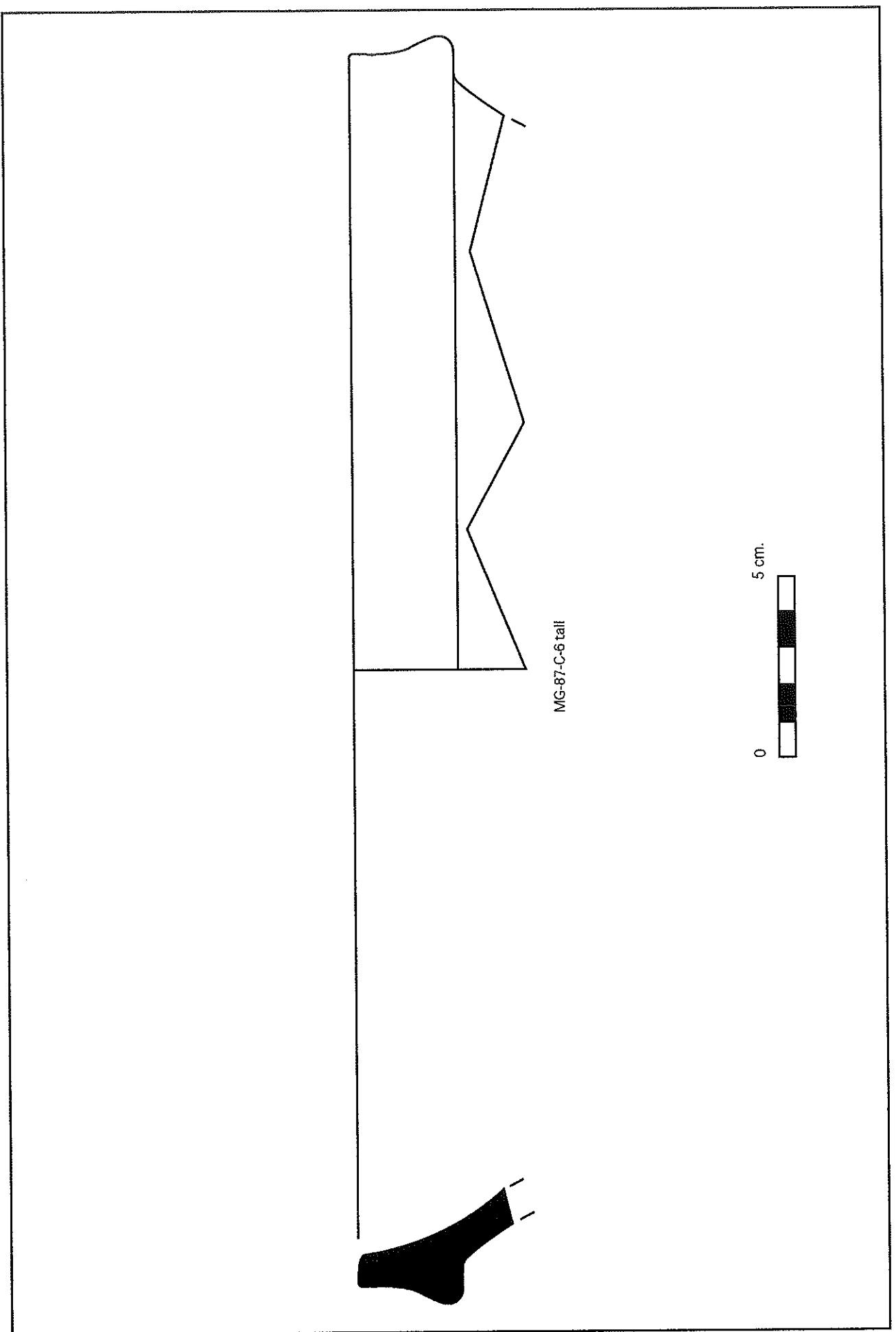

Figura 8

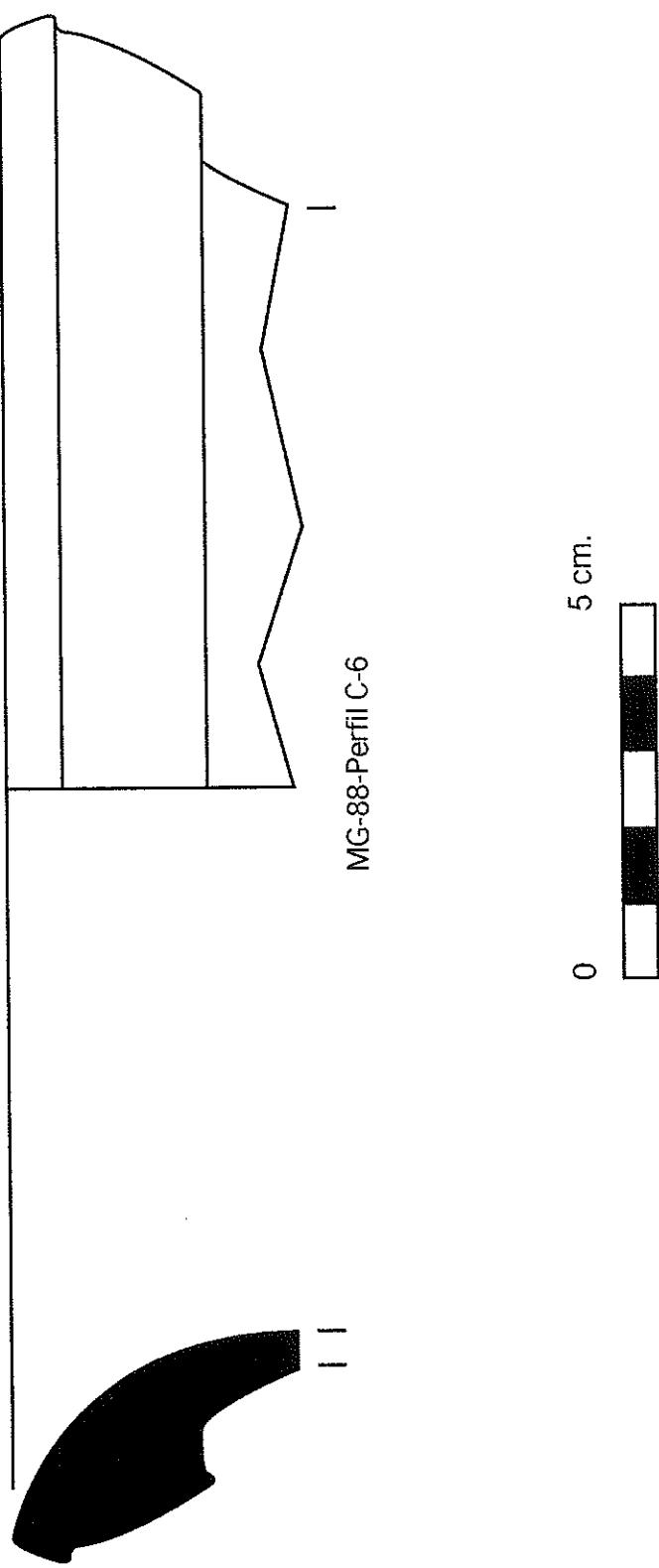

Figura 9

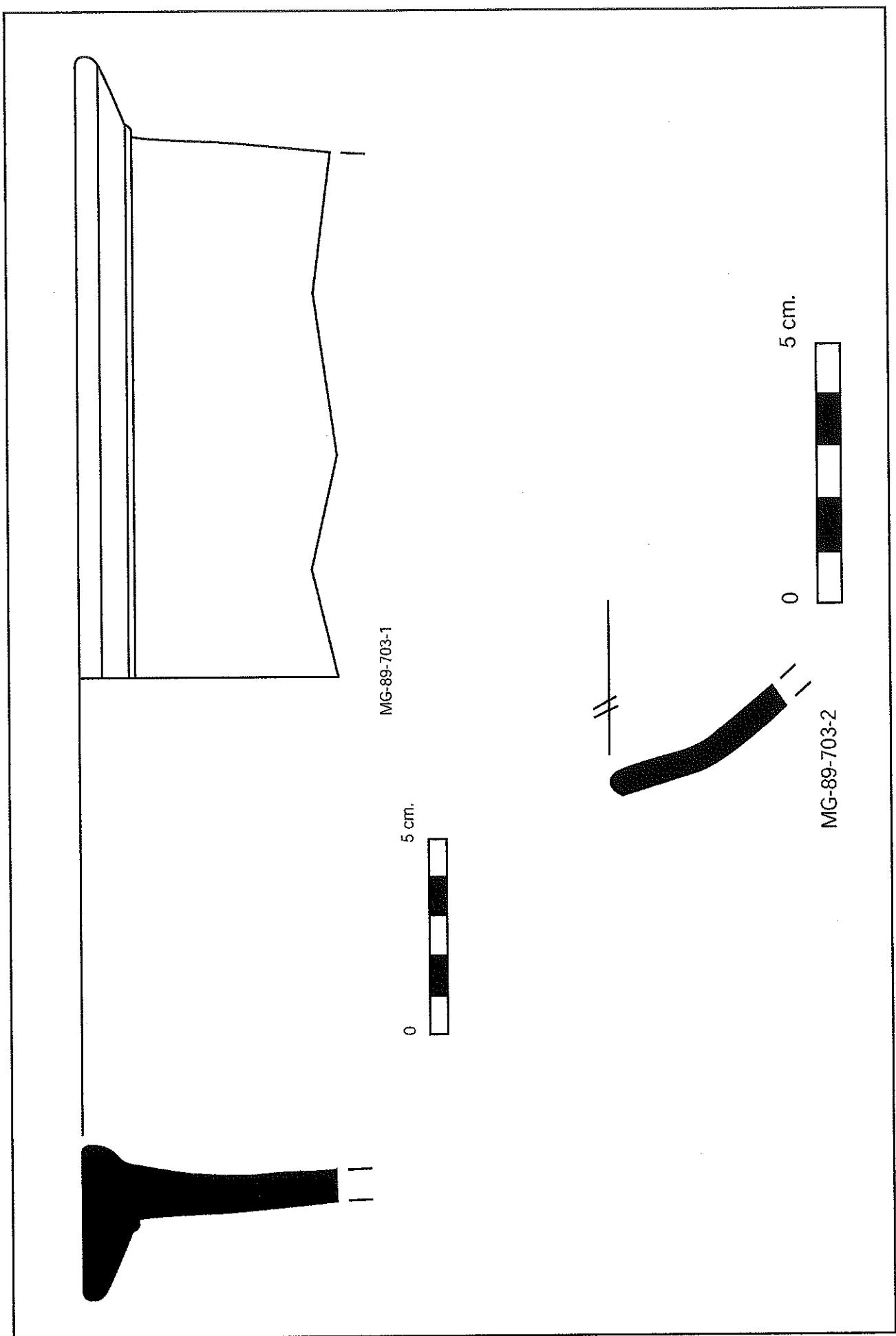
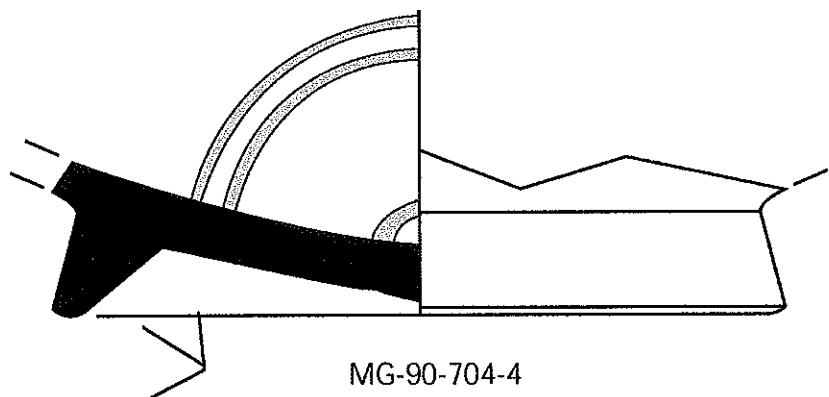
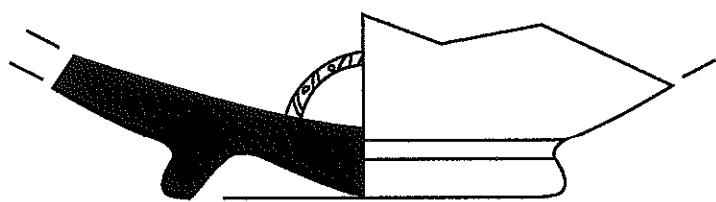
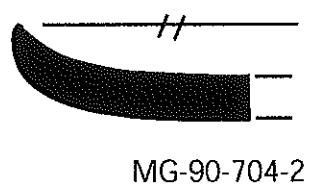
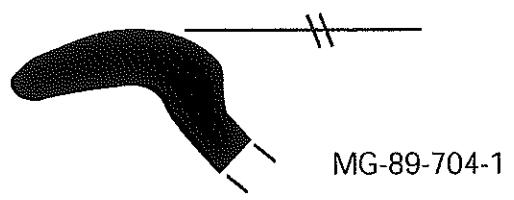

Figura 10

0

5 cm.

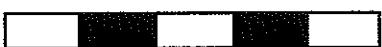
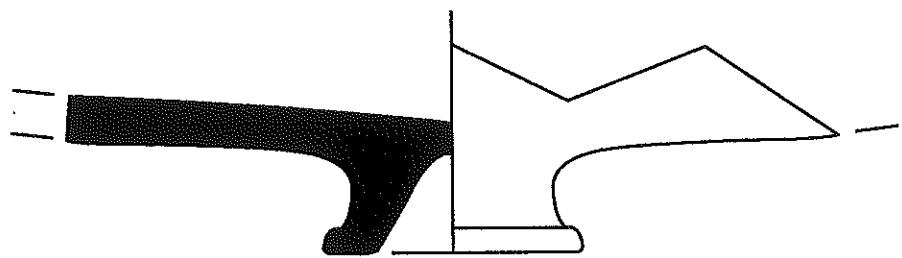
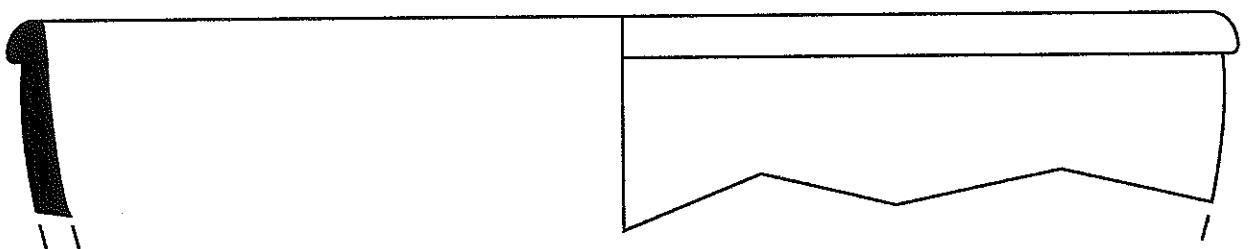

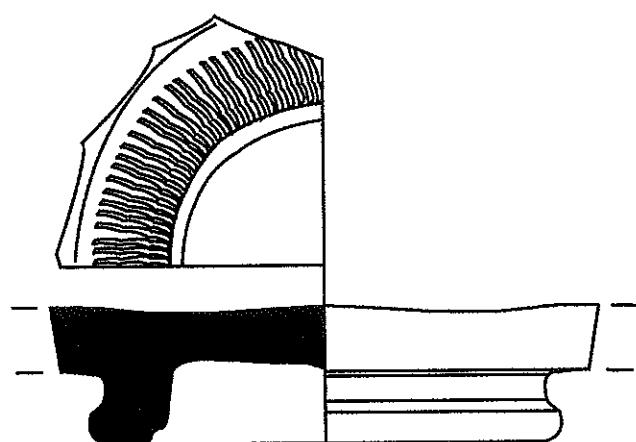
Figura 11

MG-90-704-1

MG-90-706-2

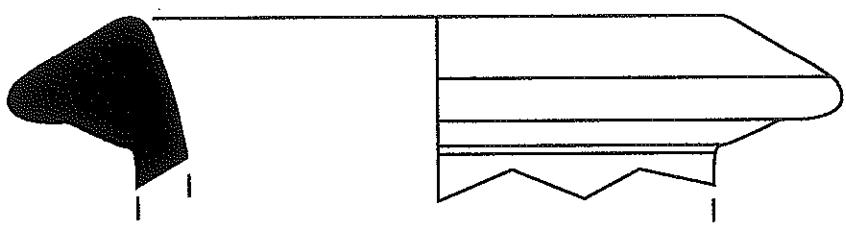
MG-90-706-3

0

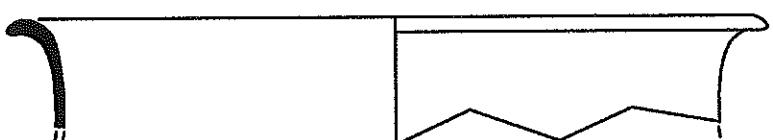
5 cm.

Figura 12

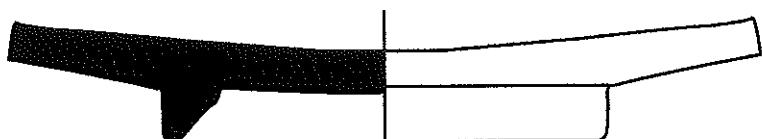

MG-90-706-1

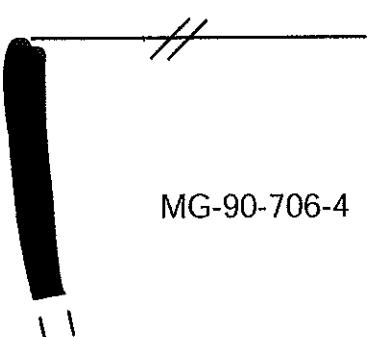

MG-90-706-2

0 5 cm.

MG-90-706-3

MG-90-706-4

0 5 cm.

Figura 13

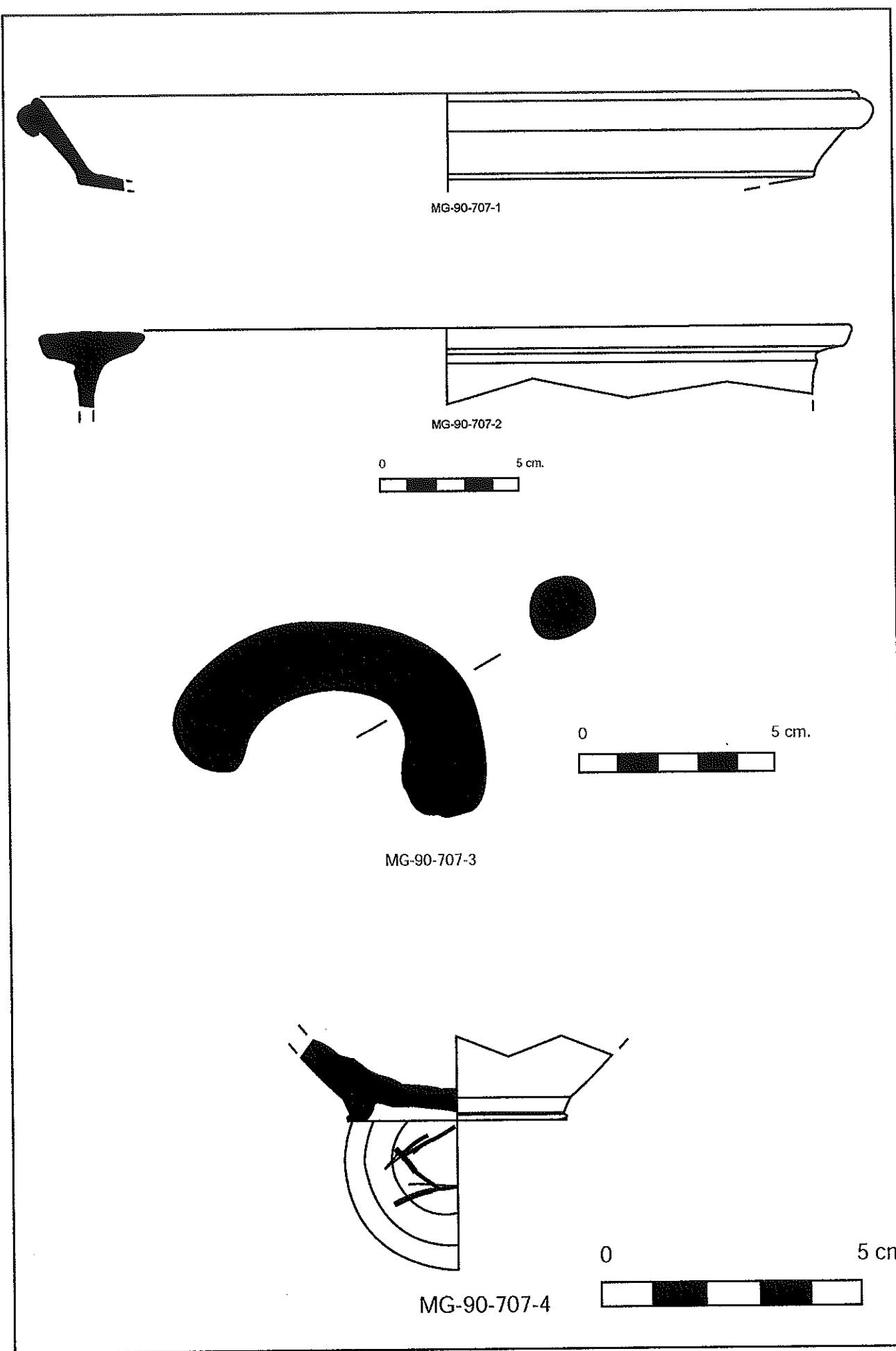

Figura 14

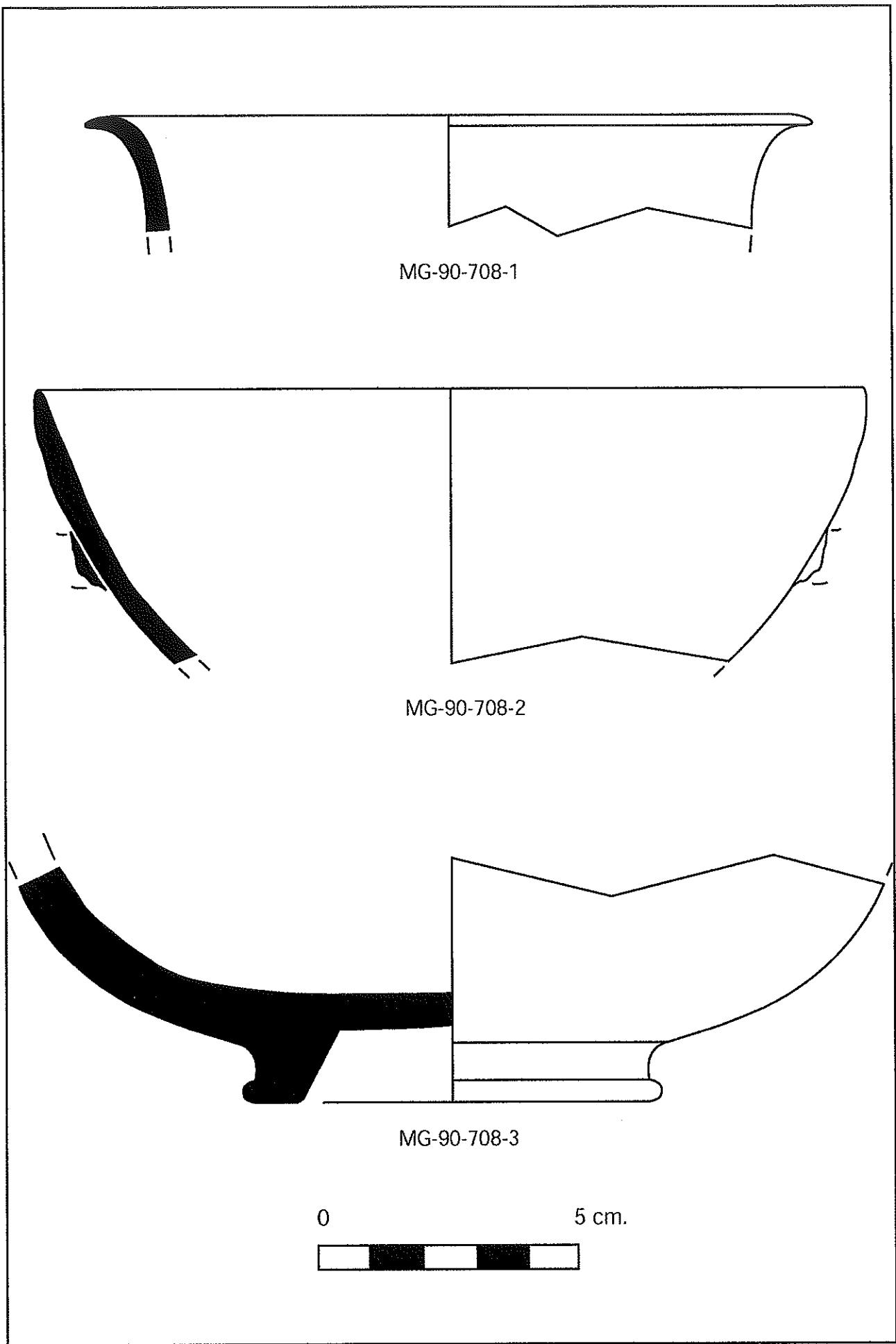

Figura 15

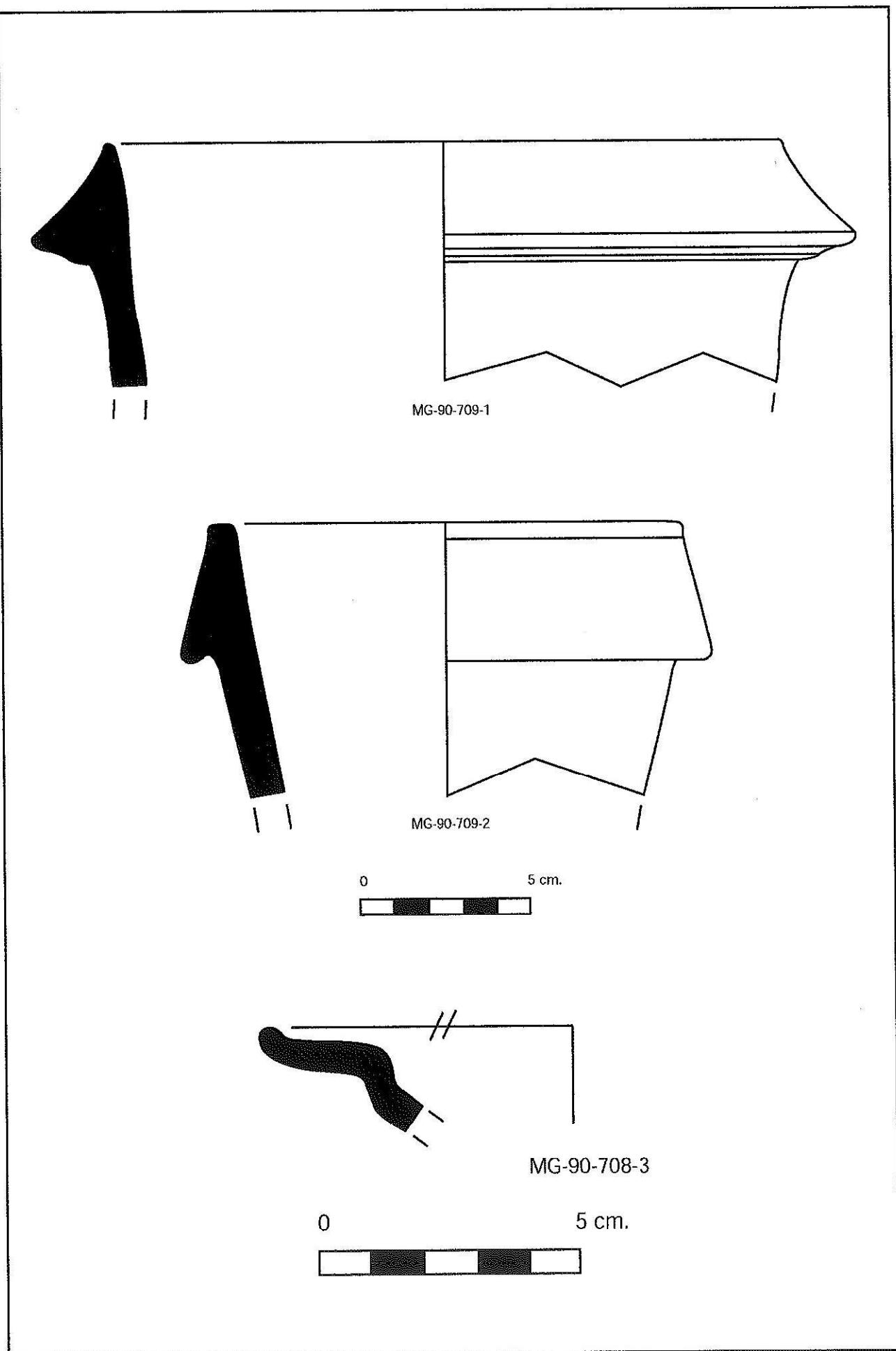

Figura 16

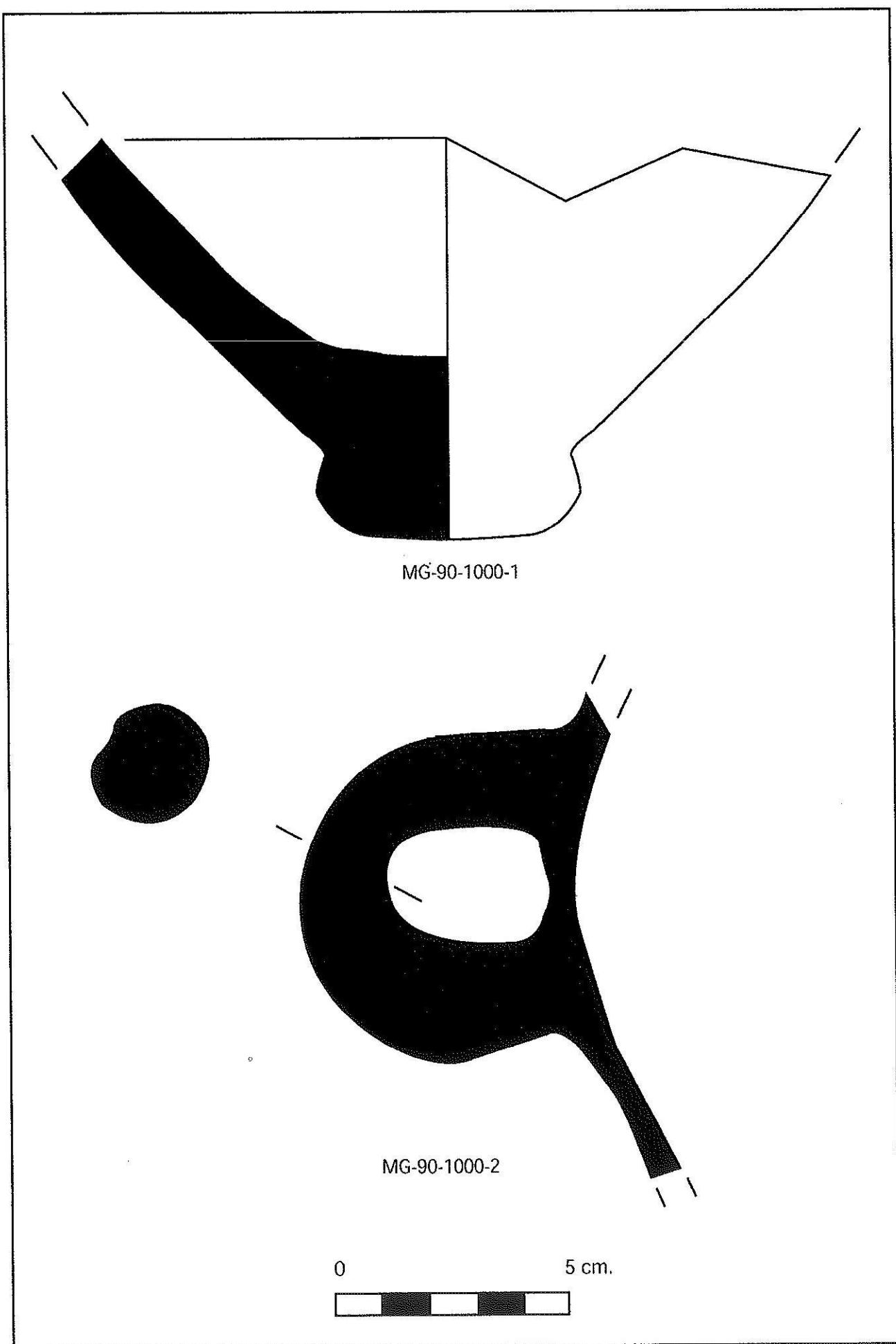

Figura 17

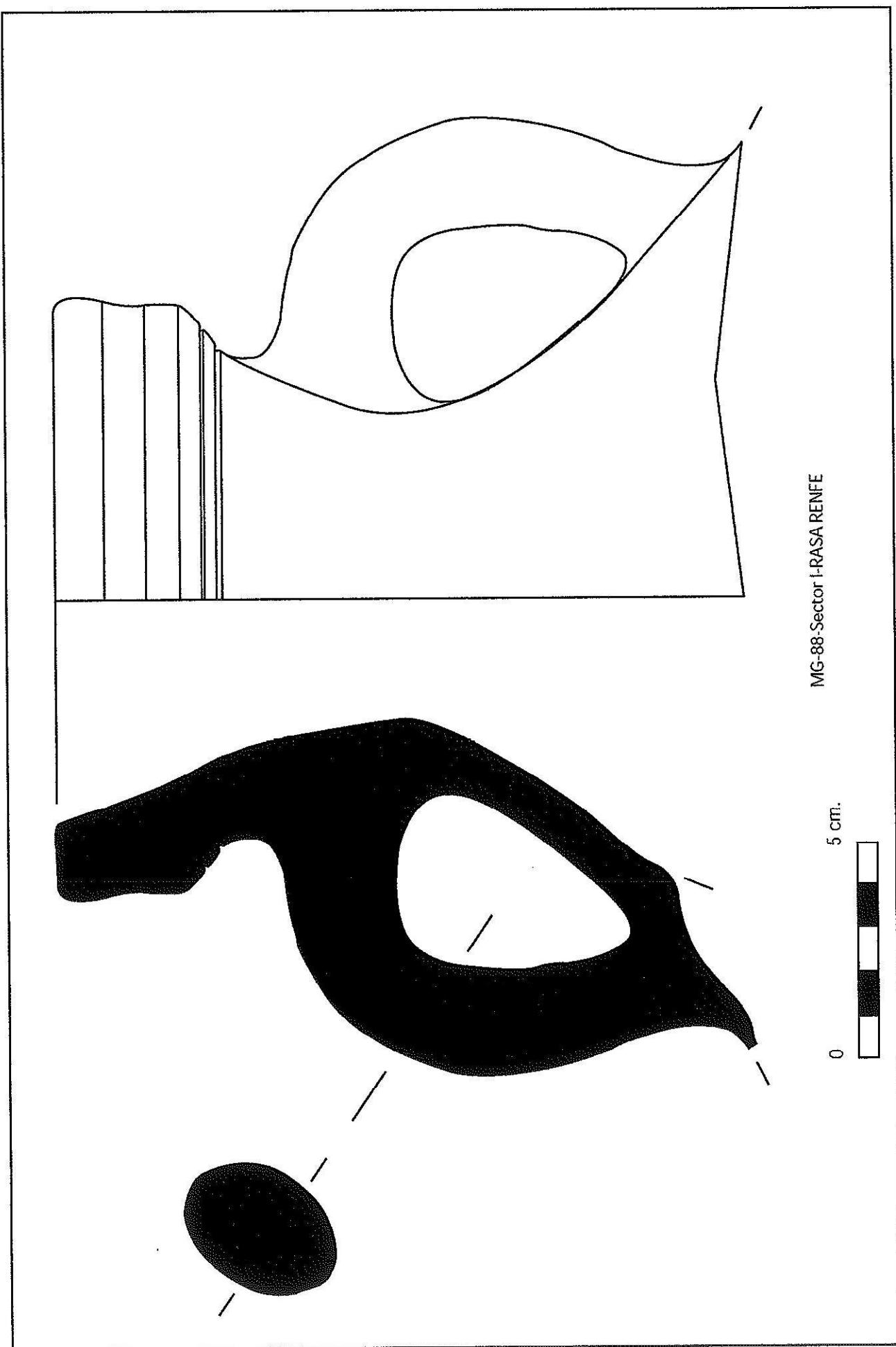

Figura 18

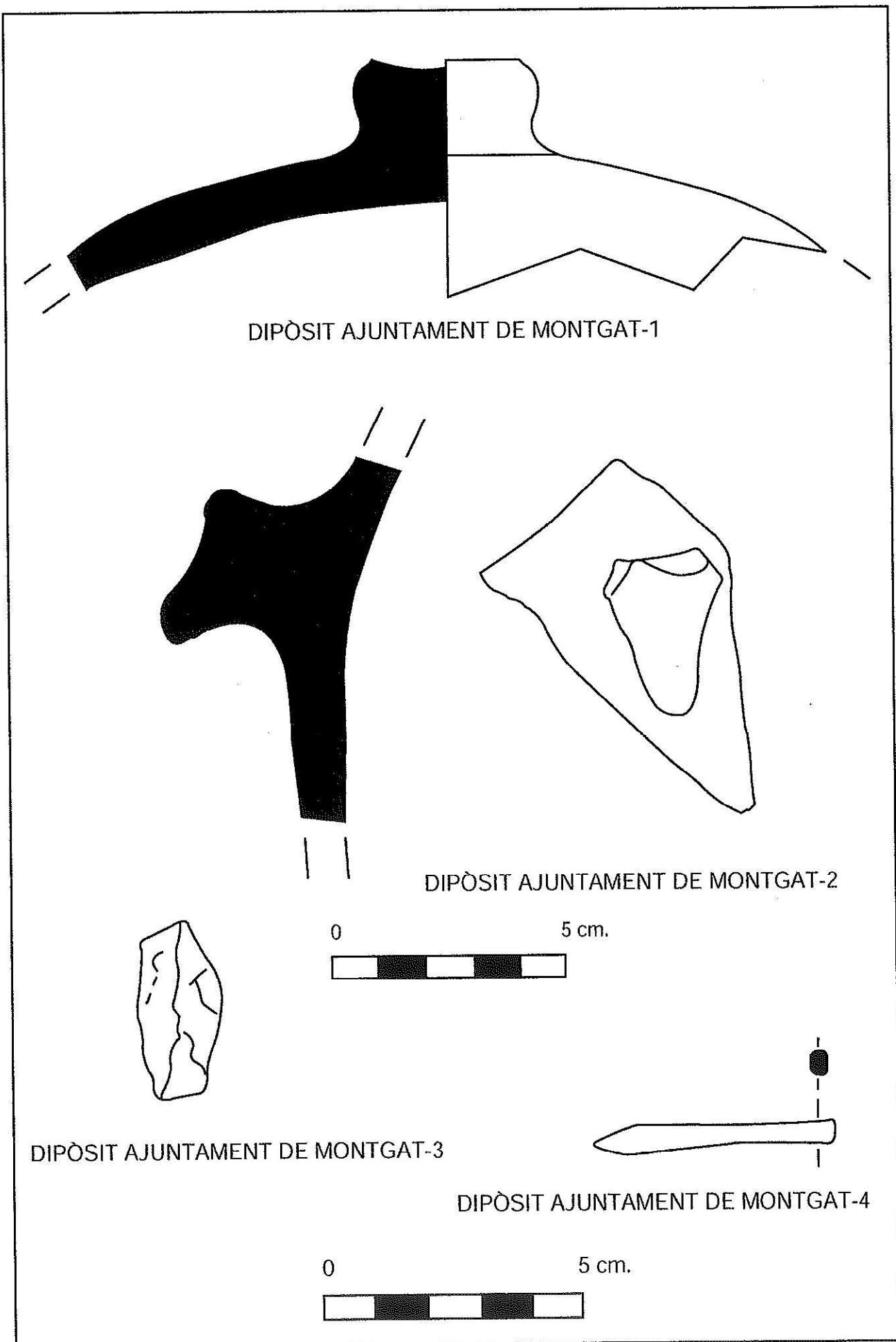

Figura 19

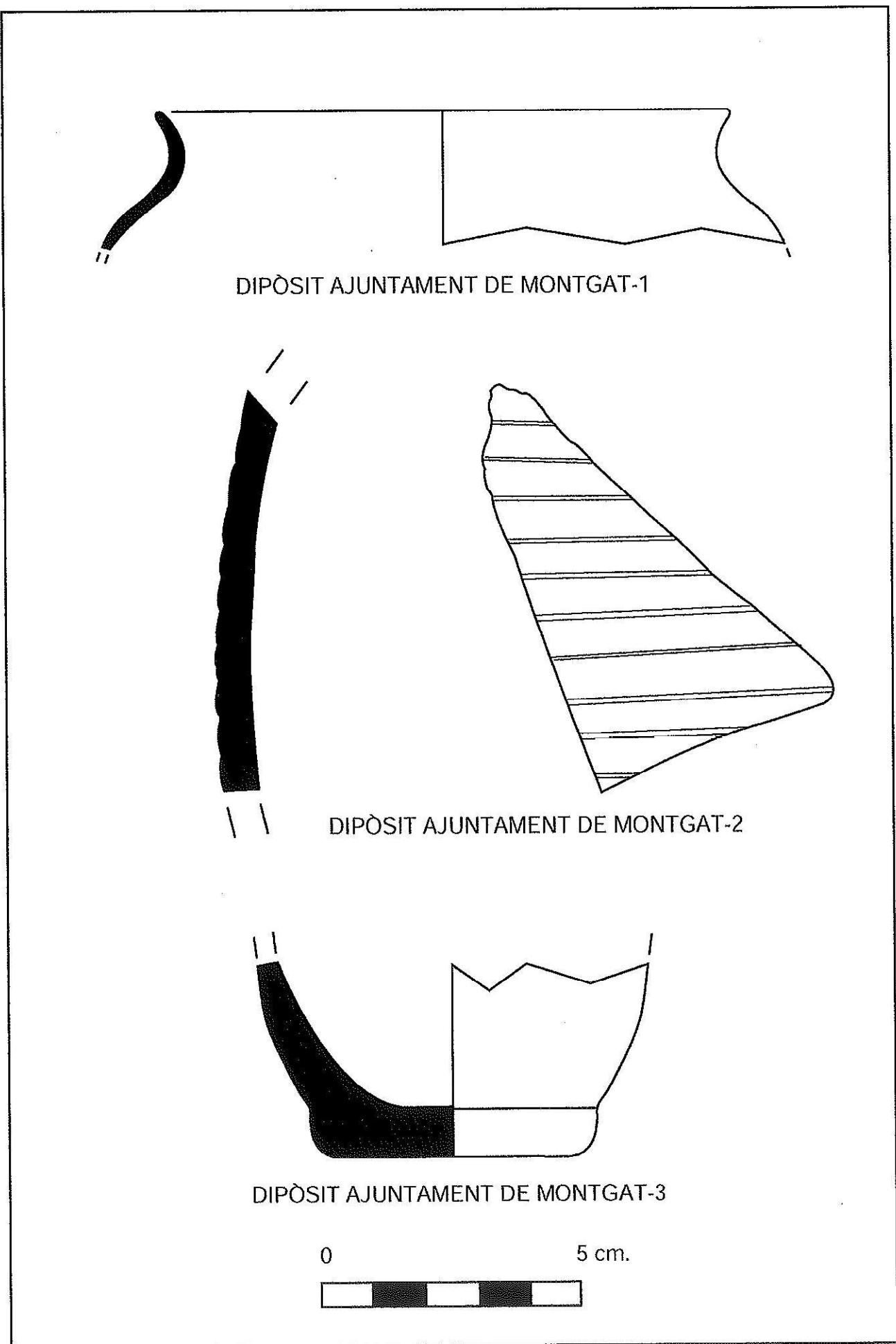

Figura 20

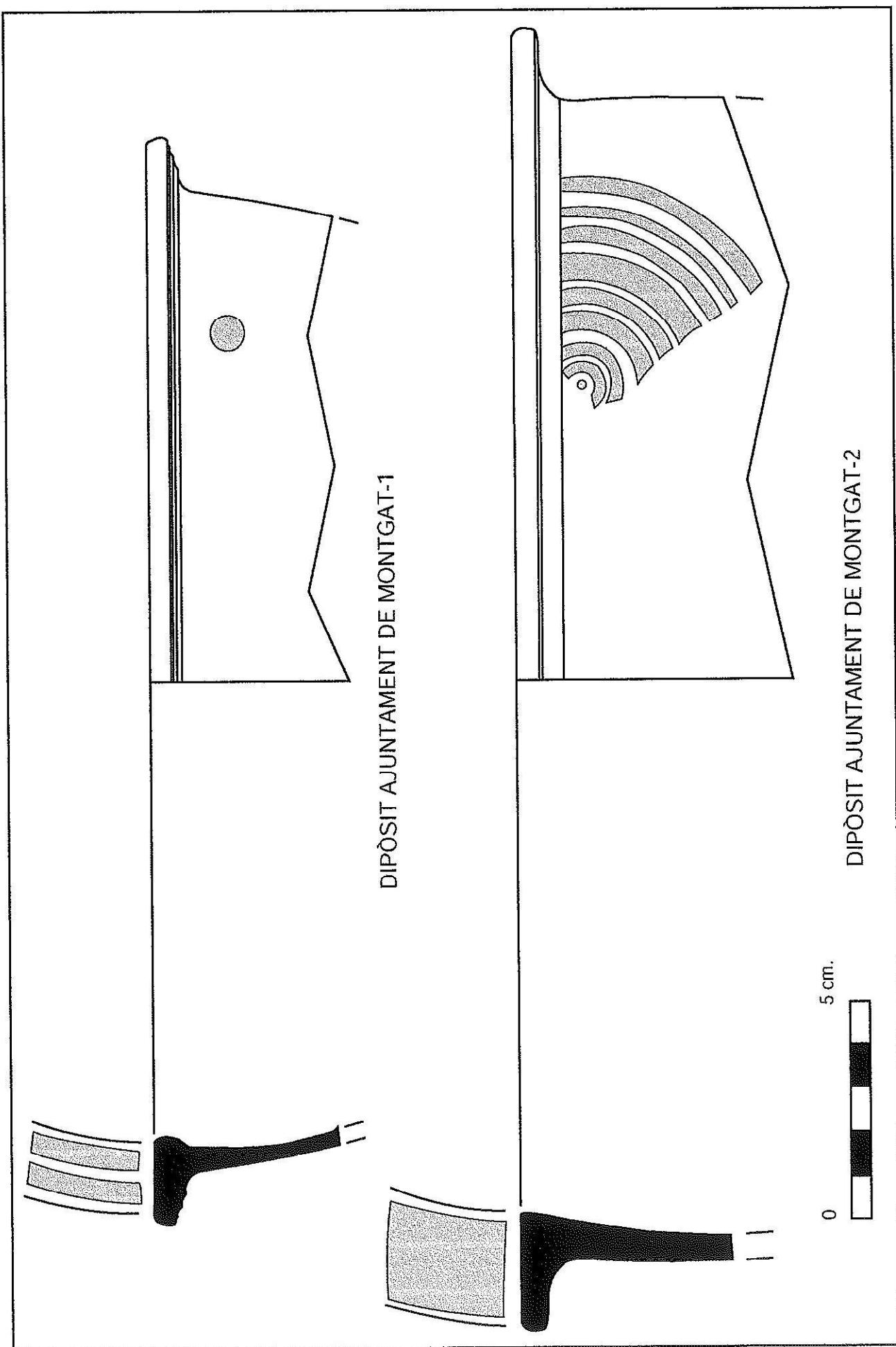

Figura 21

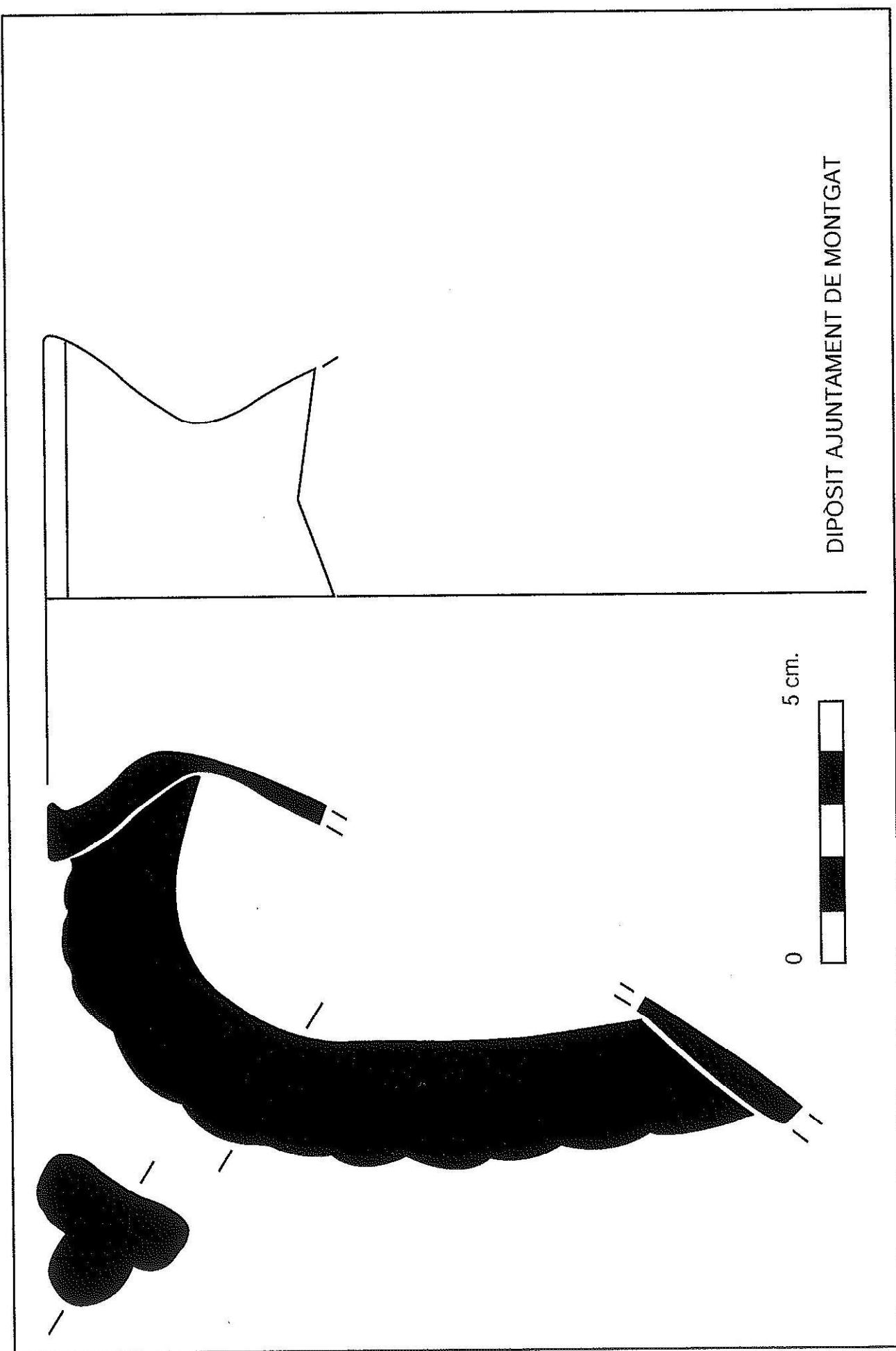

Figura 22

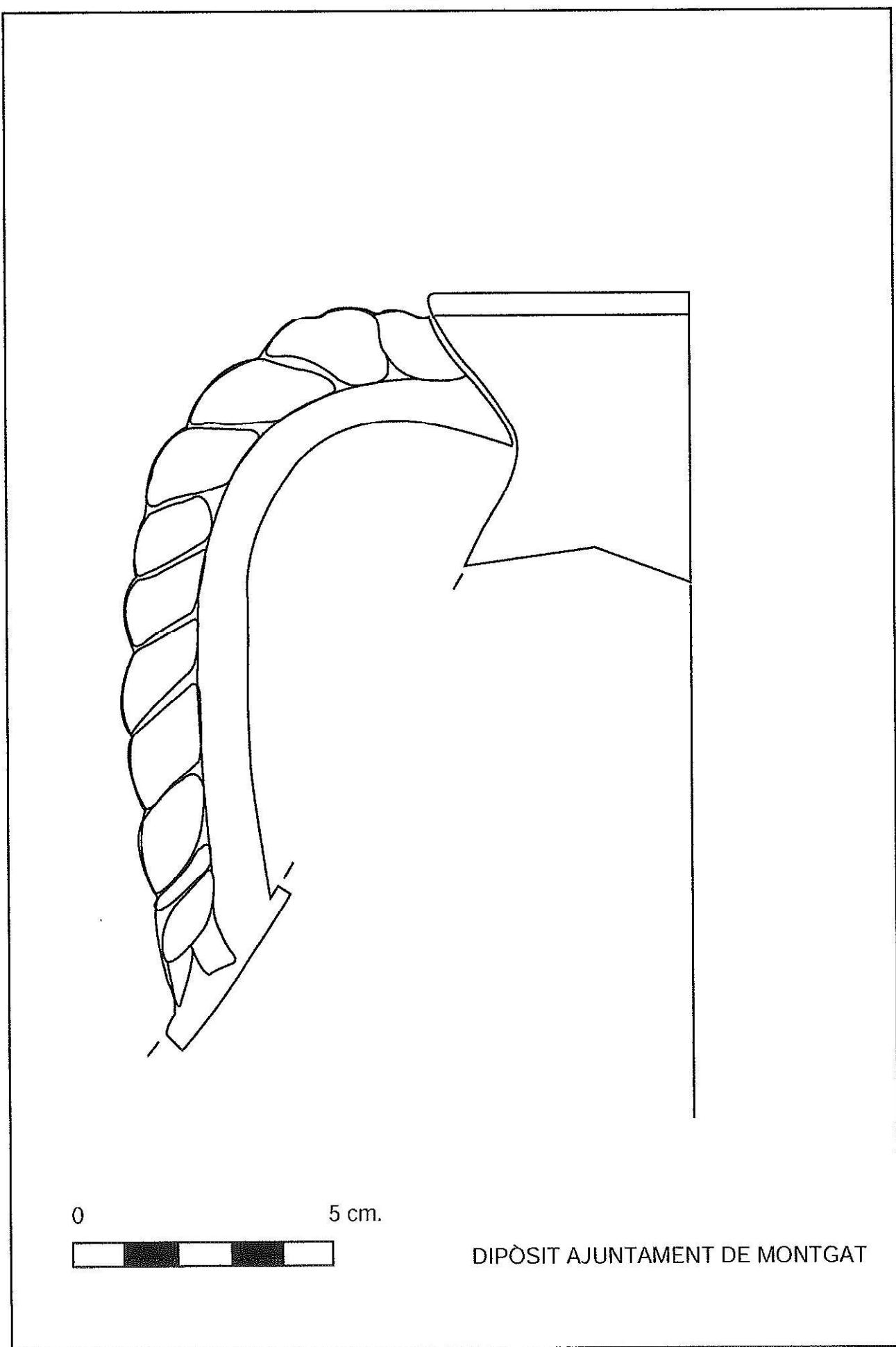

Figura 23

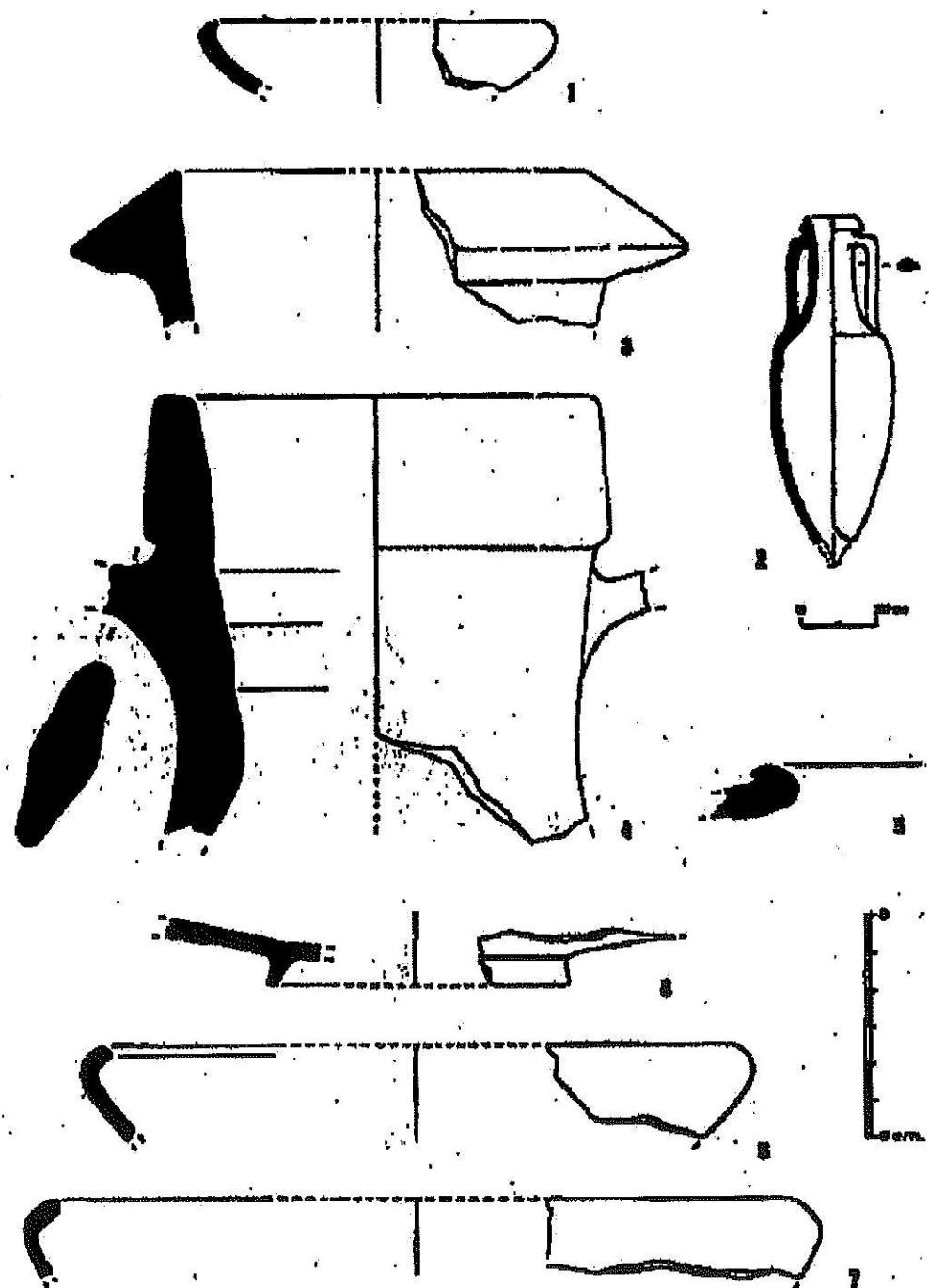

Fig. 1: Vaset de ceràmica campaniana de vernís negre. Fig. 2: Àmfora grecoitàlica. Figs. 3 i 4: Fragments d'àmfores romanes. Fig. 5 : Fragment de vora d'àmfora ibèrica. Figs. 6, 7 i 8: Fragments de pàteres ibèriques

Figura 24

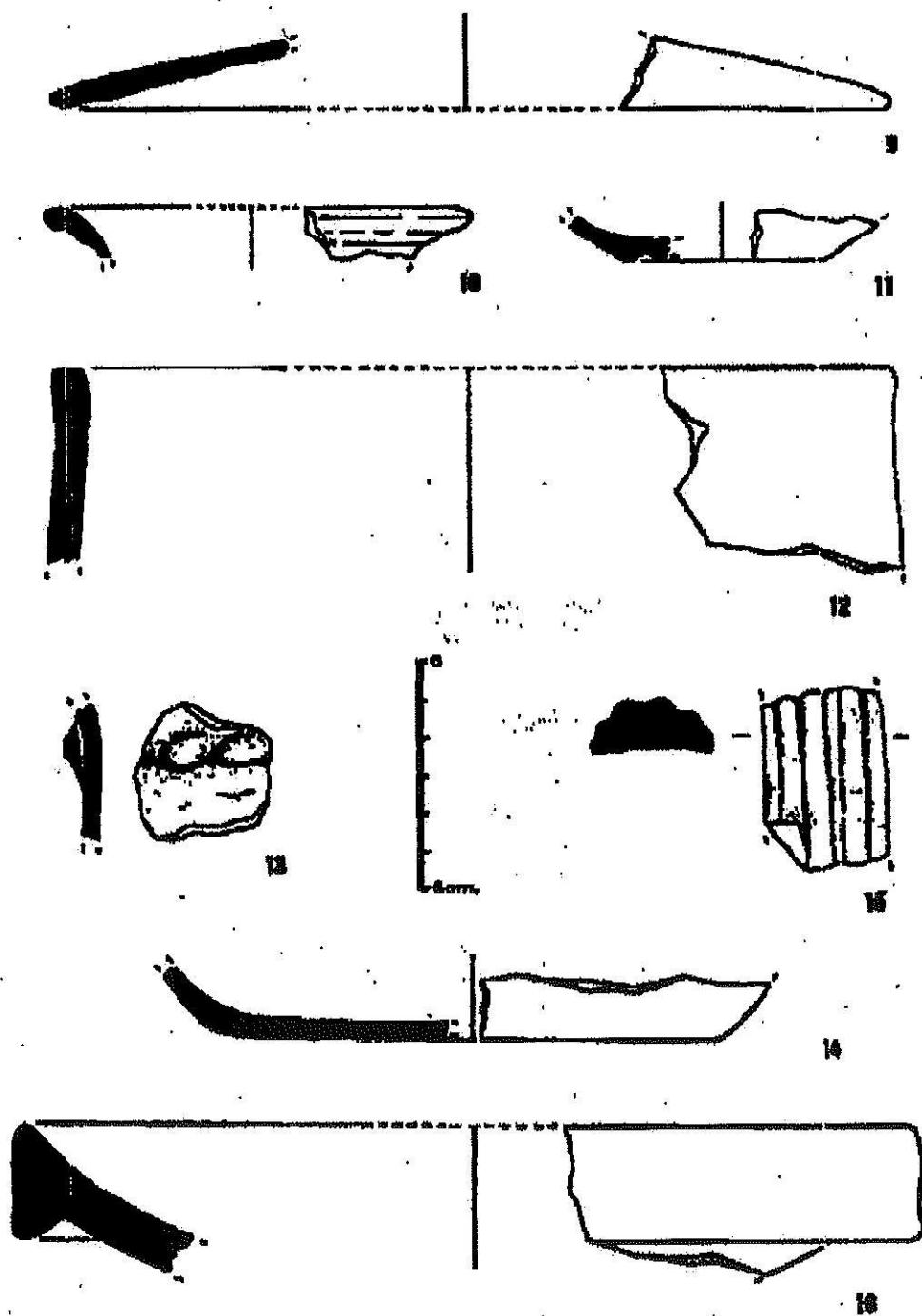
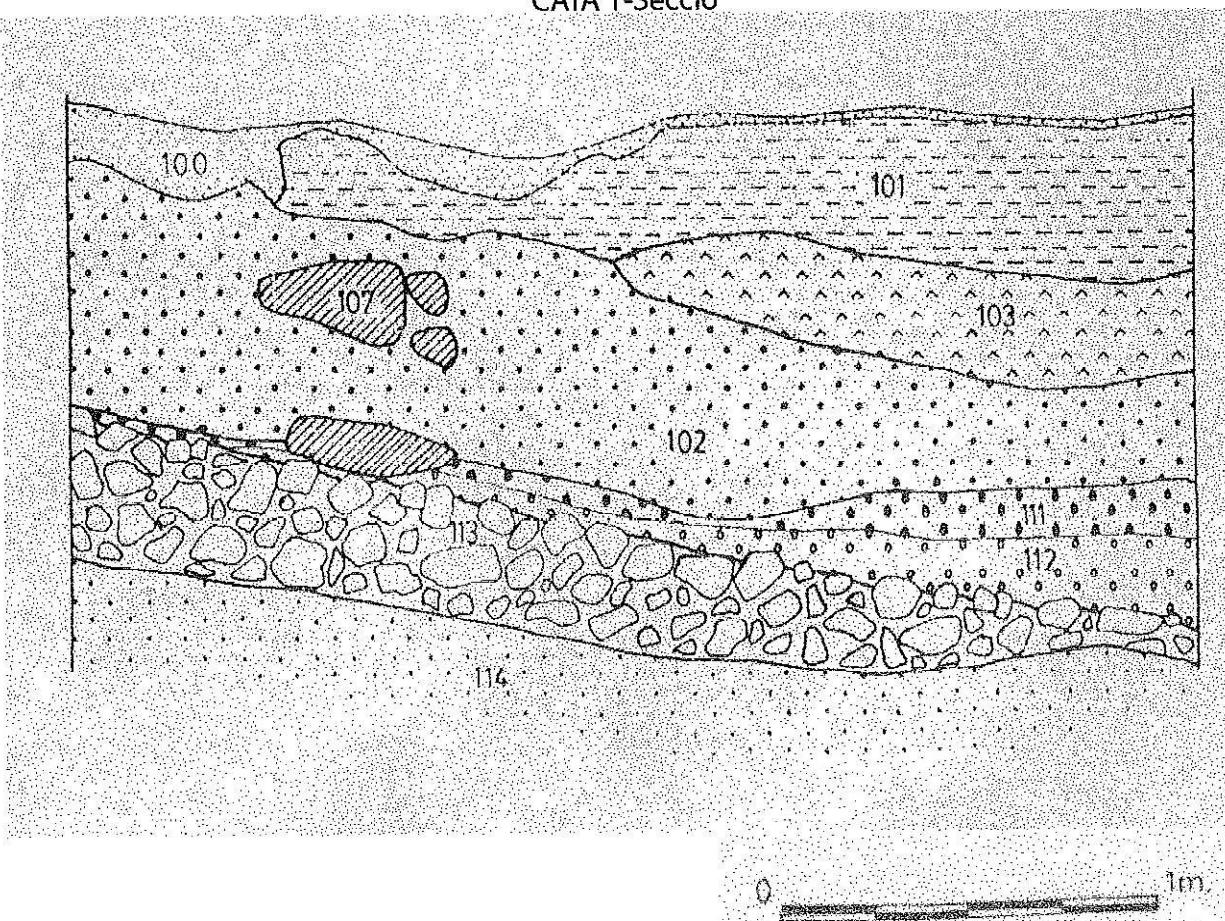

Fig. 9: Fragment de tapadora ibèrica. Figs. 10 i 11: Fragments de vora de peu de gerreta bicònica de ceràmica grisa. Figs. 12, 13 i 14: Fragments de terrissa elaborats a mà. Fig. 15 : Fragment de nansa motllurada. Fig. 16 : Fragment de morter romà d'època republicana

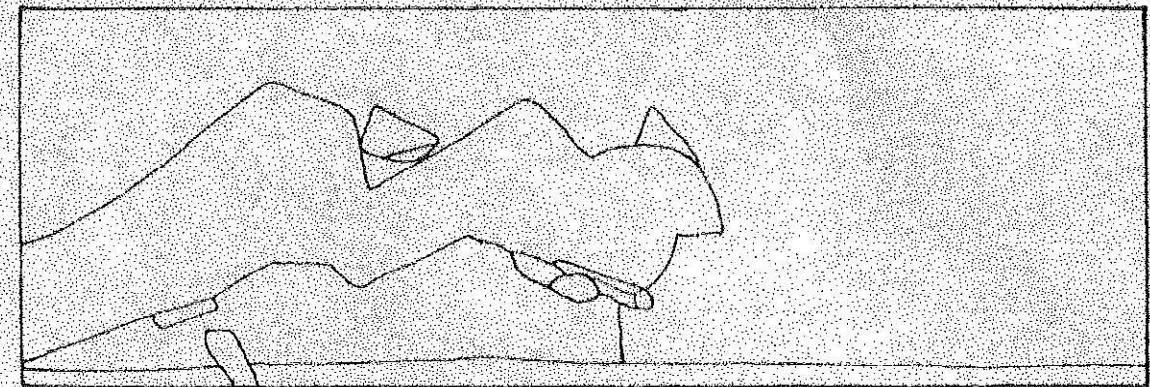
3.3. APÈNDIX 3: PLANIMETRIA

Làmina 1:	Cata 1: Secció
Làmina 2:	Cates 2 i 3: Plantes
Làmina 3:	Cata 4 : Planta de la u.e. 400 i la u.e. 401 i seccions de la mateixa cata
Làmina 4:	Cata 5: Planta de la u.e. 500 i la u.e. 501 i seccions de la mateixa cata
Làmina 5:	Cata 6: Planta
Làmina 6:	Cata 6: Secció b-b'
Làmina 7:	Cata 6: Secció D-D' i secció E-E'
Làmina 8:	Cata 6: Secció H-H'
Làmina 9:	Cata 7: Planta de les u.e. 701 i 702
Làmina 10:	Cata 7: Seccions A-A' i B-B'

LÀMINA 1
MG'87/I
CATA 1-Secció

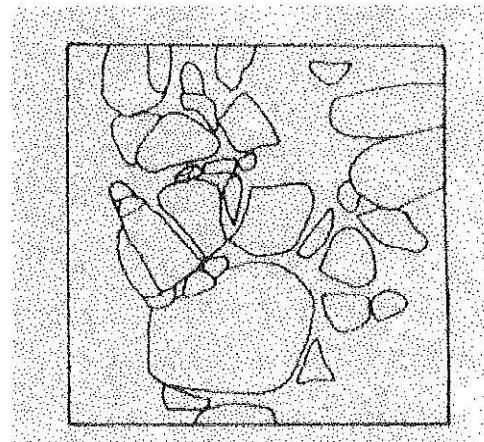

LÀMINA 2
MG'87/I87/I
CATA 2 - Planta

0 1m

MG-87/I
CATA 3
Planta

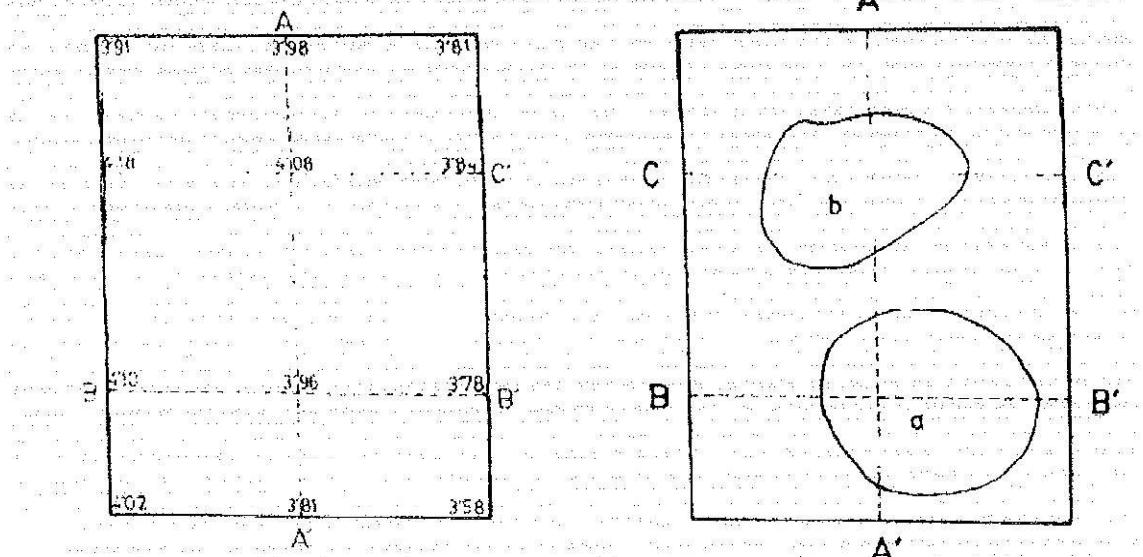

0 1m

LÀMINA 3

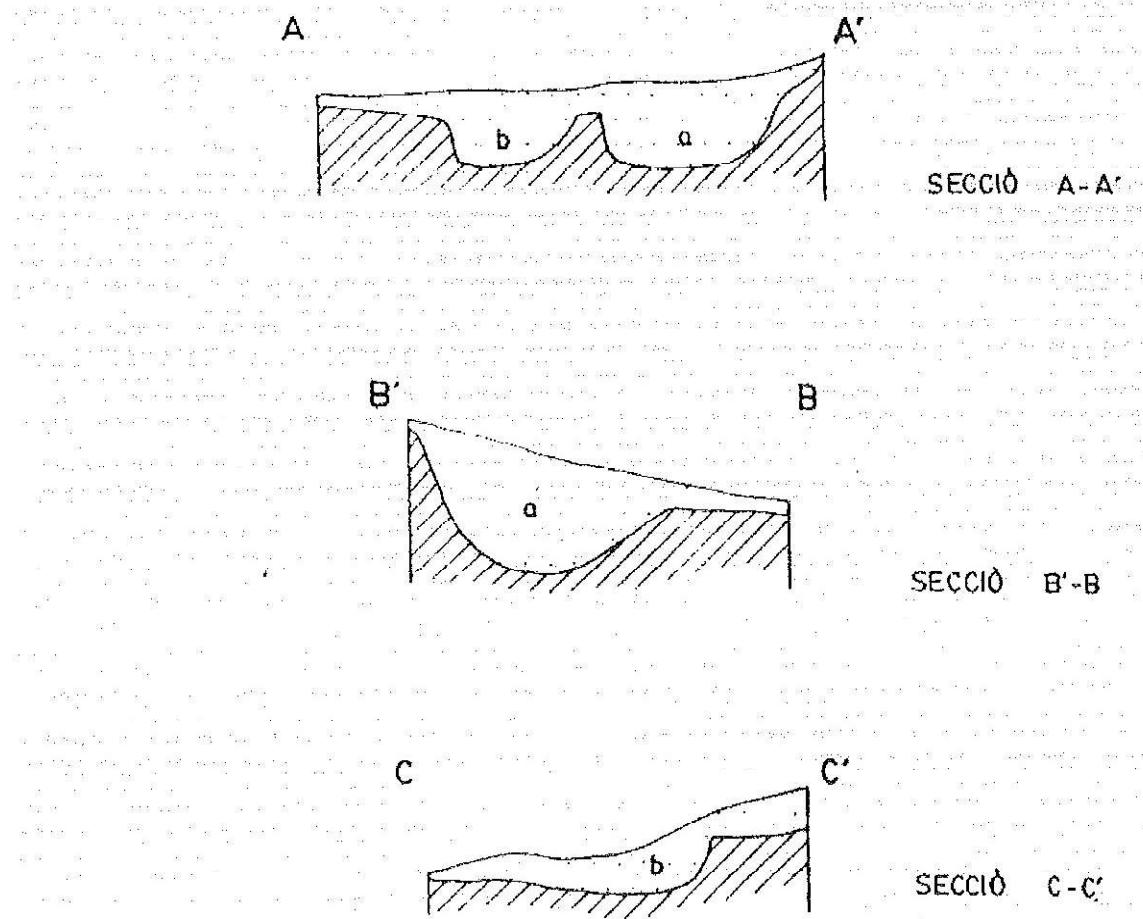
MG 87/1

CATA 4

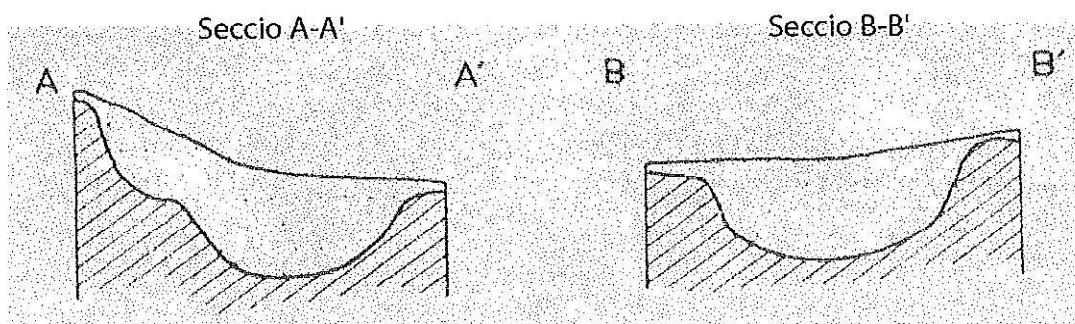
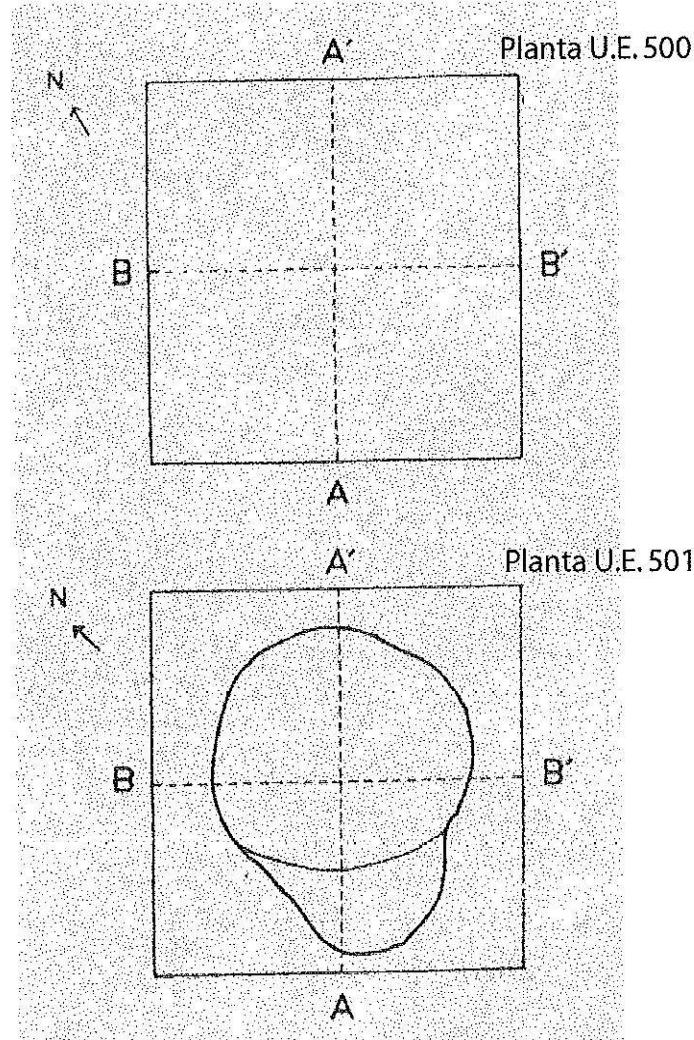
Planta U.E.400

Planta U.E. 401

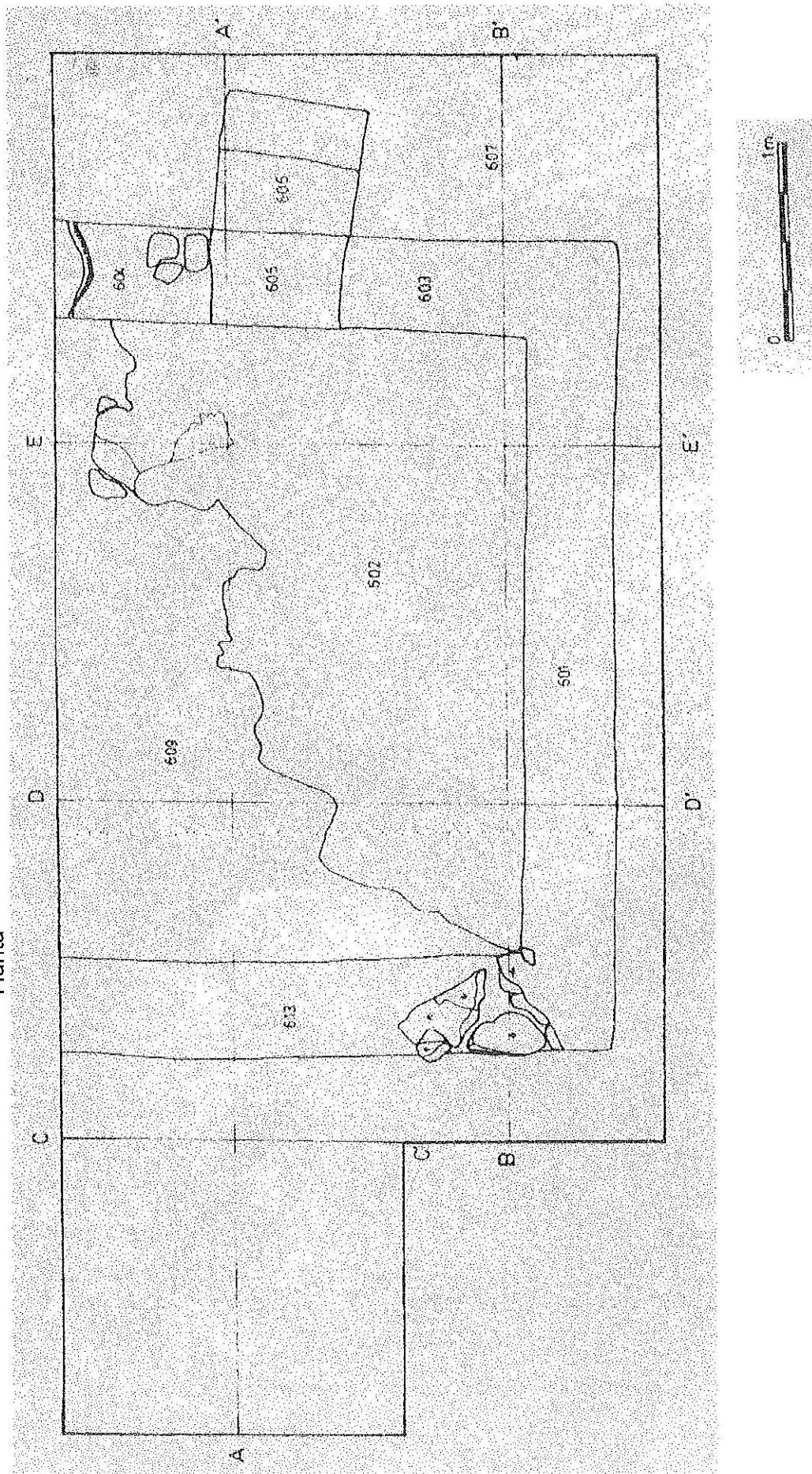
0 1m

LÀMINA 4
MG 87/I
CATÁ 5

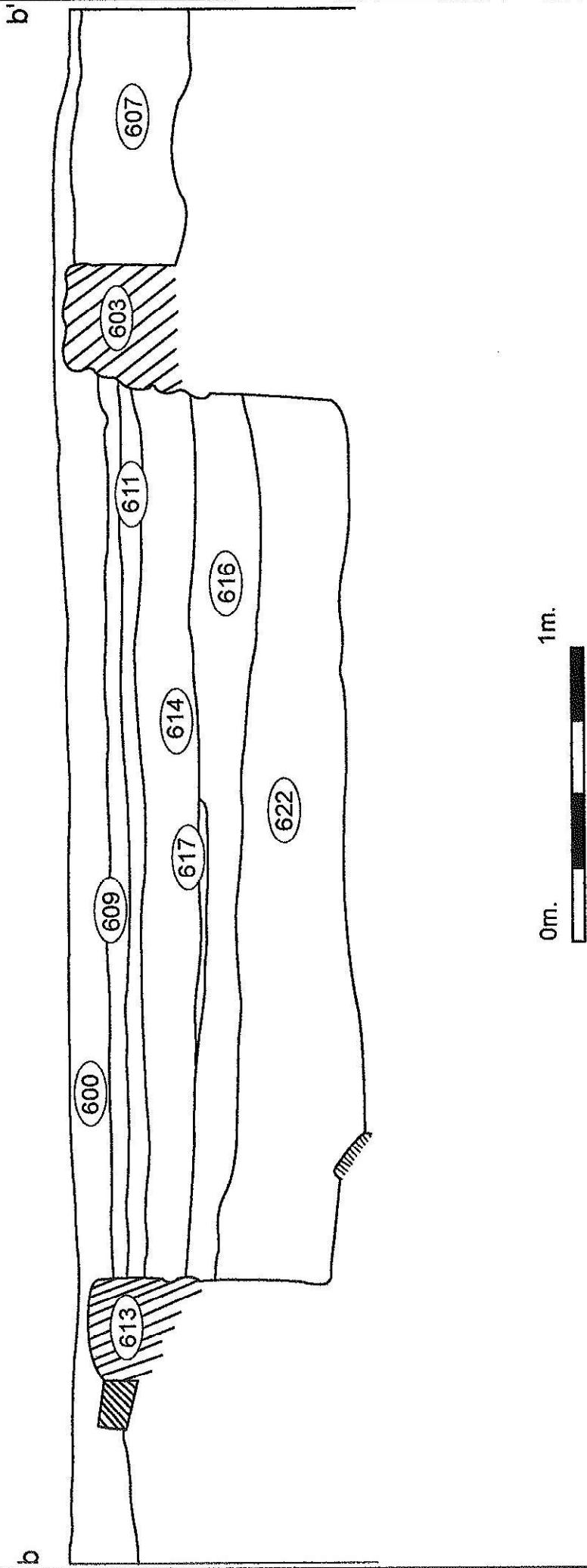
LÀMINA 5

MONTGAT-87/1
CATÀ 6
Planta

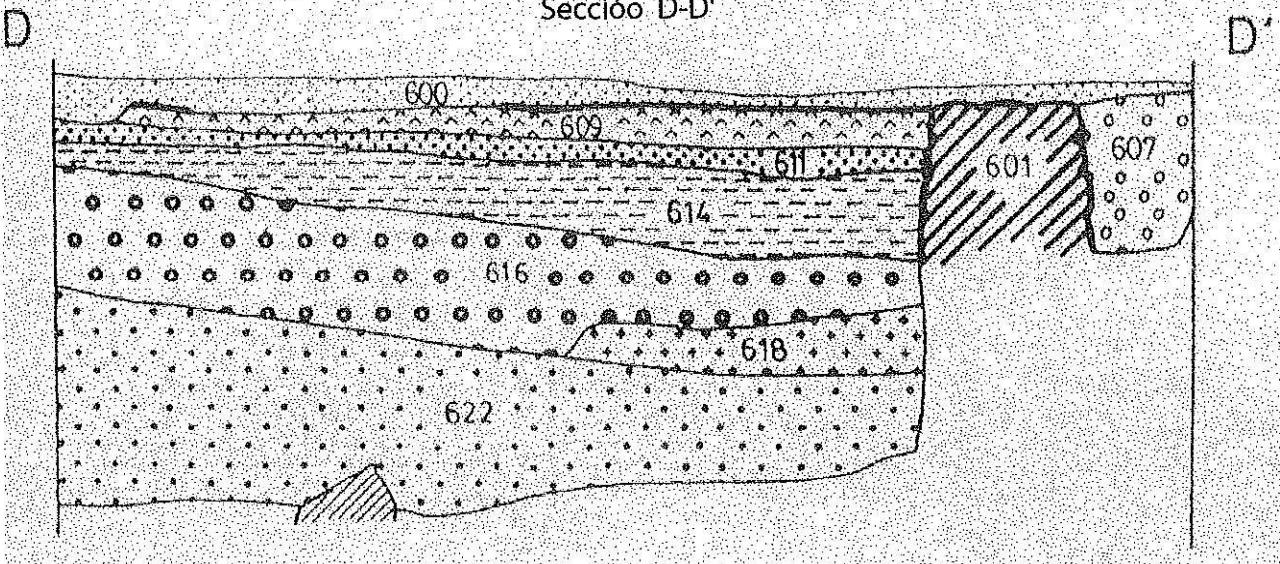

MG-87- CATA 6. Secció b-b'

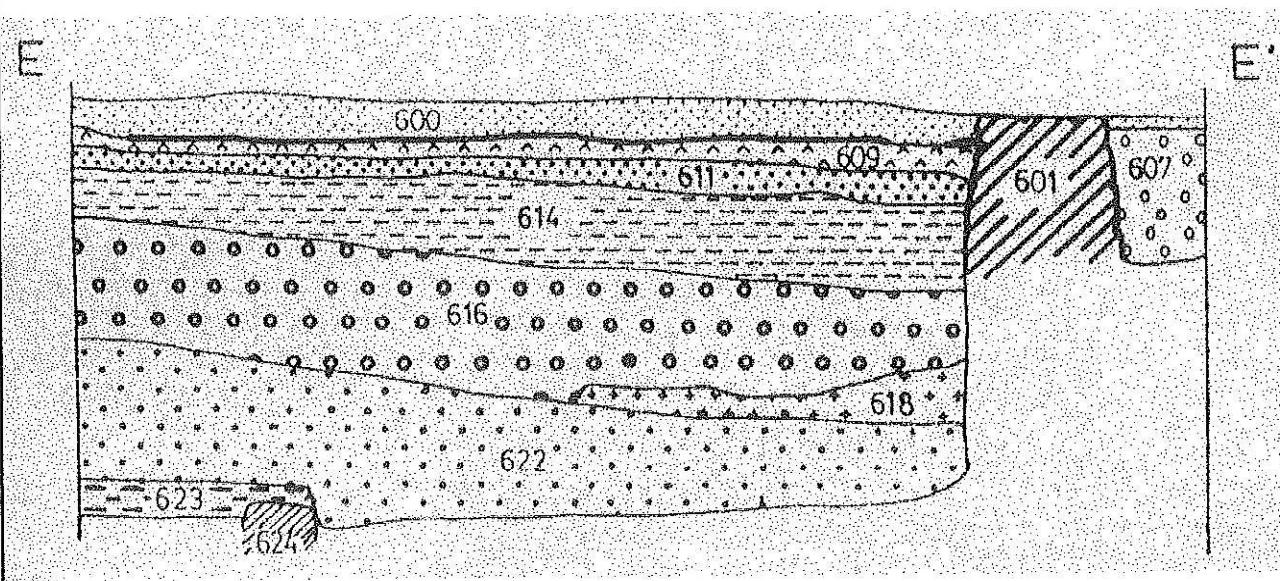
LÀMINA 6

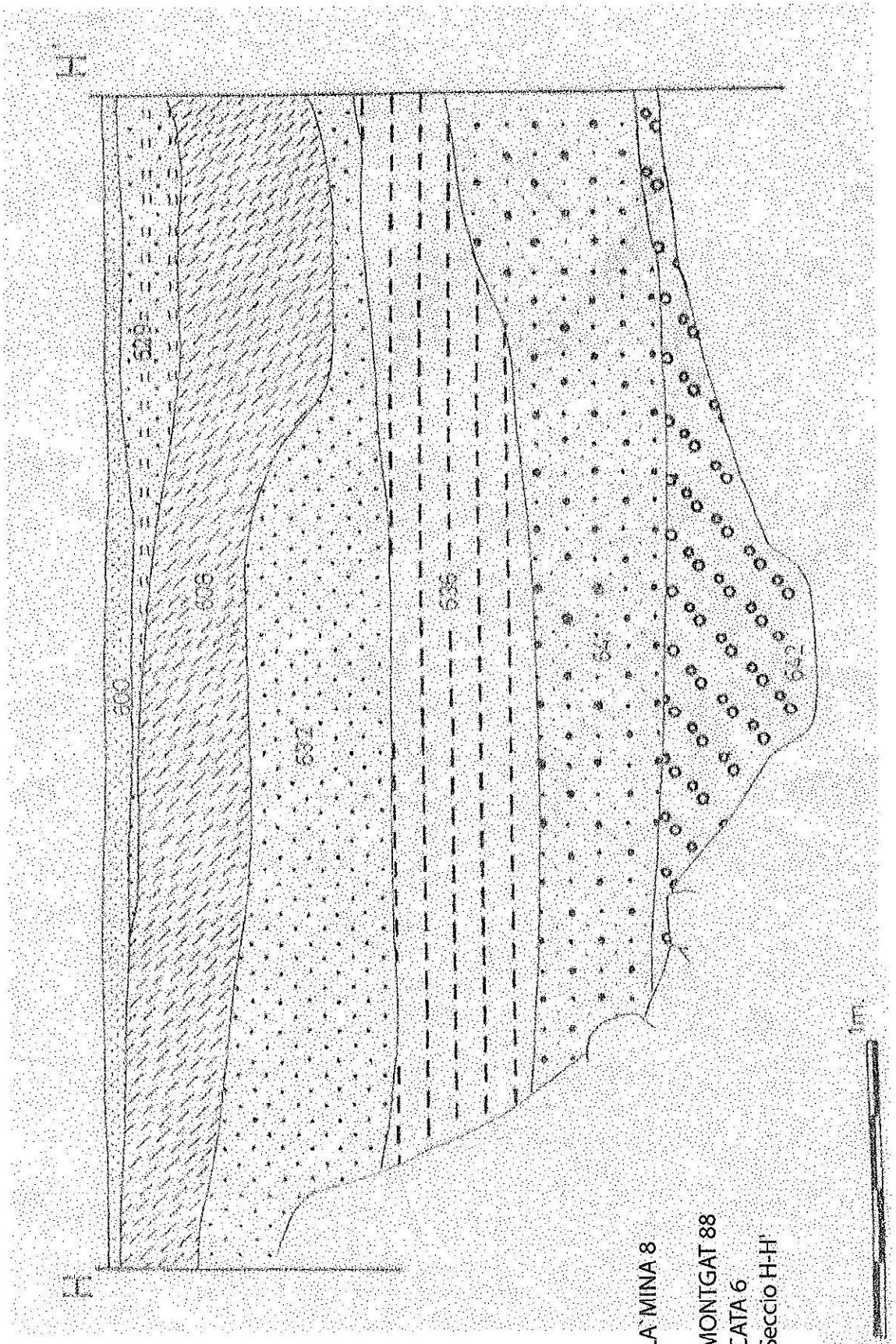

LÀMINA 7
MG-87II
CATA 6
Secció D-D'

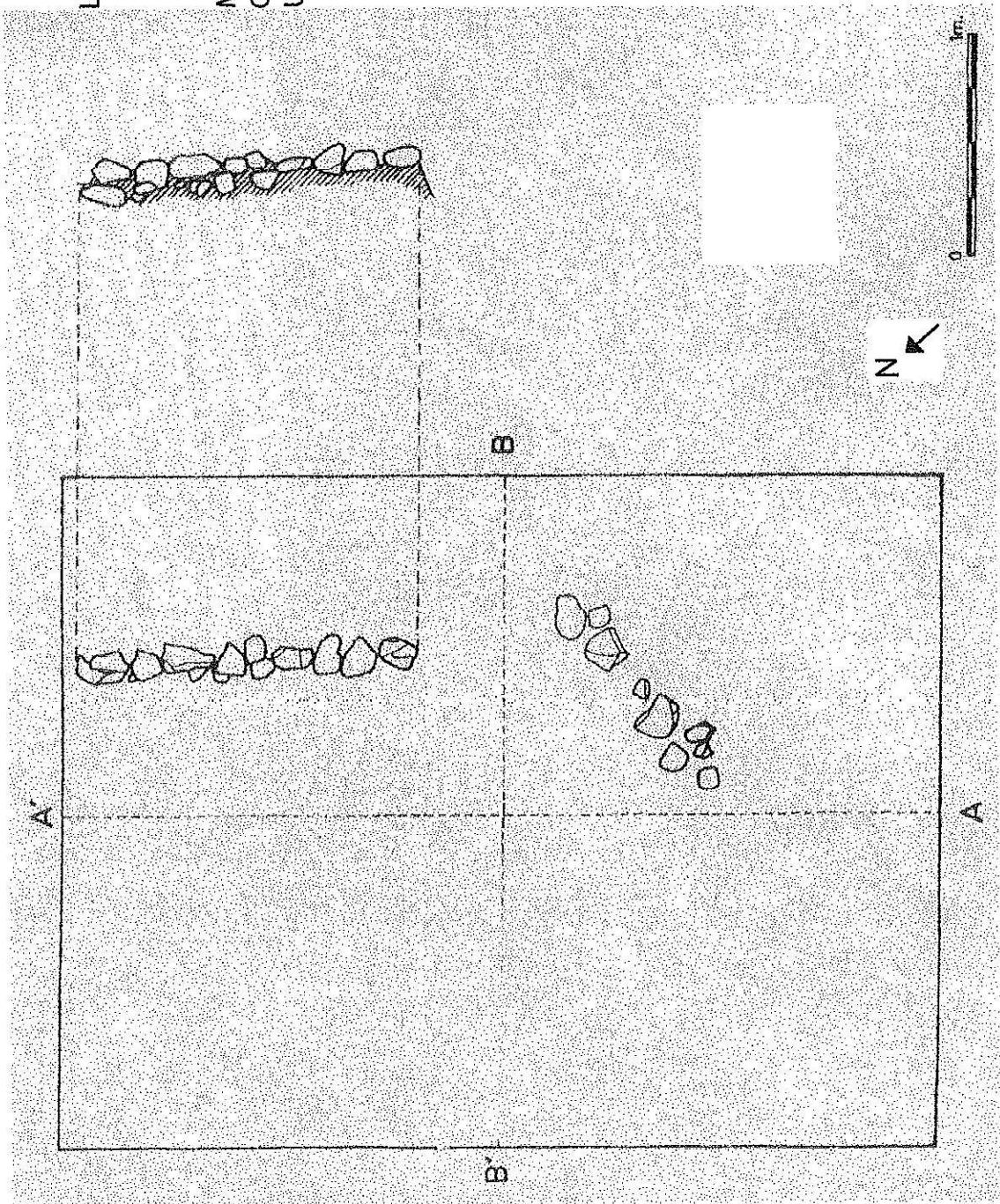
MG-87/II
CATA 6
Secció E-E'

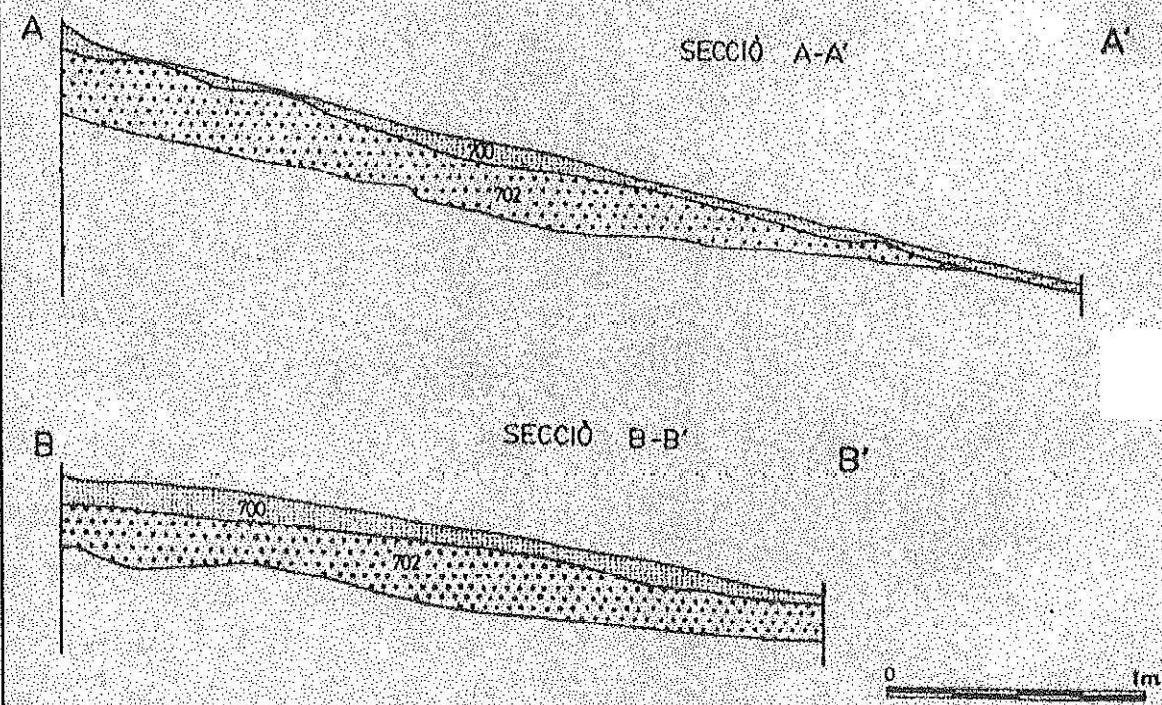

LÀMINA 9

MONTGAT 87/II
CAT 7 - Planta
U.E. 701 i 702

LÀMINA 10
MG'87/II
CATA 7
Seccions A-A' i B-B'

APÈNDIX 4

4. 1. Vistes generals del turó de Montgat

Foto núm. 1: Vista actual de la vessant est del Turó de Montgat (sector de la pedrera)
(Fotografia: Bea-Chimisanas)

Foto núm.2: Vista actual de la vessant oest del Turó de Montgat (sector de la carretera)
(Fotografia: Bea-Chimisanas)

Foto núm.3: Vista general del turó de Can Piqué o Can Carandini (antigament unit al turó de Montgat) (Fotografia: Bea-Chimisanas)

Foto núm.4: Vista actual del cim del Turó de Montgat (Fotografia: Bea-Chimisanas)

Foto núm. 5: Vista actual del cim del turó de Montgat (Fotografia Bea-Chimisanas)

Foto núm. 6: Control visual des del cim del turó cap al nordest (Fotografia Bea-Chimisanas)

Foto núm. 7: Control visual des del cim del turó cap al sudest (Fotografia Bea-Chimisanas)

4.2. Evolució històrica de la imatge del Turó de Montgat

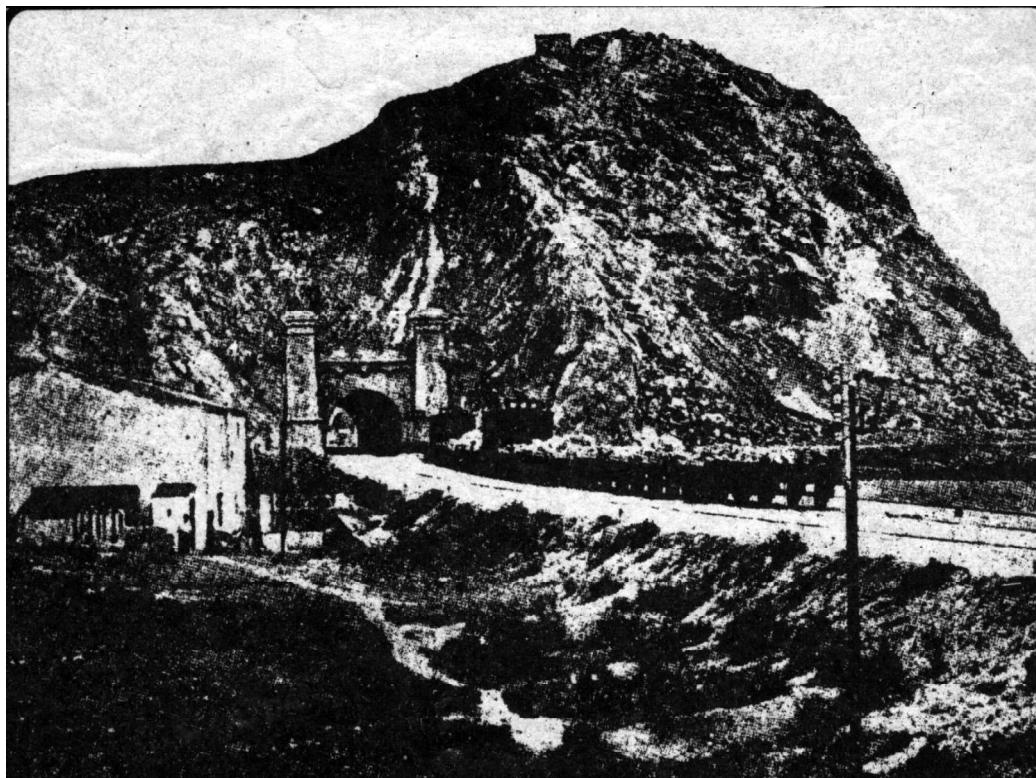

Foto núm. 8: Vista des de la cara sud del turó al 1856 (Fotografia: A. Chimisanas)

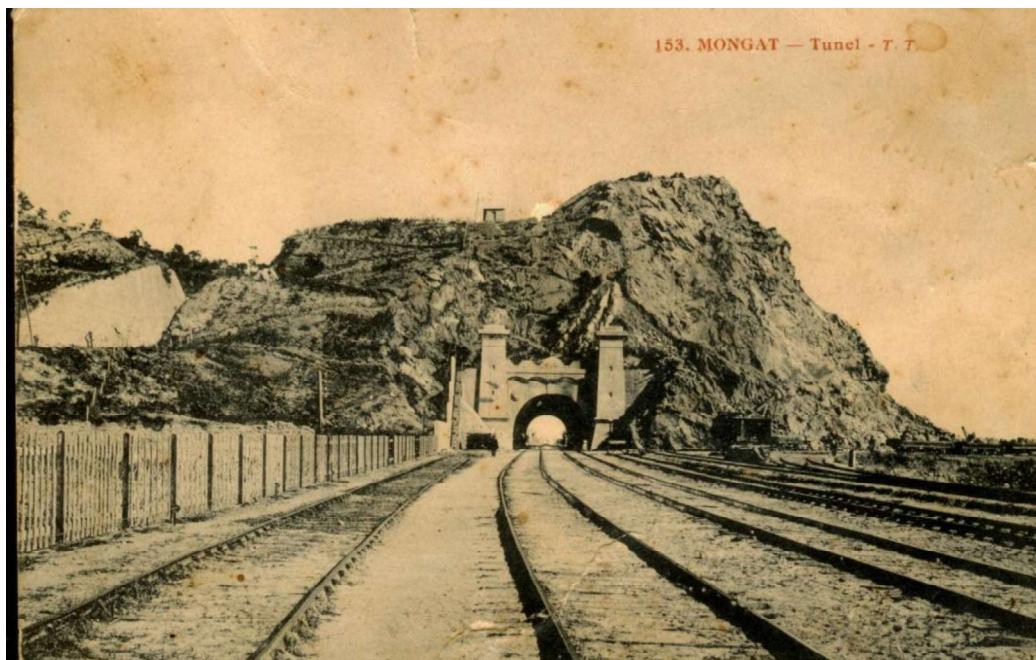

Foto núm. 9: Vista de la cara sud del turó de Montgat

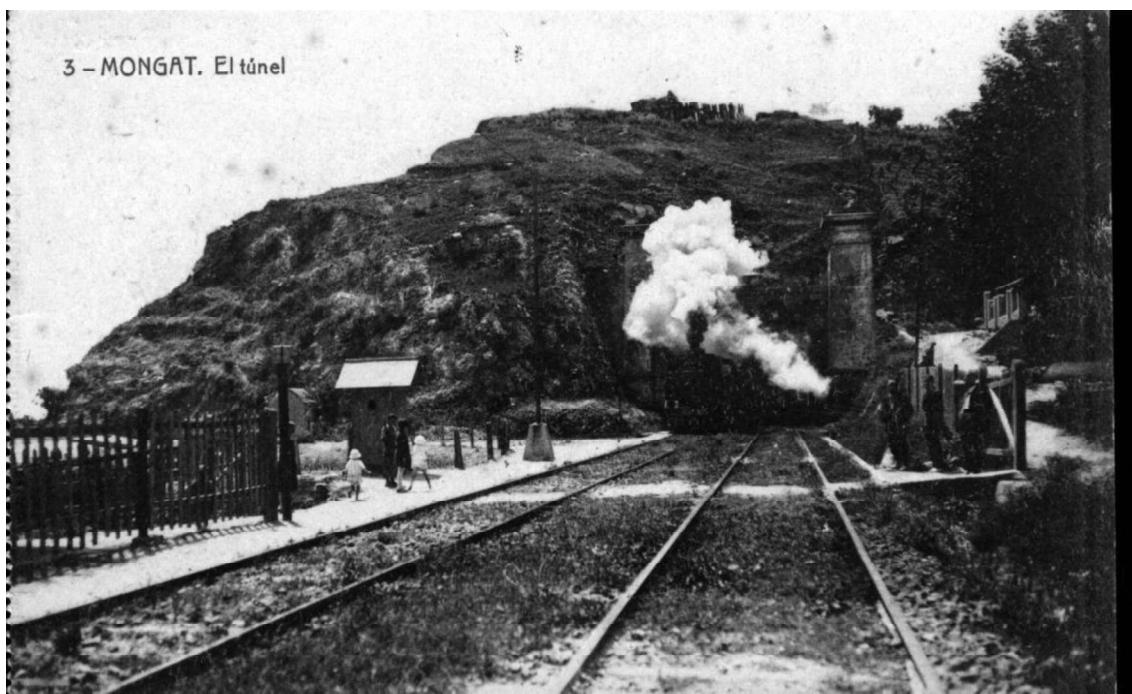

Foto núm. 10: Vista de la boca nord del túnel (1920-1930)

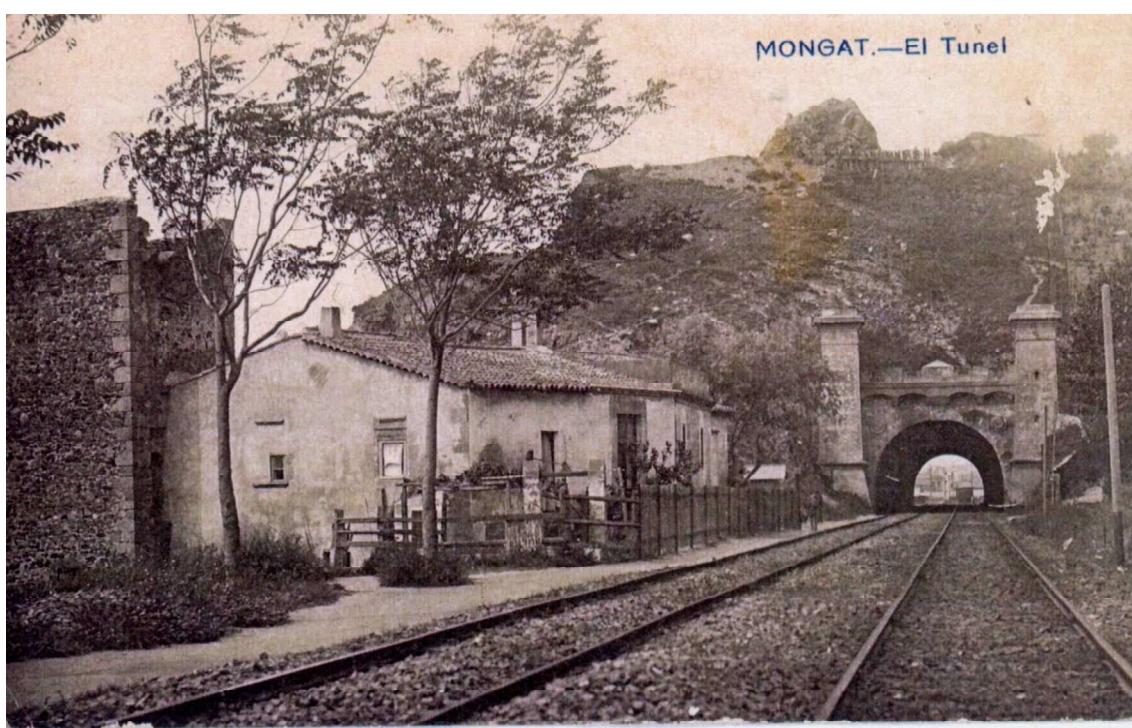

Foto núm. 11: Vista de la torre de Can Alsina a la cara nord del Turó a principis del segle XX.
(Fotografia: A. Chimisanas)

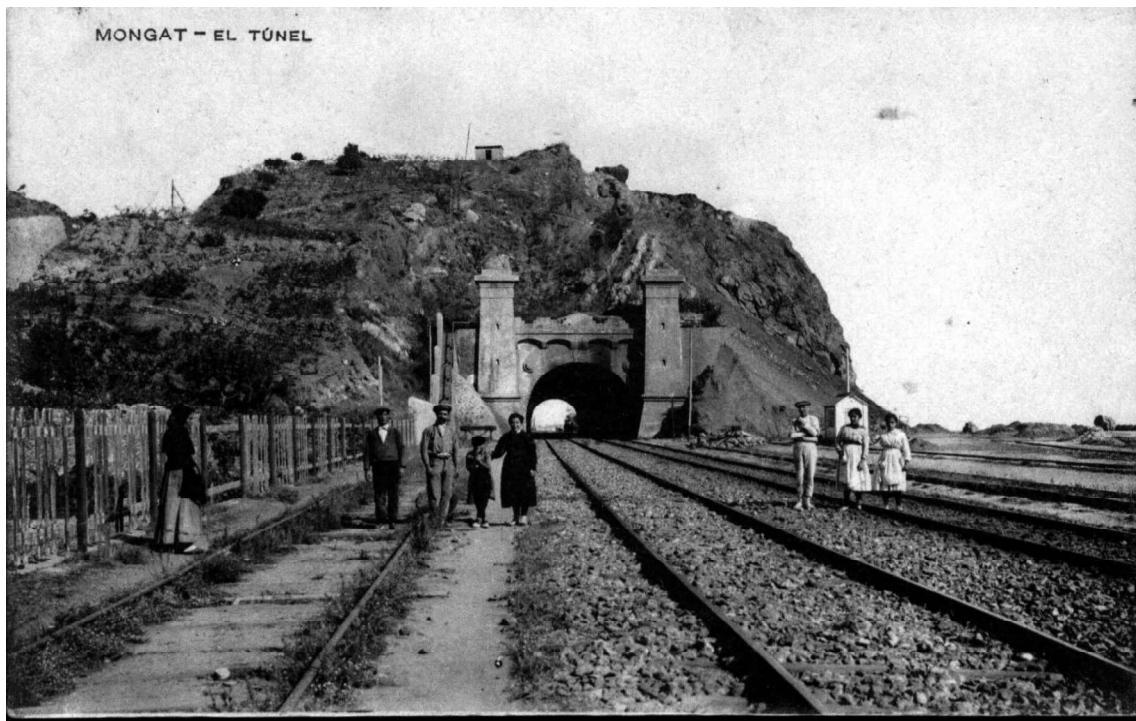

Foto núm. 12: Vista de la cara sud del túnel a inicis de segle XX (Fotografia: A. Chimisanas)

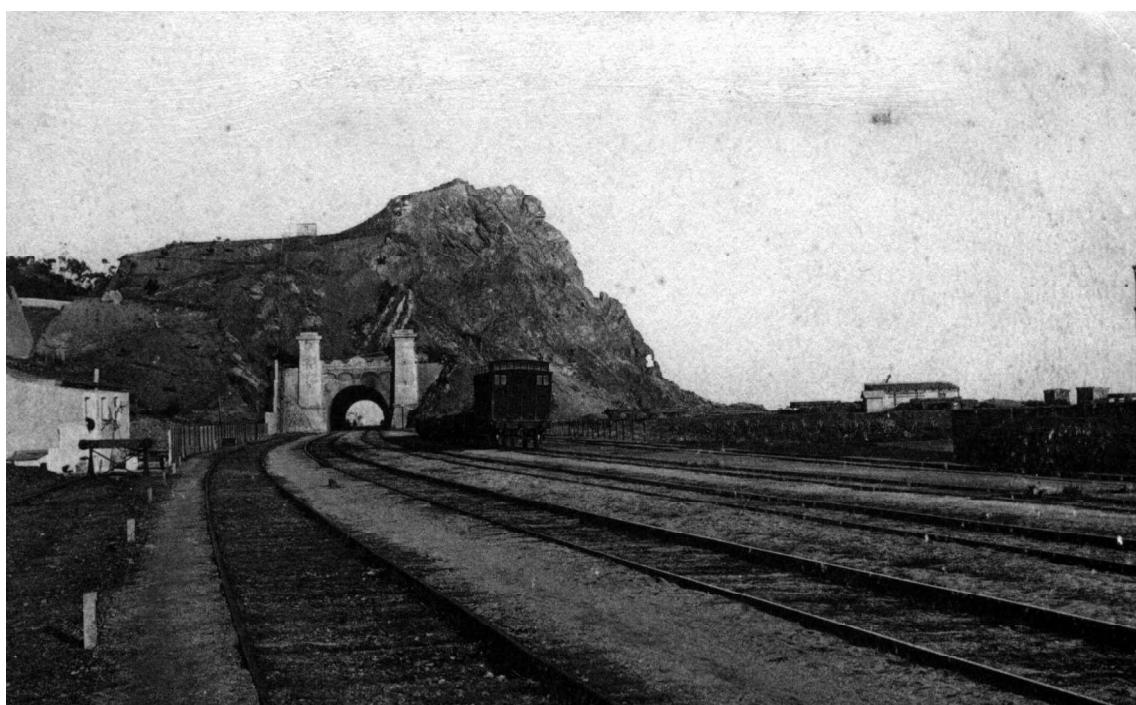

Foto núm. 13: Vista del turó de Montgat des de les vies del tren. a inicis del segle XX (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 14:: Vistes del Turó des del Casc Antic a mitjan segle XX. (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 15: Vista del Camí Ral al seu pas pel Turó de Montbató i el Mas de Can Carandini a inicis del segle XX (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 16: Vistes des del cim del turó de Montgat després de la nevada de 1962

Foto núm. 17: Fotografia aèria del Turó de Montgat publicada al diari *La Vanguardia* el dia 6 de juliol de 1967

4.3. Vistes de les cates i dels treballs arqueològics de les campanyes 1987-88

Foto núm. 18: Vista actual del mur de la cata 3, al cingle de la pedrera (Fotografia: Bea-Chimisanas)

Foto núm. 19 : Vista general de la situació de la cata 6 (Fotografia: Bea-Chimisanas)

Foto núm. 20: Vista general dels treballs de la cata 6 (agost de 1987) (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm.21: Continuació dels treballs d'excavació de la cata 6 (abril de 1988) (Fotografia: E. Chimisanas)

Foto núm. 22: Treballs d'excavació de la cata 6 (abril de 1988) (Fotografia: E. Chimisanas)

Foto núm. 23: Treballs d'excavació de la cata 6 (abril de 1988) (Fotografia: E. Chimisanas)

Foto núm. 24: Cata 6 a la campanya d'agost de 1987 (Fotografia: A. Chimisanas)

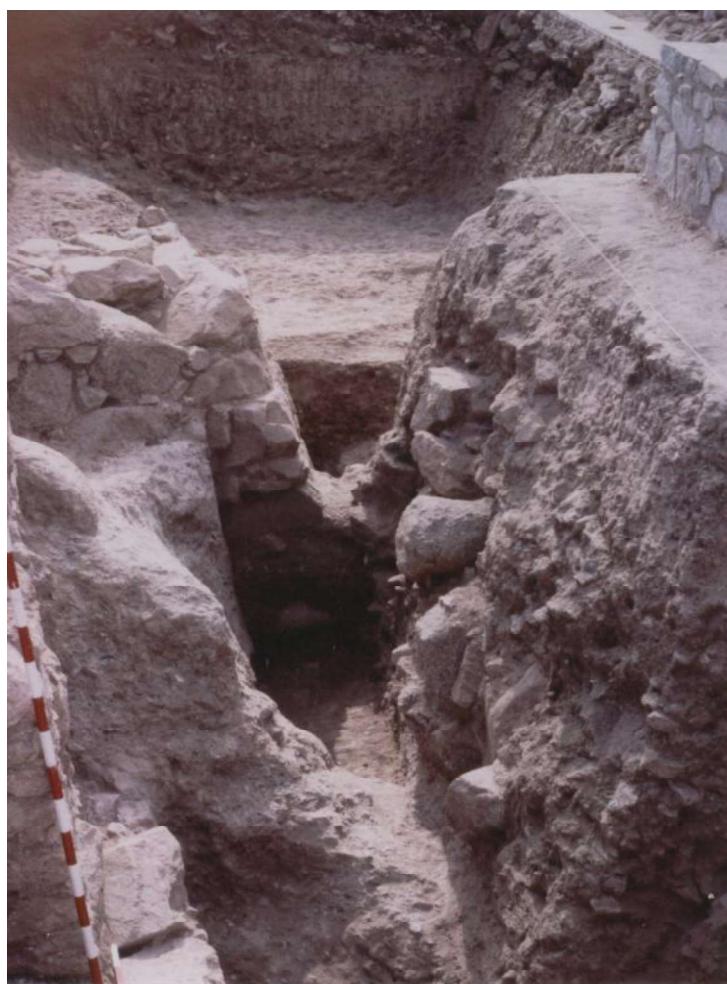
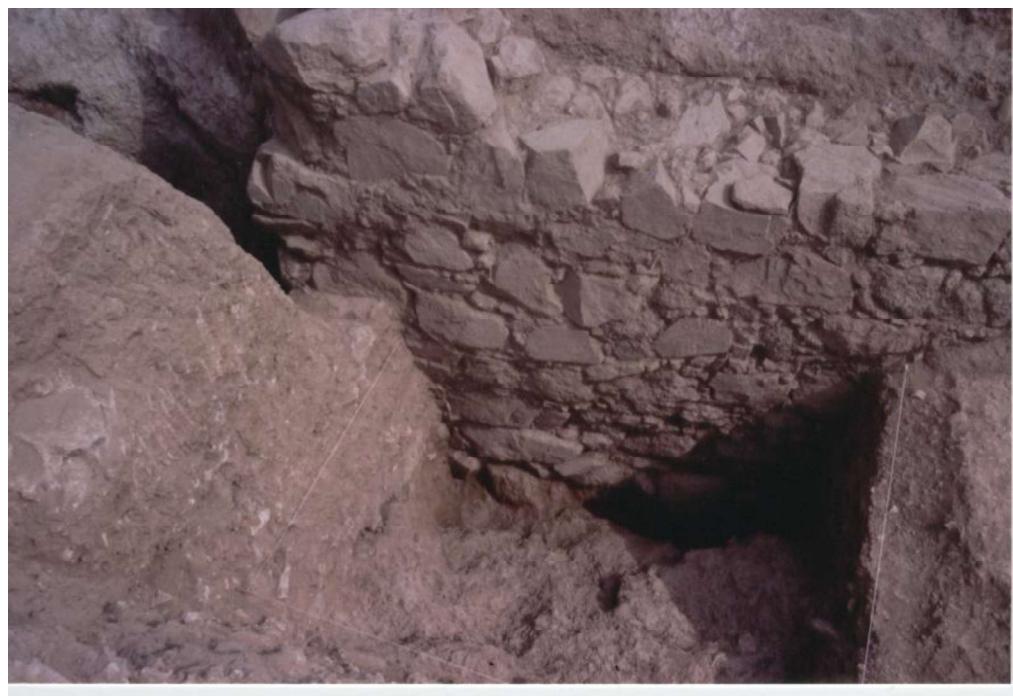
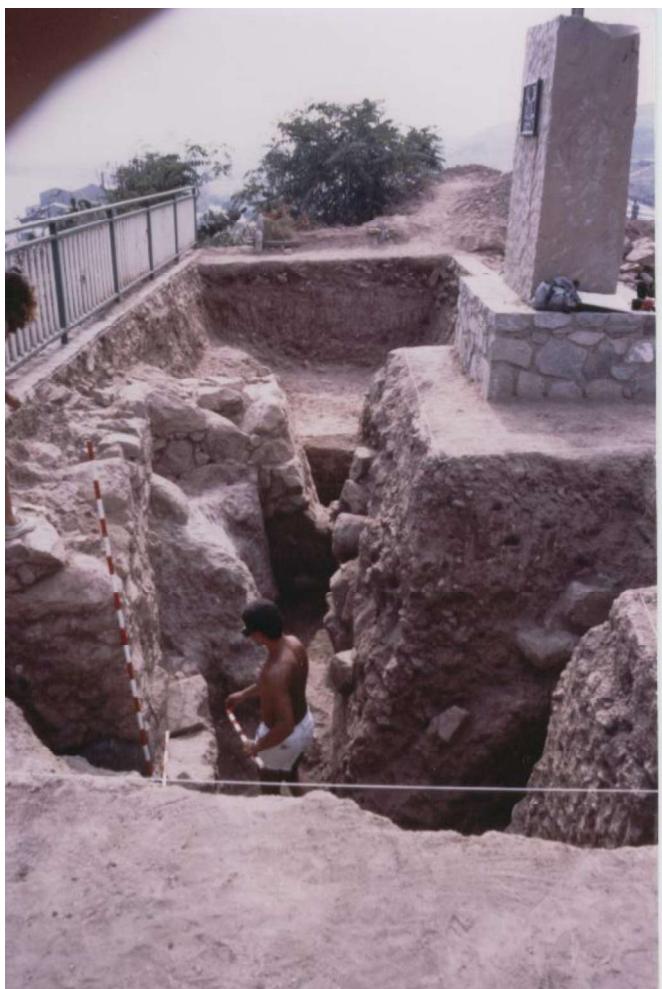

Foto núm. 25: Detall de la cata 6 (agost de 1988) (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 26: Vista de la cata 6 (agost de 1988) (Fotografia: A. Chimisanas)

Fotos núm.s. 27-29: detalls de la cata 6 (agost de 1988) (Fotografies: A. Chimisanas)

Foto núm. 30: Detall del mur (u.e. 624) de la cata 6 (agost de 1988) (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 31: Vista de la cata 7 al vessant nordest del turó (sector 3) (agost de 1987) (Fotografia: E. Chimisanas)

4.4. Materials dipositats a l'Ajuntament de Montbat:

Foto núm. 32: Àmfora itàlica Lamboglia 2 procedent de la rasa de la Renfe (1987)
(Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 33: Nansa trenada de ceràmica Grisa ibèrica procedent de les troballes de Font i Cussó. (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 34: Pondus (MG'88, u.e. 637) (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 35: Ceràmica reduïda a mà, nansa de tapadora procedent de les troballes de Font i Cussó. (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 36: Peu de ceràmica comuna redüida a torn amb grafit ibèric (MG'90-u.e.707)
(Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 37: Fons de Campaniana B amb decoració de rodeta (MG'90- u.e.706) (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 38: Ceràmica a mà, nansa amb forma de cap de bou procedent de les troballes de Font i Cussó . (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 39: Vista de perfil de la nansa de ceràmica a mà. (Fotografia A. Chimisanas)

Foto núm. 40: Ham (Fotografia: A. Chimisanas)

Foto núm. 41: Punxó o agulla d'os procedent de les troballes de Font i Cussó (Fotografia: A. Chimisanas)

4. ANNEX:

**4.1. Marc cronoespaijal del món
ibèric a Catalunya**

**4.2. Característiques generals de
la cultura ibèrica**

4. ANNEX

4.1. Marc cronoespacial del món ibèric a Catalunya

Vers l'any 1000 a.n.e. es produí un fenòmen migratori de grups humans de més enllà dels Pirineus, uns pobles indoeuropeus que tenien el seu origen a Centre Europa, a la conca del riu Danubi. Aquests pobles indoeuropeus, els anomenats “Camps d'Urnes” van portar canvis als indígenes de l'est de la Península Ibèrica principalment, com ara la metal·lúrgia del ferro i un nou ritual d'enterrament com és la incineració. De fet, progressivament es van anar superposant al substrat indígena del Bronze, que no era més que una pervivència de la població neolítica. A tot això s'ha d'afegir les influències rebudes dels pobles colonitzadors provinents del Mediterrani (fenicis i grecs principalment).

De totes maneres, s'hauria de matitzar que la metal·lúrgia del ferro no estarà plenament implantada fins al segle V a.n.e., quan es produeixi una generalització del seu ús. Deixarà llavors de ser utilitzat només en objectes de prestigi per passar a formar part de la quotidianitat com ara l'aplicació en l' instrumental agrícola. Aquesta àmplia difusió de l'ús del ferro està directament relacionada amb la presència dels comerciants fenicis i grecs a les nostres costes. És a dir, tan important van ser l'arribada d'aquests pobles indoeuropeus com la dels comerciants del Mediterrani Oriental i Central, que comencen a establir contactes comercials amb els pobles indígenes de la costa de la Península Ibèrica. Tots aquests factors contribuiran al naixement del que s'anomena Cultura Ibèrica, nom que reben dels mateixos grecs tots aquells pobles del litoral mediterrani peninsular des d'Andalusia oriental fins al Llenguadoc, possiblement relacionat amb la importància del riu Iberus (l'Ebre).

Així doncs, a partir de mitjans del segle VI a.n.e. es pot considerar formada la Cultura Ibèrica, però no se l'ha d'entendre com un tot homogeni. Es tracta d'una cultura amb diferents fàcies que malgrat compartir uns trets culturals comuns pel que fa a la llengua, la

religió, l'economia o la jerarquització social, es difereixaven territorialment segons el substrat indígena i les majors o menors influències externes, per la proximitat als nuclis colonials etc. Per aquest motiu, les tribus ibèriques del sud peninsular, molt ben comunicades amb els comerciants fenicis, grecs i púnics i amb una riquesa en mines i metalls preciosos, van esdevenir societats poderoses i amb estructures complexes, mentre que els pobles ibèrics del nord i sobretot els de l'interior, van basar la seva economia en l'agricultura, per bé que enfocada al comerç amb els mateixos grecs i fenicis i posteriorment amb els púnics i els romans (MUSEU D'HISTÒRIA DE SABADELL 2001). Però no només trobem diferències entre els pobles del litoral llevantí i andalús i els del nordest peninsular sinó que dins el territori català, es poden matitzar diferències entre l'interior i la mateixa costa, ja que en bona mesura la distribució d'aquests pobles íbers es basa en la compartimentació de les comarques naturals.

Gràcies a les fonts clàssiques, malgrat que són escasses i al mateix temps incompltes, podem conèixer els pobles que conformaven el que podríem anomenar món ibèric dins la Catalunya protohistòrica, per bé que amb prou feines parlen dels seus trets característics. A continuació presentem un esquema d'aquestes tribus o pobles amb la seva situació i uns exemples de poblets i/o necròpolis (GRÀCIA et alii 2000: 13)

- **Indikets:** Situats al nord del riu Tordera abarquen tota la plana de l'Empordà. Dins d'aquest àmbit destaquem els poblets de Mas Castellar (Pontons, Alt Empordà), Ullastret i l'Illa d'en Reixach (Ullastret, Baix Empordà) i Puig Castellet i Montbarbat (Lloret de Mar, la Selva).
- **Laietans:** Costa catalana des de Blanes fins al sud de Barcelona i cap a l'interior abarcant les comarques del Vallès. Assentaments d'aquesta zona són: Montjuïc (Barcelona, Barcelonès), Penya del Moro (Sant Just Desvern, Baix Llobregat), Turó de Can Oliver (Cerdanyola del Vallès, Vallès Occidental), Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet, Barcelonès), Turó d'en Boscà (Badalona, Barcelonès), Turó

de Montbat (Montbat, Maresme), Burriac (Cabrera de Mar, Maresme), la necròpolis del Turó dels Dos Pins (Cabrera de Mar, Maresme) etc.

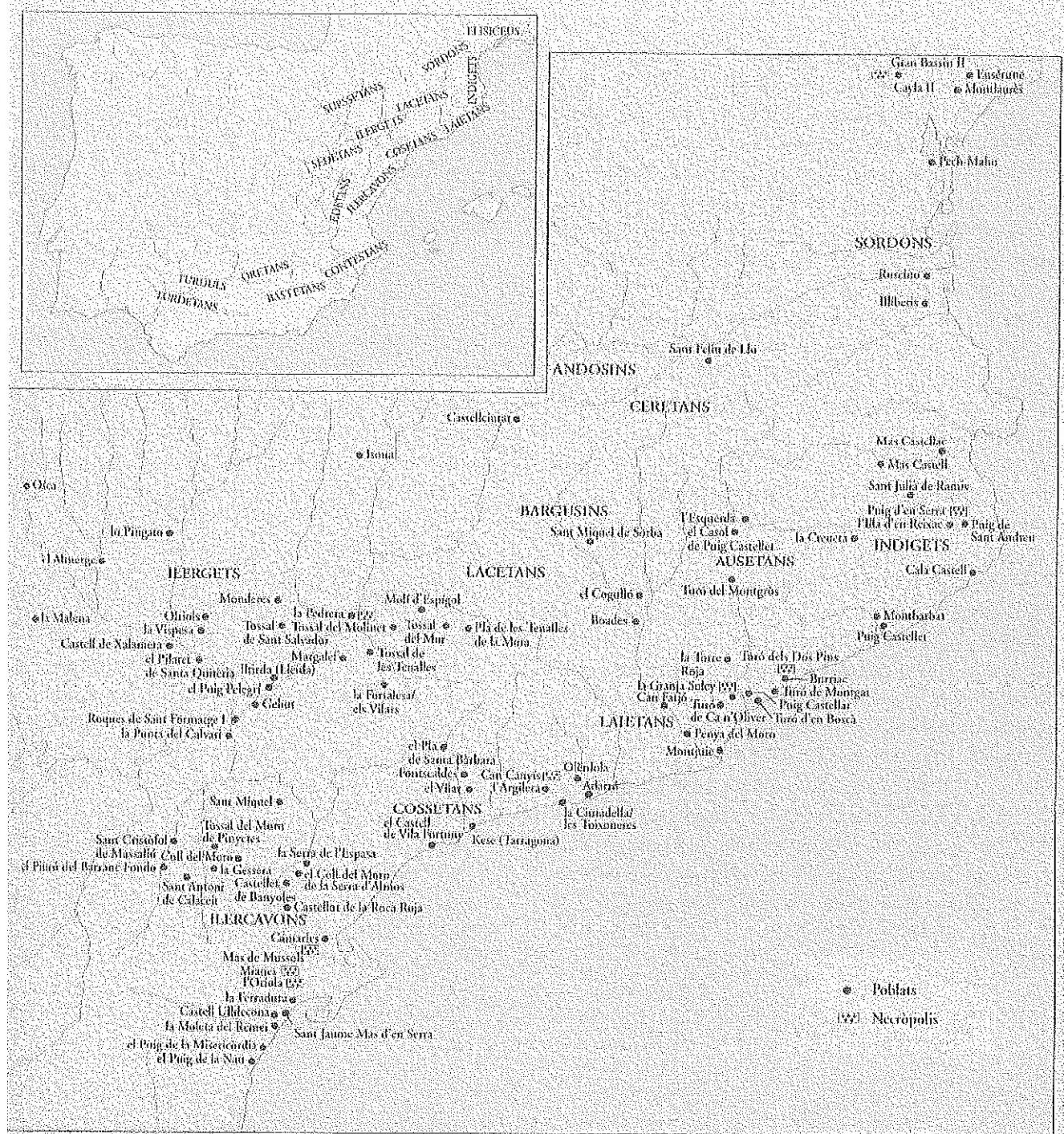
- **Cossetans:** Abarquen el territori del Penedès i el Camp de Tarragona. Els poblets més importants d'aquesta zona són: Kesse (Tarragona, Tarragonès), la Ciutadella de Calafell i les Toixoneres (Calafell, Baix Penedès), Olèrdola (Olèrdola, Baix Penedès), Adarró (Vilanova i la Geltrú, Garraf), el Castell de Vilafortuny (Cambrils, Baix Camp), sense oblidar la necròpolis de Can Canyís (Banyeres del Penedès, Baix Penedès).
- **Ilercavons:** Situats al curs inferior de l'Ebre i les conques dels rius Matarranya i Algars (Baix Aragó). En conjunt abarca les comarques de la Ribera d'Ebre, Terra Alta, Baix Ebre, Montsià i la zona del Priorat delimitada per la Mola de Colldejou i la serra del Montsant, fins a la plana de Castelló. Els Ilercavons controlaven tot aquest territori que llindava al nord amb els cossetans, al sud amb els edetans (abans de Sagunt), al nord-oest amb els ilergetes (prop de Mequinensa) i al sud-est amb els suessetans (interior del baix Aragó). Destaquen els assentaments de Sant Miquel (Vinebre, Ribera d'Ebre), el Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre), la Moleta del Remei (Alcanar, Montsià), el Castellot de la Roca Roja (Benifallet, Baix Ebre), el Coll del Moro de la Serra d'Almos (Serra d'Almos, Ribera d'Ebre); les necròpolis de Camarles (Camarles, Baix Ebre), Mas de Mussols (l'Aldea, Baix Ebre), la de Mianes (Santa Bàrbara, Montsià), l'Oriola (Amposta, Montsià) etc.
- **Ausetans de l'Ebre:** Terra Alta i Baix Aragó: El Dr. Burillo sosté la distinció en aquestes dues comarques de la presència d'un grup humà que anomena Ausetans de l'Ebre, malgrat que la majoria d'investigadors les inclouen dins els ilercavons. Exemples d'aquests assentaments són el Sant Antoni de Calaceit (Calaceit, Terol), el Coll del Moro (Gandesa, Terra Alta), Tossal del Moro (Pinyeres, Terra Alta) etc.
- **Lacetans:** Abarca la zona del Bages. En aquesta zona trobem els poblets de Boades (Castellgalí, Bages) i El Cogulló (Sallent, Bages).

- **Ausetans:** Dins l'àmbit de la comarca d'Osona trobem situats els assentaments següents: l'Esquerda (Roda de Ter, Osona), el Casol de Puig Castellet (Folgueroles, Osona), i el Turó del Mongròs (el Brull, Osona).
- **Ilergets:** El seu territori abarca terres de ponent fins a Osca, tot l'Urgell i la zona de l'Ebre en el seu tram baix. Destaquen els assentaments d'Iltirda (Lleida, el Segrià), Gebut (Soses, el Segrià), la Fortalesa d'els Vilars (Arbeca, les Garrigues), Molí d'Espígol (Tornabous, l'Urgell), el Tossal de les Tenalles (Sidamon, el Pla d'Urgell), La Pedrera (Vallfogona de Balaguer, la Noguera) etc.
- **Andosins:** Els andosins són considerats els habitants de les valls d'Andorra.
- **Bargistans:** Berguedà. Destaca l'assentament de Sant Miquel de Sorba.
- **Ceretans:** a la Cerdanya.
- **Sordons i Elisiceus:** Ocupaven l'actual Llenguadoc i Rosselló. Són destacables els poblets de Ruscino (Perpinyà) i Illiberis (Elna, Rosselló)

Aquests pobles es veuen reflexats en el mapa de la pàgina següent (GRACIA et alii 2000: 13):

Principals pobles ibers. S. i més

Poblats i necropolis ibèriques a Catalunya

Dins del territori de la Laietània, que és la que ens ocupa en el present treball, la civilització ibèrica pot dividir-se en tres fases:

1- Ibèric antic (mitjans del segle VI a mitjans del V a.n.e.): 550-450 a.n.e

És l'època dels primers contactes amb els pobles ja iberitzats des sudest peninsular i amb el món colonial grec. Aquests contactes els tenim documentats per les troballes de fragments d'àmfora grega, datats al segle VI a.n.e. i de ceràmica de luxe exòtica com ara *kylix* àtics de figures roges i de figures negres.

Durant l'ibèric antic es comença a agrupar-se el poblament prop dels centres d'intercanvi, com podria ser el cas de la Penya del Moro (Sant Just Desvern, Baix Llobregat).

2- Ibèric ple (mitjans del segle V a principis del segle II a.n.e.): 450-200 a.n.e.

Aquest és el moment de la eclosió del món ibèric i la diferenciació regional entre els diferents pobles ibèrics que va unida al distanciament del sudest peninsular. El segle IV a.n.e. la població augmenta i és quan es defineix plenament el grup ètnic laietà. És ara quan es documenten tres tipus d'assentaments de la població ibèrica, com es veurà amb més deteniment al capítol del territori. Aquests tres tipus d'assentaments són:

- a) Als cims o vessants dels turons, adaptant-se al terreny formant terrases, per evitar la insalubritat dels aiguamolls de plana litoral, sobretot al Maresme.
- b) Poblament dispers destinats a l'explotació econòmica, bàsicament agrícola.
- c) Estratègics i de control del territori, alguns d'ells amurallats indiquen el període d'inestabilitat pròpia d'aquest moment que coincideix amb la conquesta romana.

3- Ibèric Final: (inoris segle II a.n.e – canvi d'era).

Aquest és el moment d'inici del procés de romanització. La Segona Guerra Púnica (219-202 a.n.e.) comportà una diversitat d'aliances per un costat entre els romans i els pobles ibèrics de la costa, i per l'altre entre els cartaginesos i els íbers de l'interior. El procés lent però irreversible de la romanització trenca amb els models o pautes econòmiques dels poblats ibèrics fent que alguns s'acabin despoblat. Tot aquest procés de romanització acabarà amb els trets característics i la desintegració social de la cultura ibèrica que acabarà perdent fins i tot la llengua.

2. Característiques generals de la cultura ibèrica

2.1. Organització sociopolítica

Malgrat que la única documentació escrita que podríem disposar sobre les institucions socials i polítiques dels ibers prové necessàriament dels historiadors romans, no és molt el que podem dir pel que fa a les fonts escrites. La base fonamental d'informació sobre aquests aspectes ens vé donada bàsicament per les excavacions arqueològiques.

La societat ibèrica es basava en la família nuclear i monògama. Les famílies es constituïen en vincles de parentiu molt forts. L'agrupació de diferents grups conformaria l'ètnia. Encara que eren societats patrilineals, la dona tenia un paper fonamental en el sistema econòmic, ja que, a més del treball agrícola i el domèstic, també tenia al seu compte la fabricació de la ceràmica i els teixits, elements molt importants i imprescindibles per a la vida del poble (PUJOL PUIGVEHÍ <http://www.xtec.es/recursos/socials/ibers/politica.htm>.)

Per altra banda, tenim documentada una divisió del treball duta a terme per cada unitat familiar, coordinada pels diferents caps tribals. Per això, a cada poble devia haver-hi un cap visible, un *princeps inter pares*, que coordinava les diferents necessitats de cadascuna de les famílies i ordenava les activitats comunals.

Amb les informacions que tenim actualment podem afirmar que l'estructura social dels ibers, malgrat que és diferent segons les àrees geogràfiques i les influències exteriors rebudes, està basada en patrons territorials i socioeconòmics similars, en molts casos, als de les organitzacions estatals o preestatals pròpies de les comunitats mediterrànies coetànies (GRÀCIA et alii 2000: 5).

2.2. Economia

L'economia del món ibèric no es pot entendre sense estar lligada a una estructura social centralitzada en què s'organitzava la producció. Així doncs trobem ja en aquesta època una distribució de les tasques econòmiques i per tant, certa especialització que comportaria la integració en aquesta estructura jerarquitzada.

Gràcies a les excavacions arqueològiques, a banda de les fonts escrites, podem saber amb certesa que l'activitat agrícola era fonamental en la economia del món ibèric. Les anàlisis antracològiques (restes de fusta i carbons), les carpològiques (restes de cereals, llavors o fruits) i també les pol·líniques (pol·len fòssil documentat en el registre arqueològic) ens proporcionen un coneixament bàsic alhora de saber els tipus i espècies conreades, la dieta dels ibers i l'ecologia del moment, així com la datació dels nivells estratigràfics on han estat trobats.

Per altra banda, la nova tecnologia del ferro documentada als jaciments ibèrics en forma d'escòries d'aquest material i de forns són indicatiu de l'existència d'una producció d'objecters manufacturats ja siguin eines agrícoles (aixades, podalls, arades, forques destrals, falçs etc), així com armament -molt ben documentat a Can Canyís (Banyeres del Penedès, Baix Penedès)- i sense oblidar tampoc, els atuells d'ornamentació (penjolls, sivelles, cadenes etc).

Així doncs, la generalització de ferro per a les eines d'ús quotidià, juntament amb la diversitat d'aquestes, la introducció de millors tècniques (com poden ser el molí rotatori, en detriment del molí de mà) i les dimensions de les sitges d'enmagatzematge ens parlen d'una pràctica agrícola a gran escala (MUSEU DE SABADELL 2001). Tot això comportarà el desenvolupament d'aquesta producció intensiva ja a partir del segle V a.n.e., l'alternança de conreus (cereals / lleguminoses) amb la finalitat d'enriquir els sòls etc. S'ha de tenir en compte que tots aquests pobles exportaven civada, mill, blat i ordi a tota la conca mediterrània, però també lli i llegums (llenties, faves i pèsols). Per altra banda no podem tenir la certesa que altres productes com ara les olives, les avellanes, les figues, les

mores etc que també es documenten als poblats ibèrics, procedeixin d'arbres conreats, sinó que podrien ser recol·lectats de la mateixa manera que ho eren els bolets, els espàrrecs, les tòfones, les herbes aromàtiques, l'espart etc. El conreu de la vinya, coneut després de l'arribada dels grecs a les nostres costes, va tenir la seva importància sobretot en moments més avançats.

Però no només de l'agricultura vivien els íbers. El comerç i la ramaderia juntament amb l'aprofitament dels recursos marins eren altres activitats importants (com ho demostren els hams de ferro i les restes de fauna malacològica aparegudes a jaciments com ara el Turó de Montgat) (PUJOL PUIGVEHÍ <http://www.xtec.es/recursos/socials/ibers/economia.htm>)

Pel que fa al comerç, aquest buscava assegurar els mercats per cobrir la demanda de productes i donar sortida als excedents. En primer lloc l'activitat comercial es basava en el bescamvi dels productes manufacturats o primeres matèries a nivell local (entre diferents poblats i també amb els comerciants estrangers instal·lats a la costa), però també s'ha de parlar del comerç exterior a gran escala. Aquest comerç es basava en l'intercanvi de productes que interessaven als grecs situats al nord est (Empúries i Roses), com podien ser cererals, metalls, pells, teixits, i a canvi de ceràmica de luxe, armament, joies, perfums o teixits fins. Tota aquesta informació ens ve donada pels envasos recuperats a les excavacions que contenen aquests productes (amforetes de pasta de vidre per als perfums, àmfores de terrissa per al vi i l'oli etc). També disposem de productes d'origens ben diversos com són totes aquelles peces púniques o cartagineses arribades a les nostres costes via Ebussus (Eivissa), o altres procedents de l'àrea cèltica (a l'actual sud i centre de França) que podrien fer-ho via Massalia (Marsella), o altres com la vaixella fina de taula de vernís negre que provenia del sud d'Itàlia. (PUJOL PUIGVEHÍ <http://www.xtec.es/recursos/socials/ibers/economia.htm>)

L'organització comercial del món ibèric també va lligada a la dependència de les estructures socials de poder que coordinaven i organitzaven l'obtenció dels excedents que es destinarien a l'intercanvi comercial. Sempre s'ha pensat que aquests intercanvis es basaven en la simple permuta entre els diferents pobles (ibers i grecs, fenicis i púnics) de

les primeres matèries (cereals, metalls...) per productes manufacturats (teixits, ceràmica etc.) o de luxe (vi, oli etc.). Però les troballes dels textos comercials d'Emporion (Empúries, Alt Empordà) i Pech Maho (França) als segles VI i V a.n.e., són una mostra més de la complexitat d'aquests intercanvis on es documenten, per escrit, patrons monetaris, pagament de bestretes, fiances, l'existència de testimonis en les transaccions etc. Així doncs, no podem veure el comerç d'aquell moment com un simple intercanvi de matèries sinó com un autèntica transacció comercial que acabarà conduint a l'adopció de la moneda com l'eix d'aquestes transaccions.

Pel que fa a la ramaderia, aquesta es fonamentava en la cría de bestiar oví, caprí, porcs i en menor grau de bestiar boví per l'obtenció de productes derivats d'aquests. S'ha de tenir en compte la importància que tenia la llana de les ovelles i els productes làctics dins l'economia familiar, així com l'ajuda que per al treball agrícola representaven cavalls i bous. Altres animals presents als jaciments ibèrics són el cavall, l'ase, el gos i la gallina. Només es sacrificaven animals vells i la carn no era massa abundant en la dieta. En tot cas, la dieta cèrnica podia complementar-se amb la cacera: senglars, cèrvols, conills, ocells, aus aquàtiques, cabres... (PUJOL PUIGVEHÍ

<http://www.xtec.es/recursos/socials/ibers/economia.htm>)

2.3. El territori

El coneixement de l'organització i ocupació del territori en època ibèrica ha estat una de les darreres aportacions de l'arqueologia actual. És evident que una cultura amb el grau de complexitat que presenta la ibèrica es constituïa a partir d'una clara organització social i territorial.

Tal com ja s'ha vist, podem comptar amb tres tipus d'assentaments durant l'Ibèric Ple:

- 1) Als cims o vessants dels turons, adaptant-se al terreny formant terrases, per evitar la insalubritat dels aiguamolls de plana litoral, sobretot al Maresme.

- 2) Poblament dispers destinats a l'explotació econòmica, bàsicament agrícola.
- 3) Estratègics i de control del territori, alguns d'ells amurallats indiquen el període d'instabilitat pròpia d'aquest moment que coincideix amb la conquesta romana.

Els poblats que ocupen els cims dels turons acostumen a ser petits, com és el cas de Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet, Barcelonès) i són considerats la unitat bàsica de funcionament del la societat i economia ibèrica. Es produeix entre ells una connexió visual generalment, i si no és així, es tracta de poblament dispers situat a llocs amb recursos naturals que depenen d'un centre neuràlgic.

Així doncs podem dir que la distribució dels poblats ibèrics respon a una ocupació racional del territori amb la finalitat de controlar-lo. Passem ara a assenyalar una sèrie d'assentaments laietans d'aquest moment segons aquesta distribució:

- a) Jaciments de control de la costa: Turó de Montbat (Montbat, el Maresme), Cadira del Bisbe (Premià de Dalt, el Maresme) i Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme).
- b) Jaciments de control dels passos naturals al Vallès: Célecs (Òrius, el Maresme) i Turó del Vent (Llinars del Vallès, Vallès Oriental).
- c) Jaciments de control de la desembocadura del riu Besòs i la plana del Barcelonès: Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet, Barcelonès).
- d) Jaciments de control de la plana del Vallès: Castellruf (Martorell), Turó del Vent (Llinars del Vallès, Vallès Oriental) etc.

A mesura que es va consolidant el paper dels ibers en l'entramat de relacions comercials mediterrànies s'organitza el territori i la població que l'ocupa i es passa d'una continuïtat respecte al període anterior – el que s'ha anomenat la cultura dels *camps d'urnes* – a una distribució de la població més especialitzada segons sigui la seva dedicació econòmica.

Així trobem els petits llogarrets a la plana que s'ocupen de l'explotació directa del camp i que compten amb sitges d'enmagatzematge dels productes. Uns exemples d'aquests

assentaments els tenim a Can Roqueta a Sabadell, les sitges de la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona etc.

Els poblets mitjans (com per exemple Puig Castellar), que són els vertebradors de l'espai agrari, recullen l'excedent per comercialitzar i es comença a dur a terme una activitat artesanal ja especialitzada que proveirà tant els petits llogarrets rurals com les ciutats més grans de productes manufacturats, sobretot atuells ceràmics realitzats a torn.

També trobem poblets més grans on es concentra la major part de la població i que es situaven en els llocs claus per al comerç. Eren nuclis dedicats als serveis i al comerç i per tant estaven en contacte directe amb els mercaders fenicis, grecs, púnics i romans. Segurament és en aquests llocs on es trobava el poder polític. És el cas de Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme) i Montjuïc (Barcelona, el Barcelonès).

Com ja s'ha vist, en època ibèrica per a l'establiment dels assentaments es buscaven els llocs més idonis, és a dir, en el cas dels poblets, turons elevats que permetessin un control territorial i una fàcil defensa. Per això els poblets ibèrics es troben encerclats amb sistemes de muralles més o menys complexos, que tenien la doble funció de prestigi i defensa, sobretot a partir de la Segona Guerra Púnica al segle III a.n.e. Aquest tipus de poblament s'anomena *oppidum*. Segons la Dra. Glòria Munilla i el professor Oriol Olesti de la UOC, *l'oppidum* ibèric “s'ha entès com el nucli principal d'habitació d'un sistema polític i territorial amb control sobre una àrea extensa que constituia la seva àrea de captació o zona d'obtenció de recursos econòmics; l'oppidum és també l'espai vertebrador de la resta d'assentaments que composen una estructura de poblament subtribal (torres de guaita, oppidums menors i agrupacions d'explotació agrària sense defenses), de manera que es constitueix en una unitat política que es pot analitzar a partir del coneixement extensiu del poblament d'una zona i de l'aplicació de mètodes de distribució teòrics del territori” (<http://www.riberonline.com/ilercavonia.html>).

A finals del segle II a.n.e. s'abandona el Turó d'en Boscà (Badalona, Barcelonès), Puig Castell (Sant Cebrià de Vallalta, el Maresme), Castellruf (Martorells, Vallès Oriental),

Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet, Barcelonès) etc, en benefici d'altres com Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme) que absorbeixen la població indígena. Aquest fenòmen podria semblar incoherent pel fet que els romans acceptessin aquest reagrupament. Però no és així, el laietà va ser un poble no excessivament hostil amb els romans durant la conquesta i per altre costat a ells també els interessava tenir el poblament indígena controlat a llocs estratègics per poder iniciar posteriorment una explotació sistemàtica del territori, i més tenint en compte que eren focus de romanització mentre no es fundessin autèntics centres urbans plenament romans i centres de redistribució de mercaderies romanes dins la seva àrea d'influència (PUJOL I DEL HORNO 1991).

Un fet que també influeix en l'abandonament dels assentaments als turons és l'intent per part dels laietans d'ocupar i utilitzar les terres de la plana per establir una activitat agrícola i/o industrial. És llavors quan començaran a sorgir els centres urbans com Baetula (Badalona) i Iluro (Mataró) que es convertiren en centres administratius, econòmics, polítics i religiosos de la comarca.

A mitjan segle I a.n.e. Burriac s'abandona , però no per una qüestió de decadència econòmica sinó per un canvi de mentalitat de la societat ibèrica del moment que acaba acceptant la nova realitat. No tenia sentit mantenir uns assentaments relativament allunyats de les zones de desenvolupament econòmic per molt estratègics que fossin, en una societat plenament romanitzada. Així doncs els ibers s'acaben incorporant a les ciutats (com artesans, mà d'obra o comerciants) o a les vil·les de la plana (com a masovers etc).

2.4. L'urbanisme ibèric

En el subcapítol anterior quan tractàvem el tema del territori ja s'ha parlat de com eren els poblats, ara però concretarem més en els aspectes de l'urbanisme ibèric. Està clar que normalment els llocs on es situen els hàbitats ibèrics són elevacions de terreny, ja siguin altes o mitjanes, on tinguessin una certa seguretat defensiva. Els recintes s'adapten al relleu del terreny, seguint les corbes de nivell que defineixen les vessants dels turons i formant terrasses si el pendent és molt abrupte. Malgrat tot, no n'hi havia prou amb

les defenses naturals que podien aportar aquests turons. La majoria de poblets estan fortificats amb muralles i torres. Aquestes muralles s'aixequen directament sobre el terra, sense fonaments, i sent les primeres filades de blocs ciclopis. Primerament, el parament de les muralles era llis, sense torres. Les parets posteriors de les cases més exteriors formaven el mur de tancament del poblat, sense cap altra mena de reforçament defensiu excepcional. Es pot dir que els poblets laietans de la costa a partir del segle IV a.n.e., per influència grega, es disposen seguint una estructura hipodàmica i regular formant uns eixos principals i dividint posteriorment l'espai en carrers més petits paral·lels que es creuen de manera perpendicular.

Davant de la porta principal del poblat es construïen uns baluards o s'obrien fossars per a protegir la part més dèbil de les defenses i, de vegades, l'entrada es converteix en un passadís en forma de colze per a dificultar l'entrada de l'enemic. Hi pot haver diverses portes, a més de petites poternes, si la llargària de les defenses així ho fa necessari.

Les cases són de planta rectangular i normalment d'una sola estança multifuncional o dues habitacions com a molt, excepte el cas del Turó d'en Boscà (Badalona, Barcelonès) (JUNYENT 1972). Al Turó d'en Boscà s'ha localitzat una casa amb tres habitacions amb finalitats concretes: la davantera per viure i treballar (s'ha documentat molta ceràmica de taula i pesos de tel·ler) i les altres dues com a magatzems (22 àmfores de vi ibèriques). Cal destacar que d'aquesta vivenda tenim la seva amortització a finals del segle III a.n.e. a causa d'un incendi. (PUJOL I DEL HORNO 1991). Encara que es suposa que les construccions eren de planta baixa, no s'exclou que algunes poguessin tenir un pis superior, com s'ha documentat al poblat del Puig de la Nau (Benicarló, Baix Maestrat).

Pel que fa als materials utilitzats, el fang era el base principal de les construccions. Malgrat que els sòcols de les vivendes eren de pedra, la resta de la paret s'aixecava amb tovot o tàpia generalment encara que també podien continuar amb la mateixa pedra. Els sòls eren de fang endurit i els sostres fets amb bigues de fusta i encanyissats o brancatges impermeabilitzats amb fang, que també s'utilitzava per arrebossar les parets, i tenien una

obertura per deixar sortir els fums de la llar interior que servia per cuinar i com a calefacció. (PUJOL PUIGVEHÍ: <http://www.xtec.es/recursos/socials/ibers/urbanis.htm>)

A molts poblets es documenten places o espais d'ús comunal on podien localitzar-s'hi els forns per al pa o la ceràmica, els ramats, les sitges per a emmagatzemar el gra, cisternes d'aigua etc.

Malgrat que no s'ha localitzat als poblets de la Laietània edificis singulars amb funcions específiques de culte o de caire polític, el que sí s'ha documentat a Burriac és una habitació que s'ha anomenat “edifici públic” a la qual se li suposa un ús comunitari per les seves dimensions i característiques constructives encara que no podem assegurar quina fou la seva funcionalitat específica. Així doncs, els poblets més importants podrien tenir edificis públics la qual cosa sembla suggerir l'existència d'una organització jerarquitzada en la qual els poblets més petits són dependents dels més importants en molts aspectes, com la canalització de les mercaderies excedents i el seu bescanvi per productes manufacturats estrangers.